

З Ы М Е С Т

АД РЭДАКТАРА	
Рэвалюцыя дабрабыту	2
РЭАКЦЫЯ	
«Прафэсійнае выгараньне» трэцяга сэктара	2
ТЭМА	
Трэці сэктар ва ўмовах спажывецкага грамадства	4
Ад кампаніі «ЗА Беларусь» да акцыі «Мы - Беларусы»	6
<i>«Мы — беларусы» «За Беларусь» спажывецкую</i>	
У чаканьні беларускае «Салідарнасьці»	8
Ударым подпісамі па бездарожжы і бюракратызму!	9
<i>Бліц-апытаньне грамадзкіх лідэраў</i>	
Прадпрымальніцкі рух Беларусі	12
<i>Апошняе прадпрымальніцкае папярэджаньне</i>	
Спажываньне вырабаў, альбо актыўнасьць кіназалі	14
Пяць мітаў пра грамадскую супольнасьць	15
"Адліга" ў стасунках улады і грамадзкіх аб'яднаньняў	17
<i>Прычыны і перспэктывы</i>	
ПАДЗЕІ	
БНР - дзіця грамадзянскага супрацьстаяньня	19
БНР заснавалі грамадзкія актывісты	20
ГУТАРКА	
Мядзьведзеў як выбар расейскага спажывецкага грамадства	22
Трэці сэктар напярэдадні выбараў	24
<i>"служкі за ўсё", "залатыя валянтыры"...</i>	
ІНІЦЫЯТЫВА	
Выспа «свабоды» за жалезнай заслонай	27
Вуліца імя Рамана Менцюка	29
РЭГІЁНЫ	
Гісторыя грамадзкай кампаніі супраць пабудовы хімічнага заводу	30
Як нараджаюцца і чаму гінуць грамадзкія ініцыятывы?	32
<i>Паводле Радыё «Свабода»</i>	
ТЭХНАЛЁГІ	
Трэці сэктар у эпоху інфармацыяналізму	35
КАНСУЛЬТАЦЫЯ	
Рэгістрацыя ўстановаў у Рэспубліцы Беларусь	38
ДАПАМОЖНІК	
Камунікант — таксама чалавек	41
<i>альбо некалькі парадаў па пазьбяганьні камунікатыўных шумоў</i>	
ІНФАРМАТАР	43

Рэвалюцыя дабрабыту

Антынамэнклятурная рэвалюцыя ў Беларусі 1994 г., якая на сваёй хвалі прынесла да ўлады Аляксандра Лукашэнку, трансфармавалася ў вялікую спажывецкую рэвалюцыю. Замест доўгачаканай справядлівасці і роўнасці ў магчымасях грамадзяне атрымалі роўнасць перад Прадметам і тэлевізійную дэмакратыю.

Роўнасць перад Прадметам - заваёва новай лукашэнкаўскай эпохі, сучаснікі якой забяспечаны мінімальным пакетам выгодаў: патрыманы нямецкі аўтамабіль Volkswagen Golf 1992 году выпуску, лецішча ў двух кіляметрах ад Койданава, пральная машынка Bosh у крэдыт і адпачынак у Эўпаторыі.

Тэлевізійная дэмакратыя гарантуецца цнатлівым наборам дзяржаўных каналаў, па якіх пастаянна дэманструюцца дасягненні беларускай эканамічнай мадэлі. Плата за дабрабыт сымбалічная - адчужаньне ад грамадзкага і палітычнага ўдзелу. Тэлевізійныя вядоўцы рознымі галасамі і кожны на свой манер даносяць да масаў адну і тую ж ідэю: у нашым ахопленым у варажае кола Ерусаліме жыцьцё штогод становіцца багацейшым і бяспечнейшым, а звонку - алігархічная анархія, сэксуальнае рабства і НАТО. У такім выпадку індывіды і групы, якія ставяць пад сумнеў агульную стабільнасць, лічацца сама меней экстрэмістамі і ворагамі "маладой і квітнеючай" беларускай дзяржавы.

Грамадзкае меркаваньне, вельмі адчувальнае да пагаршэння эканамічнай сытуацыі, звычайна аб'якавае да судовых працэсаў над дэмакратычнымі актывістамі. Мэркантальныя арыентацыі атамізаваных суайчыньнікаў толькі паскараюць эрозію сацыяльнага цела. У паслабленні сацыяльных сувязяў зацікаўленыя ўлады, паколькі

асновай знакамітай беларускай стабільнасці зьяўляецца пасіўнасць грамадзянаў. Адваротны бок гэтай пасіўнасці - імкненне да паляпшэння сваіх сацыяльна-побытовых умоваў. Такія невясёлыя высновы пацвярджаюцца апошнім даследаваньнем, праведзеным НІСЭПД. Пры адказе на пытаньне "Што больш важна - паляпшэнне эканамічнай сытуацыі альбо незалежнасць краіны?" амаль 65 адсоткаў беларусаў зрабілі выбар на карысць "каўбасы".

Структуры грамадзянскай супольнасці ў выпадку паўставаўня аўтарытарнага рэжыму могуць супрацьстаяць небяспечнай канс'юмэрызацыі насельніцтва. Пад трэцім сэктарам прынята разумець такі складнік грамадзянскай супольнасці, які не зьяўляецца ні дзяржавай, ні бізнэсам. Дзейнасць НДА скіраваная не на максымізацыю прыбытку, а на ўмацаваньне сацыяльных сувязяў і кансалідацыю грамадзянаў вакол агульных мэтаў. У дадзеным выпадку кансалідацыя - гэта аб'яднаньне ў імя супольнае будучыні, а не аб'яднаньне інфантальных дзяцей вакол сурога бацькі.

Нядаўна прызначаны на пасаду галоўнага ідэоляга Ёсвалад Янчэўскі заклікае ўсіх беларусаў салідарызавацца. Праўда, салідарнасць у разуменьні стваральніка БПСМ чамусьці азначае "адзінства мэтаў дзяржавы і чалавека" дзеля захаваньня ўсё тае самае стабільнасці. Згодна з такім пунктам гледжаньня альтэрнатыўныя арганізацыі, якія не імкнуцца ўзгадняць свае мэты з дзяржавай, мусяць быць зачышчанымі з сацыяльнага поля. Сродкамі павышэння платы за арэнду памяшканьня альбо ўвядзеньнем крымінальнай адказнасці за дзейнасць ад імя незарэгістраванай арганізацыі - гэта ўжо неістотна.

У назву гэтага тэксту пакладзены пашыраны сёньня панятка — прафэсійнае выгараньне. Больш як 30 гадоў таму амэрыканскі псыхааналітык Гэрбэрт Фрэйдэнбэргэр прыдумаў гэты тэрмін (burn-out) для абазначэння эмацыйнага стану прафэсіяналаў, у абавязкі якіх уваходзіць сталы кантакт з людзьмі. У пэўны момант псыхолягі, мэдыкі, настаўнікі пачынаюць адчуваць брак пазытыўных эмоцыяў датычна сваіх кліентаў (рэцыпіентаў), страчваюць матывацыю і зьмяншаюць актыўнасць на працоўным месцы. Сындром эмацыйнага зьнясіленьня найчасцей назіраецца сярод людзей, якія цалкам прысьвячаюць сябе ўлюбёнаму занятку. Разьвіцьцё хваробы спрычыняецца да таго, што чалавек можа зьмяніць від дзейнасці ці сысьці ў іншую прафэсію.

Дзеячы грамадзкага сэктару так ці інакш уцягнуты ў бесперапынны стасункі з рознага кшталту кліентамі — здаровымі і хворымі людзьмі, дзецьмі, зьявольнымі і г.д. Трэці сэктар паводле вызначэння зьяўляецца крыніцай рызыкі прафэсійнага выгараньня. У Беларусі, наколькі мне вядома, пакуль не праводзіліся больш-менш грунтоўныя даследаваньні, якія б колькасна і якасна апісалі маштаб сындрому эмацыйнага выгараньня сярод грамадзкіх дзеячоў. Але простае назіраньне фіксуе тэндэнцыю: прафэсіяналы пакідаюць трэці сэктар і пакідаюць таму, што не атрымліваюць задавальненьня ад працы.

Я пачала свае развагі з мэдычнага тэрміну, але насамрэч мне падаецца больш важным шырэі зірнуць на пытаньне прафэсійнага выгараньня беларускага грамадзкага сэктару ў цэлым. Чаму грамадзкія лідэры страчваюць энтузіязм, які напачатку рухае самымі

«Прафэсійнае выгараньне» трэцяга сектара

сьмелымі і высакароднымі задумамі? Чаму пасья некалькіх гадоў знаходжанья ў сэктары самяы трывалыя апускаюць рукі?

Некалькі прыкладаў з рэальнага жыцця

Прыклад 1. Жанчына А. пачала грамадскую кар’еру ў якасьці ваянтэркі ў адной з рэгіянальных філіяў няўрадавай арганізацыі. Досьвед, навучаньне, моцная матывацыя празь некалькі гадоў зрабілі жанчыну А. старшынькай вялікай рэспубліканскай арганізацыі. Праз пару гадоў напружанай працы жанчына А. раптам сыходзіць са сваёй арганізацыі і ідзе працаваць шараговай супрацоўніцай на дзяржаўнае прадпрыемства.

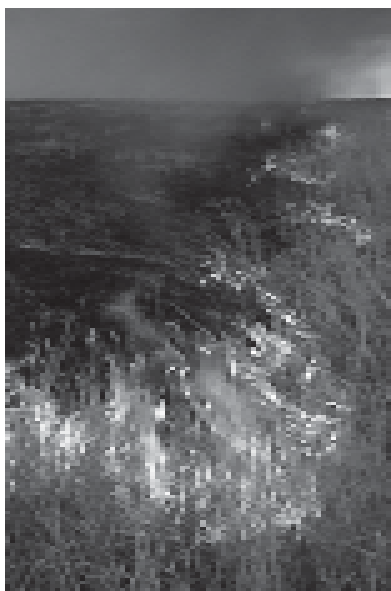
Прыклад 2. Абаяльны псыхоляг Б. працаваў у рэгіянальным цэнтры сацыяльнага абслугоўваньня. Паралельна ён стварыў грамадскую арганізацыю, якая дапамагала дзяржаўнай установе ў правядзеньні сацыяльнай працы ў горадзе. Празь пяць гадоў плённай грамадзкай дзейнасьці псыхоляг Б. пераходзіць на працу ў камэрцыйную фірму да свайго сябра. Час ад часу псыхоляг Б. сустракаецца з калегамі па трэцім сэктары і распавядае, што нарэшце ягонае жыцьцё пачало наладжвацца.

Прыклад 3. Жанчына В. стварыла і доўгі час працавала ў няўрадавай арганізацыі, якая пасьпяхова займалася грамадзянскай адукацыяй. І цяпер арганізацыя рэалізуе шэраг праектаў, мае надзейных партнэраў па ўсёй Беларусі і добрую рэпутацыю сярод донараў. Але сама жанчына В. перайшла працаваць у замежную дабрачынную праграму.

Ці можам мы сьцьвярджаць, што жанчына А., псыхоляг Б. і жанчына В. былі не на сваім месцы, працуючы ў грамадскім сэктары, і самі вінаватыя ў тым, што змарнавалі колькі гадоў свайго жыцьця на сацыяльную працу?

Адразу папярэджу, што нашы героі, зь якімі я асабіста знаёмая, ёсьць насамрэч добрымі і адказнымі людзьмі, гатовымі і далей працаваць у трэцім сэктары, калі б не... Вось гэтае «калі б не» становіцца пагрозай для беларускай грамадзянскай супольнасьці, хуткая зьменлівасьць (і зьмяншэньне) прафэсійных кадраў унутры якой набывае ўнушальныя памеры.

Адмыслоўцы сьведчаць, што разьвіцьцё прафэсійнага выгарань-

ня рэдка залежыць ад якасьцяў канкрэтнага чалавека. Крыніцы праблемы варта шукаць ня столькі ў людзях, колькі ў сытуацыі, якую мы назвалі «калі б не». Аналіз «кепскіх сытуацый», у якіх працуюць добрыя людзі, можа быць больш эфэктыўным, чым спробы знайсці «кепскіх» людзей.

«Кепскай» сытуацыяй для грамадзянскай супольнасьці Беларусі зьяўляецца варожая палітычная прастора. Лідэры арганізацыяў практычна штодня мусяць сутыкацца з неспрыяльным заканадаўствам і няветлівымі чыноўнікамі, у вачах якіх прырыста чытаецца:

«Ізноў вы з вашымі немэтазгоднымі ініцыятывамі» ці «Гэта не ў маёй кампэтэнцыі». Яшчэ складаней дзейнічаць чальцам незарэгістраваных арганізацыяў, якія, наадварот, унікаюць кантактаў з дзяржаўнай машынай, бо ўсьведамляюць рэальную пагрозу артыкулу 193-1 КК РБ.

Увогуле складаецца ўражаньне, што ўся дзейнасьць грамадзкіх актывістаў мае характар няспынай барацьбы — за кліентаў, за донараў, за ляльнасьць чыноўнікаў, за магчымасьць утрымліваць офіс, за тое, каб зладзіць сэмінары і на яго не завіталі б людзі ў форме, за жаданьне жыць у СВАЁЙ краіне, урэшце, за асабістае жыцьцё, на якое пасья папярэдняй барацьбы ўжо не стае ні сіл, ні часу. А ў выніку гара нараджае мыш — мінімальны эфэкт ад максымальнага выдаткаў і цьмяная пэрспэктыва наперадзе.

Здаровы чалавек запраграмаваны на посьпех: ён хоча, каб ім ганарылася ягоная сям’я, каб па-добраму зайздросцілі суседзі, каб было што паказаць фрэндам на аднаклясьніках.ру. Вось толькі адна маленькая ілюстрацыя. Напэўна, кожны дзеяч, які стала працуе ў грамадзкай арганізацыі, зьведваў складанасьці ў камунікацыі са старымі прыяцелямі, зь якімі даўно ня бачыўся і якія не ангажаваныя ў трэці сэктар. Так, да прыкладу, на пытаньне «А дзе ты працуеш?» яны ўважліва слухаюць твае тлумачэньні пра сацыяльную працу і радасьць у вачах кліентаў, а потым перапытваюць: «Ты малайчына, займаеся высакароднай дзейнасьцю, а працуеш дзе?». Грамадзкая прафэсійная дзейнасьць у Беларусі, нават з улікам унікальных сэмінараў, замежных стажаваньняў і іншых прыемных момантаў, слаба спрыяе разьвіцьцю ўстойлівай пасьпяховасьці, стабільнаму росту і фармаваньню прызнанай ідэнтычнасьці.

Трэці сэктар ва ўмовах спажывецкага грамадства

У сваёй кнізе «NO Logo», прысьвечанай барацьбе з брэндамі, Наомі Кляйн прапануе некалькі стратэгіяў супраціву навязанаму выбару, характэрнаму для грамадства спажывання. Адна з такіх стратэгіяў — вярнуцца да даспажывецкіх каштоўнасьцяў. Напрыклад, займацца экалёгіяй ці перарабляць ужо набытыя рэчы. Калі разьвіць думку Кляйн, то трэці сэктар, заснаваны на прынцыпе філянтропіі і добраахвотнасьці, таксама можа супрацьстаяць тыраніі рэчаў. Разам з тым, адзначаюць навукоўцы, стратэгіі супраціву лёгка прыватызуюцца грамадствам спажывання і ставяцца на канвэр (экалягічна чыстая папера каштуе ў тры разы даражэй за звычайную, дабрачынныя арганізацыі засяроджваюцца на разьмеркаваньні «гуманітаркі» і г. д.). Пры гэтым падобная здольнасьць спажывецкага грамадства спрашчае працу палітэхнолягам, для якіх некратычны чалавек становіцца лёгка аб'ектам для маніпуляцыяў. У зьвязку з гэтым паўстае заканамернае пытаньне: якую ролю ў грамадстве адыгрывае трэці сэктар як стратэгія супраціву спажыванню?

ШТО ЁСЬЦЬ ГРАМАДЗТВАМ СПАЖЫВАННЯ?

Грамадзтва спажывання паўсталі ў другой палове XX ст. у краінах Заходняй Эўропы. Для той гістарычнай эпохі быў характэрны дынамічны рост дабрабыту шматлікіх катэгорыяў насельніцтва, які выражаўся ў павелічэньні заробкаў, зьмяншэньні колькасьці людзей, што жылі за рысай галечы; прамысловым і гандлёвым буме і г. д.

Ужо тады філэзафы левага напрамку намагаліся даць сваю

ацэнку рэчаіснасьці, у якой усё больш людзей атрымлівалі дасяг да матэрыяльных багацьцяў, аднак пры гэтым заставаліся абмежаванымі ў правах і грамадзянскіх свабодах.

Паводле постструктураліста Ж. Бадрыяра, у выніку сацыяльных пераўтварэньняў у людзей сфармавалася спажывецкая мэнталнасьць, для якой уласьціва назапашваньне багацьцяў. Пагоня за паляпшэньнем матэрыяльных умоваў свайго існаваньня вядзе да адчужаньня ад актыўнага сацыяль-

нага і палітычнага жыцьця. У выніку адной з асноўных ідэялягічных каштоўнасьцяў становіцца забясьпечаная стабільнасьць, дзеля захаваньня якой дзяржава можа выкарыстоўваць увесь свой рэпрэсіўны апарат. Грамадзянін, сваёй чаргой, павінен заплаціць за свой дабрабыт адчужанасьцю ад палітычнага і грамадзкага ўдзелу.

Вызначальнымі рысамі спажывецкага грамадства зьяўляюцца стабільнасьць і дабрабыт. Асновай дабрабыту, паводле Ж. Бадрыяра, зьяўляецца міт пра шчасьце, які

«Прафэсійнае выгараньне» трэцяга сэктара

Працяг са стар. 3

У такіх варунках больш лягічным падаецца пытаньне «Хто ж застаецца ў трэцім сэктары і чаму?» Хто тыя дон кіхоты, якія змагаюцца зь ветракамі, і бедалагісызыфы, якім ніколі не дасягнуць вяршыні гары? Калі не браць пад увагу квазіграмадзкія арганізацыі (належаць фактычна сэктару дзяржавы, а не грамадзянскай супольнасьці), працягваюць дзейнічаць чальцы так званых арганізацыяў самадапамогі (шматдзетныя сем'і, інваліды-калясачнікі і г. д.), для якіх грамадзкае аб'яднаньне — гэта часта спосаб фізычнага вы-

жываньня іх кліентаў. Засталося таксама вузкае кола прафэсіяналаў, якія маюць магчымасьць падпрацоўкі і рэалізацыі ў тэматычна блізкіх сфэрах дзейнасьці — у якасьці экспэртаў, выступаўцаў, трэнэраў.

Такім чынам, развагі пра прафэсійнае выгараньне актывістаў трэцяга сэктару прывялі да лягічных высноваў. Расчараваньне і сыход лідэраў з грамадзкага сэктару ёсьць сымптомамі «кепскай» сытуацыі сацыяльнага маштабу. Хворы трэці сэктар наўпрост указвае на хворае грамадства ўвогуле. Лячэньне сымптомаў, як правіла, дае пазытыўныя вынікі ненадоўга

— трэба выкараняць прычыны хваробы. Шляхі выздараўленьня грамадства могуць быць рознымі, але перадусім варта адмовіцца ад банальных генэралізацыяў і паспрабаваць дыягнаставаць хваробу па магчымасьці аб'ектыўна. (У якасьці эўрыстычнай вэрсіі, дарэчы, можна было б разгледзець вяртаньне наяўнасьці ў Беларусі здаровага грамадства, у якім для хворых і недзяздольных ёсьць толькі адзін выхад — грамадзянская супольнасьць. Але гэта ўжо іншы канцэптальны падыход.)

Юнэля Сальнікава

замяняе рэальны дэмакратычны прынцып роўнасці здольнасцяў, адказнасці, сацыяльных магчымасцяў і г. д. Замест прыведзенага ў прыклад дэмакратычнага прынцыпу спажывецкае грамадства стварае свае ўзроўні роўнасці і фармальную дэмакратыю. У выніку людзі атрымліваюць не рэальную роўнасць магчымасцяў, а роўнасць перад прадметам: «Гэта — дэмакратыя ўзроўню жыцця, дэмакратыя тэлевізара, аўтамабіля і стэрэасыстэмы, дэмакратыя, якая адпавядае — па той бок сацыяльных супярэчнасцяў і няроўнасцяў — фармальнай дэмакратыі, запісанай у канстытуцыі». Ідэалёгіяй спажывецкага грамадства, паводле Бадрыяра, зьяўляецца стабільнае багатае і бяспечнае існаванне, дзеля гэтага людзі гатовыя да смяротнай барацьбы.

Галоўнымі небяспекамі грамадства спажывання, адзначаюць псыхолягі, ёсць пагроза індывідуальнасці і свабодзе, калі наяўны выбар насамрэч зьяўляецца навязаным і ілюзорным. Дарэчы, менавіта ў выніку спажывецкай рэвалюцыі змяняюцца палітычныя паводзіны людзей. Як зазначаюць сучасныя даследнікі фэномэну канс'юмэрызму, выбарчыя паводзіны і палітычная дзейнасць грамадзянаў па сутнасці не адрозніваюцца ад спажывецкага выбару. Паводле высноваў сучаснага даследніка А. Горных, «палітычны выбар — гэта проста кепскі, зроблены паўз рукавы канс'юмэрысцкі выбар, бо пры выбары тавару мы вывучаем і параўноўваем характарыстыкі мажлівых «абраннікаў» са значна большай стараннасцю і выверанасцю».

ПОСТСАВЕЦКАЕ СПАЖЫВАНЬНЕ

На постаўтарытарнай глебе пазыцыі спажывецкай культуры ўмацаваліся з прычыны распаду калектыўных ідэнтычнасцяў, а таксама адсутнасці перакананасці грамадзянаў у магчымасці ўплываць на дзеянні ўладаў.

Ігнараванне асноўных законаў рынку, гонка ўзбраенняў і неспрыяльная сытуацыя на сусветным рынку нафты абумовіла падзеньне жыццёвага ўзроўню на-

сельніцтва СССР канца 1980-х гг. Наступствамі працягла эканамічнага крызісу сталася фармаванне ў постсавецкіх грамадствах розных спажывецкіх настрояў. Наступнай прычынай, якая паскорыла паўставанне ў постсавецкіх рэспубліках спажывецкіх грамадстваў, сталася працягла вайна з усімі праявамі грамадзкага жыцця. Цягам усяго існавання СССР стрымліванне грамадзкай актыўнасці і пераслед за іншадумства прывяло да злучэння рэшткаў грамадзянскай супольнасці ў адзін партыйна-прафсаюзны арганізм, які, па сутнасці, уяўляў зь дзяржавай адно цэлае.

ІДЭАЛЬНЫ ТРЭЦІ СЭКТАР ЯК СТРАТЭГІЯ СУПРАЦІВУ

Успрыманне навязанага выбару супярэчыць сутнасці трэцяга сектара, для якога скарэй прагматызм і замыканне на сфэры прыватных інтарэсаў проста неўласцівы.

Паспрабуем праілюстраваць гэты тэзіс.

Трэці сектар ня мае на мэце атрыманне прыбытку.

Прыбытак, атрыманы ў выніку дзейнасці арганізацыі і групы грамадзянаў трэцяга сектара, не выкарыстоўваецца на асабістыя патрэбы, а ідзе на вырашэнне праблемаў групы ці арганізацыі. Гэта зусім не азначае, што гульцы трэцяга сектара ня мусяць атрымліваць прыбытку ці арганізацыя ня можа займацца сацыяльным прадпрымальніцтвам. Аднак варта памятаць, што атрыманне прыбытку для трэцяга сектара не зьяўляецца ўсё ж мэтай канчатковай.

Трэці сектар актывізуе насельніцтва.

Для вырашэння сацыяльных і грамадзкіх праблемаў неабходная мабілізацыя насельніцтва. Акцыі трэцяга сектара, ад збору подпісаў супраць будаўніцтва АЭС да арганізацыі кацэрту ў падтрымку людзей з абмежаванымі магчымасцямі, патрабуюць ад актывістаў звароту да эмоцыяў і крытычнага мыслення насельніцтва, а гэта ў сваю чаргу можа прывесці да актывізацыі насельніцтва. Увогуле грамадзянскія ініцыятывы — гэта база трэцяга сектара.

Трэці сектар заснаваны на сацыяльных сувязях.

Трэці сектар як частка грамадзянскай супольнасці ўяўляе сабой сукупнасць сацыяльных сувязяў і інстытутаў. То бок прастора грамадзянскай супольнасці арганізуецца не вертыкальна з цэнтрам зверху, а гарызантальна на аснове салідарнасці, самаарганізацыі і ўзаемадапамогі (аб'яднанні дзеячоў аднолькавага статусу).

У аснове развіцця трэцяга сектара — прынцып дапамогі.

Удзельнікі трэцяга сектара ўзаемадзейнічаюць у імя агульных мэтаў і каштоўнасцяў. Пры гэтым узаемадзеянне палягае на аснове ўзаемадапамогі, калі больш вялікая сацыяльная адзінка (мясцовае самакіраванне, грамадзкая арганізацыя) дапамагае меншай сацыяльнай адзінцы (група людзей з абмежаванымі магчымасцямі, сям'я, індывід і г. д.).

Такім чынам, для трэцяга сектара ў ідэальным разуменні гэтага панятку характэрнае існаванне адпаведнага тыпу асобы з высокім узроўнем індывідуальнай аўтаноміі адносна дзяржавы і соцыуму ў спалучэнні з магчымасцю ўзаемадзейнічаць з іншымі чальцамі грамадства дзеля агульных інтарэсаў і каштоўнасцяў.

ЛЫЖКА ДЗЁГЦЮ

Як адзначалася вышэй, любая стратэгія супраціву можа быць запушчана грамадствам спажывання на канвэр. І тады складнікі трэцяга сектара — нездзяржаўныя арганізацыі — рызкуюць самі ператварыцца ў агентаў канс'юмэрызму. Да прыкладу, аб'яднанні па дапамозе дзеяцям Чарнобылю могуць абмежаваць сваю дзейнасць выключна дыстрыбуцыяй «гуманітаркі». У такім разе ні пра якую грамадзянскую пазыцыю і адказнасць казаць не выпадае, паколькі каштоўнасці свабоды, салідарнасці і роўнасці стасуваўся змяняюцца на каштоўнасць спажывання. Сацыяльны капітал у падобным выпадку ператвараецца ў недавер, а сацыяльныя сувязі змяняюцца клянаваасцю.

Мікалай Бялецкі

Ад кампаніі «За Беларусь» да акцыі «Мы - Беларусы»

«Мы — беларусы» «За Беларусь» спажывецкую

Калі б аўтар гімну Беларускай ССР Міхась Клімковіч даведаўся, што словы ягонага вершу часоў II Сусьветнае вайны будучь выкарыстоўваць і ў несавецкай капіталістычнай Беларусі, то ён, напэўна, прыемна здзівіўся б. І хаця ў абноўленым гімне словы «партыя, Расея і Ленін» прыбраныя, аднак усё ж такі засталася адчувальнае, што дагэтуль нехта «к шчасыцю вядзе нас ў паход».

Гэтай вясной да шчасыця ўсіх беларусаў павяло Міністэрства культуры сумесна з аблвыканкамамі, гарвыканкамамі і праўладнымі творчымі калектывамі. Акцыяй «Мы — беларусы», услед за кампаніяй «За Беларусь», працягнуўся піяр на тэрыторыі краіны і па-за яе межамі. Міністар культуры Ўладзмер Матвейчук нават пахваліўся, што падчас канцэртаў амаль ня будзе гучаць фанаграмаў. А самае галоўнае, ініцыятыва акцыі, паведаміў міністар, «зьявілася не ў кабінэце, а належыць дзеячам культуры». Маўляў, ініцыятыва сыходзіла ад як там яе... грамадзянскае супольнасці. Ну а хто яе прадстаўнік? Канешне, Ірына Дарафеева і кампанія.

Акцыя «Мы — беларусы», як і «За Беларусь», распачалася за некалькі месяцаў да выбараў — гэтым разам парламэнцкіх. Праўда, у адрозненне ад сваёй папярэдняй, канцэпцыя кампаніі «Мы — беларусы» палягае збольшага ў правядзенні канцэртаў і тэатральных спектакляў. Нават лёгка кампаніі шмат каму вядомае: эмблема адначасова нагадвае і выявы UNICEF, і сымбаль міжнароднага дзіцячага летніка «Артэк». Хаця гэта нічога, слёган «За Беларусь»

А.Літвінкіч

таксама быў калісьці прысабечаны ад вядомай арганізацыі «Малоды Фронт». Аднак за плягіят на такім высокім узроўні ў Беларусі яшчэ нікога не прыцягнулі да адказнасці. Таму чыноўнікі Мінкульту могуць спаць спакойна: дзе няма закону, там няма і злачынцы. Аднак пакінем падобныя развагі для юрыстаў і вернемся да нашай тэмы.

Кампанія «Мы — беларусы» стала працягам куды больш маштабнай акцыі «За Беларусь», якая пачалася напярэдадні рэфэрэндуму 2004 г. На той момант зьяўленьне ў прасторах беларускіх гарадоў мноства біл-бордаў з ляканічным слёганам «За Беларусь» пазначыла адыход ад пастулятаў ранейшае дактрыны, паводле якой для Беларусі найбольш прыярытэтным быў курс на будаўніцтва саюзнай дзяржавы з Расеяй.

Новы ідэалогічны паварот, па сутнасці, прадэманстравалі імкненне ўладаў, з аднаго боку, да прыватызацыі нацыянальных каштоўнасцяў, здольных паскорыць палітычную мабілізацыю насельніцтва, а з іншага — да культывацыі ў беларускім грамадстве спажывецкіх арыентацыяў.

Калі мэтай «За Беларусь» зьяўлялася выхаванне нацыянальных каштоўнасцяў і грамадзянскай самасьведомасці, то акцыя «Мы — беларусы» ставіць на мэце «пра-

паганду ў Беларусі і па-за яе межамі духоўных і культурных каштоўнасцяў нашага народу, умацаваньне станоўчага вобразу Беларусі за мяжой». Зьнешні вобраз Беларусі — гэта вельмі важна. Дзякуй лорду Бэлу! Нарэшце, з дапамогай брытанскага піяршчыка, вобраз краіны-партызанкі палепшыцца ня толькі ў Туркмэністане і Азэрбайджане, але і ў Латвіі і Эстоніі. Вось так, дзякуючы Тымаці і Дарафеевай, сьвет будзе праінфармаваны пра «міралюбную краіну». Пра тое, колькі падобны піяр каштаваў, нам нічога не вядома. У такіх выпадках, адначай вядомы афэрыст Бэндэр, «гандаль недарэчны».

Паляпшэньне іміджу краіны па-за яе межамі — справа надзвычай складаная. Асабліва пасля некалькіх пяцігодак дыпляматычных войнаў бадай што з усімі дзяржавамі-суседкамі. Хаця, па шчырасьці, у эфэктыўнасць падобных ваяжаў беларускіх папсавікоў па абшары СНД мала хто з адэкватных людзей здольны паверыць. Асноўны адрасат такіх выступаў зусім не эстонскі аматар мілагучнай песьні ў выкананьні ВІА «Сябры», а па-ранейшаму наш абывацель, якому для падтрыманьня патрыятычнага тону трэба рабіць рэгулярныя прапагандысцкія прышчэпкі. Прычым асабліва дзейсныя сродкі якраз

тыя, што прайшлі выпрабаваньне на эфэктыўнасьць за мяжой. Маўляў, глядзі як замежнікі сустракаюць нашых салаўёў. Тут ня толькі нацыянальная самаацэнка падвышаецца, але і ўзмацняецца ўсьведамленьне ў прыналежнасьці да вялікай супольнасьці — да беларусаў, то бок «расейцаў, але са знакам якасьці».

Папярэдняя агітацыйна-рэкламная кампанія пад назвай «За Беларусь» мела на мэце фармаваньне прызнага стаўленьня да айчыннага брэнду. Тады была здзейсьнена спроба паляпшэньня іміджу краіны ў вачах яе грамадзянаў праз дэманстрацыю посьпехаў у галіне эканомікі, а таксама выкарыстаньня ў агітплекатах вобразаў прадстаўнікоў новай эліты і архітэктурных аб'ектаў, пабудаваных за гады прэзыдэнцтва А. Лукашэнкі. Асноўнымі пэрсанажамі сэрыі плякатаў «За Беларусь» сталіся дэпэрсаніфікаваныя працаўнікі вёскі, перадавікі вытворчасці, алімпійскія чэмпіёны і іншыя задаволеныя жыцьцём людзі. Усе гэтыя афіцыйныя героі заклікаюць захаваць палітычны і эканамічны статус-кво, прагаласаваўшы «За Беларусь». Катэгорыі прадстаўленых грамадзянаў вар'іруюцца ад працавітых рабочых да пэрспэктывных навукоўцаў, аднак усіх іх лучыць адна рыса — задаволенасьць існым рэжымам. Радасьць, якую выпраменьваюць «плякатныя беларусы», абумоўлена годным заробкам, стабільнасьцю і шырокімі жыцьцёвымі магчымасьцямі, што гарантуе дзяржава.

Распрацоўшчыкі канцэпцыі «За Беларусь» імкнуліся адлюстраваш на плякатных выявах такія настроі грамадства, у снове якіх ляжаць спажывецкія каштоўнасьці. У гэтым якраз і палягае асноўная супярэчнасьць дадзенай кампаніі, паколькі з усіх афіцыйных тэкстаў, прысьвечаных пытаньням дзяржаўнае ідэалёгіі, вынікае асуджэньне канс'юмэрызму. Разам з тым пры ўважлівым вывучэньні плякатаў з сэрыі «За Беларусь» можна зрабіць выснову, што каштоўнасьці дзяржавы ўсеагульнага дабрабыту беларускай дактрыне ўсё ж такі ўласцівыя.

НАЗАД У БУДУЧЫНЮ

Паспрабуем больш дэтальна засяродзіцца на адным з узораў з сэрыі плякатаў «За Беларусь».

Аналізуючы дадзены ўзор плякату з сэрыі «За Беларусь», хочацца адзначыць, што ў ім задзейнічаны ляяльны да дзейснага рэжыму маладзёны. Пра гэта сьведчаць узнёслыя выразы твараў хлопцаў і дзяўчатаў, прызваных давесці, што моладзі ў Беларусі жыць пэрспэктывна. Фактычна іхняе размяшчэньне ў плякаце, жэсты, а таксама фон з двух ідэалёгічна важных аб'ектаў (Палац Рэспублікі і Музэй ВАВ) задаюць напрамак мысьленьня спажывца гэтай рэкламнай прадукцыі. Маладзёны крочаць разам у сьветлую будучыню, трымаючыся за рукі. Цалкам імаверна, што яны вяртаюцца з якога-небудзь афіцыйнага мерапрыемства альбо канцэрту. Іхныя візуальныя вобразы падкрэсьліваюць тоеснасьць са студэнтамі беларускіх ВНУ, што падтрымліваюць моладзевую палітыку Беларусі, а таксама актыўна ўдзельнічаюць у грамадзкім жыцьці.

Прысутнасьць уладаў на гэтым плякаце замяняюць ідэалёгічна важныя аб'екты (Палац Рэспублікі, Музэй ВАВ, Кастрычніцкая плошча), а таксама чырвоная зялёны сыяг, на які скіраваны позірк маладзёнаў. Думаецца, пазыцыя ўладаў на гэтым плякаце заключаецца ў падтрымцы, апыкунстве і кантролі за ляяльнымі студэнтамі. У падзяку за патранаж

моладзь павінна з павагай ставіцца да дзяржаўных сымбалаў і традыцыяў.

Рух калёны на гэтым плякаце дэманструе наяўнасьць адзінага шляху разьвіцьця для моладзі. У такім выпадку ўсе нязгодныя могуць застацца ў баку ад сацыяльных пераўтварэньняў, а таксама ад пасьпяховага існаваньня і самарэалізацыі. Для крытычна настроенай да ўладаў моладзі ў межах прасторы, створанай аўтарамі плякату, месца няма.

Беларуская моладзь, паводле задумы стваральнікаў рэкламы, рацыянальна выбірае жыцьцёвы шлях у адпаведнасьці з законамі беларускай сыстэмы. У падзяку за безумоўную падтрымку рэжыму ім гарантованая бясплатная адукацыя і пэрспэктывнае ўладкаваньне ў будучым. Пазыцыя ідэальнага студэнта, зыходзячы з агульнага мэсьджу гэтай кампаніі, павінна заключаша ў калектывнай згодзе з усімі пастулатамі дзяржаўнай ідэалёгіі, а таксама дыстанцыяваньні ад усяго апазыцыйнага.

Якім будзе наступны этап кампаніі «Мы — беларусы», вядома толькі ангельскаму лорду Бэлу. Аднак можна не сумнявацца, што беларускія артысты прыкладуць свае намаганьні для стварэньня гіпэррэальнага вобразу стабільнай і квітнеючай Беларусі. Той Беларусі, у якой захоцца жыць усім рэальным вяскоўцам, спартоўцам і рабочым.

Зьміцер Васільеў

У чаканьні беларускае «Салідарнасьці»

Сабраць беларусаў у вялікай канцэнтрацыі ў адным месцы складана ня толькі слабой апазыцыі, але і ўладам, калі мерапрыемства ня мае геданістычнай афарбоўкі. Чаму, напрыклад, на святаваньні Дня гораду ў Менску збіраюцца сотні тысячаў чалавек, а на пратэстным мітынгу супраць адмены льготыў не набярэцца ад тае колькасці і дзясятая часткі? Суботнікі, ініцыяваныя дзяржаваю, таксама нельга браць у разлік, бо яны носяць прымусовы характар. І традыцыі самадапамогі ў вясковых абшчынах, больш вядомыя беларускім адраджэнцам пад назваю «талака», тут таксама ні пры чым.

СПАЖЫВЕЦКАСЬЦЬ ЯК ПРАЯВА ПОСТКАМУНІСТЫЧНАГА СЫНДРОМУ

Посткамуністычны синдром, які дагэтуль перажывае беларускае грамадства, выяўляецца ў адсутнасці веры ў калектыўнае дзеянне, падзеньні індэксу даверу, атамізаванасці грамадства. У пачатку 1990-х гг. нам у спадчыну ад СССР дасталіся паралізаваныя партыйна-прафсаюзныя ўтварэнні з парэшткамі грамадзянскае супольнасці (асацыяцыі бардаў, творчыя саюзы і нефармальныя рухі). З гэтага сацыяльнага матэрыялу імгненна сканструяваць на заходні ўзор функцыянальную грамадзянскую супольнасць не атрымалася.

Такі ня надта вясёлы для Беларусі вынік наўрад ці быў запраграмаваны падданіцкай палітычнай культурай, эканамічным крызісам і асаблівасцю «бізантыйскага архетыпу сацыяльнага дзеяння». Рэч у тым, што ў канцы ХХ ст. і куды больш паспяховыя з пункту гледжання сацыяльнага капіталу краіны Заходняй Эўропы і ЗША сталі вельмі востра адчуваць крызіс сацыяльных сувязяў. Ня будзем паўтараць вядомыя ідэі даследнікаў П. Бурдзье і Р. Патнэма, якія прыйшлі да высновы, што нават у пратэстанцкіх ЗША партыі і НДА сутыкнуліся з праблемай арганізацыі людзей на агульную справу. Заўважым толькі, што крызіс недахопу сацыяльнага

капіталу ў пачатку 1990-х гг. займеў глябальную тэндэнцыю. Альтруізм і грамадзкі ўдзел як каштоўнасці адкрытых грамадстваў сталі выглядаць анахранізмам. Ад часу фармавання ў развітых капіталістычных краінах грамадства ўсеагульнага дабрабыту (па заканчэнні II Сусветнай вайны ў ЗША і Заходняй Эўропе адбываецца бум спажывецтва) паводзіны грамадзянаў сталіся куды болей мэкантыльнымі і прамаматычнымі.

«НАГА Ў ДЗЬВЯРОХ»

У гэтым зьвязку «паталягічнае» развіццё грамадзянскае супольнасці ў незалежнай Беларусі не выглядае выняткам з правілаў. Адчужаньне масаў ад грамадзкага ўдзелу і неахвота самаарганізоўвацца прадыхаваным жаданнем людзей спажываць як мага болей матэрыяльных выгодаў. Адсутнасць трывалых структураў грамадзянскае супольнасці і дэградацыя сацыяльных сувязяў абумовілі імклівы распаўсюд спажывецкіх каштоўнасцяў. Новыя клясавыя і сацыяльныя канфлікты больш не зьяўляюцца рухавіком да палітычных зьменаў, паколькі грамадзяне скіроўваюць сваю энэргію на пагоню за разрэкламаванымі таварамі. Заклікі апазыцыйных палітыкаў «выйсці на плошчу», «паўдзельнічаць у антыўрадавай дэманстрацыі» не знаходзяць падтрымкі ў спажывацёў ня толькі з прычыны слабой інфармаванасці беларусаў. У гэтую самую неінфармава-

насьць насельніцтва цяжка павярць. Паводле афіцыйных зьвестак, лік карыстальнікаў Інтэрнэту ў краіне складае больш за чвэрць насельніцтва. Проста рацыянальны спажывец ніколі не рызыкне сваім матэрыяльным становішчам дзеля мітычнае будучыні. Калі казаць проста, грамадзянаў ня змусіш на радыкальныя крокі, паколькі цана няўдачы будзе неапраўдана высокай.

У Беларусі склалася сыстэма сучаснага фэадалізму, калі матэрыяльны дабрабыт залежыць ад адданасці рэжыму. У такім разе паўстае праблема стратэгіі абуджэньня грамадства.

Сацыяльную апатыю суайчынікаў нельга тлумачыць выключна з пазыцыяў вульгарнага гістарычнага дэтэрмінізму, паколькі ў час інфармацыйнага грамадства канструяваньне сацыяльных сетак адбываецца імгненна. Прыгадаем хіба толькі самаарганізацыю пратэстоўцаў на плошчы Каліноўскага Менску падчас апошніх прэзыдэнцкіх выбараў. На пляцы былі прадстаўленыя ня столькі сябры палітычных партыяў і каляпалітычных НДА, колькі сацыяльна актыўныя грамадзяне. Зразумела, большасць зь іх прыходзіла на беларускі майдан не паасобку, як бы гэта хацелася сёньняшнім уладам, а вялікімі кампаніямі. Рашучасьць і перакананасьць у сваёй рацыі сілкавалася з інтэрнэт-навінаў, гарачых абмеркаваньняў на форумах і сустрэчах з апазыцыйнымі кандыдатамі. Адчужаньне прыналежнасьці да актыўнай і маральнай часткі грамадства аб'ядноўвала прадстаўнікоў новых структураў грамадзянскай супольнасці ў адну сілу. Зрэшты, гэтая сіла, хоць і ня поўнасьцю раскрыла ўласны пратэстны патэнцыял, але не пакінула шанцаў уладам на легітымацыю.

Ананімныя героі плошчы часова сышлі з публічнае прасторы, але сфармавалі вэктар развіцця новае грамадзянскае супольнасці. Адчужанасьць беларусаў ад грамадзкага і палітычнага ўдзелу можа пераадолювацца паступова, праз рэалізацыю стратэгіі «нага ў дзьвярох», то бок пакрокавага

Беларускі электаральны працэс — у колькасным плане зьява цікавая: стабільная яўка грамадзянаў падчас выбараў любога ўзроўню складае болей за 50 %. Лік зайздросны для краінаў Заходняй Эўропы, дзе назіраецца падзенне цікаўнасьці грамадзянаў да выбараў. Разам з тым, магчымасьці грамадзянскага ўдзелу для беларусаў на галасаваньні і заканчваюцца. Сёньняшнія ўлады не зацікаўленыя ва ўцягненьні грамадзянаў у працэс прыняцьця рашэньняў, паколькі гэта абумоўлівае ўдзел у заканатворчых і палітычных працэсах. Нягледзчы на адсутнасьць веры ў эфэктыўнасьць уздзеяньня, грамадзкія ініцыятывы маюць месца і ў нашай краіне.

На старонках «Асамблеі» ўзгадваюць прыклады грамадзкай актыўнасьці, спробы грамадзянскага ўдзелу, а таксама прычыны падтрымкі насельніцтвам разнастайных ініцыятываў самі актывісты трэцяга сэктару.

ўцягненьня шырокіх сацыяльных слаёў у грамадскую актыўнасьць.

КАЛЕКТЫЎНАЕ ДЗЕЯНЬНЕ — ЛЕКІ АД АПАТЫІ

Беларуская «Салідарнасьць» пачнецца з адчуваньня спрычыненасьці да агульнае справы. Аднак гэта не азначае, што ад грамадзянаў варта чакаць маштабных акцыяў пратэсту і масавых выхадаў на вуліцу. Агульная справа — ня столькі зьмена Лукашэнкаўскага рэжыму, колькі паўстаньне якасна новага грамадства, якое не дапусьціць у будучым аўтарытарнага адкату. Пачынаць пераўтвареньні варта на самым нізавым узроўні, прапаноўваючы людзям ня ўдзел у рызыкаўных акцыях, у выніку чаго яны могуць страціць сродкі да існаваньня. Напачатку варта далучыцца да якога-небудзь мерапрыемства, якое ня мае палітычнага адцення. Каштоўнасьць такога калектыўнага дзеяньня ў тым, што падчас ажыццяўленьня сваёй ініцыятывы людзі абрастаюць сацыяльнымі сувязямі, а таксама атрымліваюць рэальныя вынікі.

Ударым падпісамі па бездарожжы і бюракратызме!

Бліц-апытаньне грамадзкіх лідэраў

АПЫТАНЬНЕ

1. Якая існуе ў вашым рэгіёне магчымасьць уздзеяньня на прыняцьце рашэньняў: рэфэрэндум, усенароднае абмеркаваньне, грамадзкія слуханьні, лісты і запыты да дэпутатаў, акцыі?
2. Прывядзіце разгорнуты прыклад грамадзкай актыўнасьці насельніцтва ў вашым рэгіёне.
3. Ці ведаеце вы людзей у вашым рэгіёне, зацікаўленых у павышэньні грамадзянскай актыўнасьці? Прадстаўнікамі якой сфэры яны зьяўляюцца (чыноўнікі, бізнэсмэны, палітычныя партыі і г. д.)?
4. Назавіце прычыны падтрымкі/непадтрымкі сярод насельніцтва вашых грамадзкіх ініцыятываў.

Ірына Лаўроўская, былая кіраўніца ліквідаванай грамадзкай арганізацыі «Стары горад», доктар архітэктуры:

1. Уздзеяньня на прыняцьце рашэньняў уладамі магчыма ўсімі спосабамі — гэта і рэфэрэндум, і ўсенароднае абмеркаваньне, і грамадзкія слуханьні, лісты і запыты да дэпутатаў, акцыі. Праўда, мясцовыя рэфэрэнду-

мы ў Берасьці пакуль не праводзіліся. Мы ішлі ў гэтым кірунку, пытаньне датычылася забудовы цэнтральнай часткі гораду. Мясцовы рэфэрэндум як форма ня здзейсьнілася, але я лічу, што гэта цалкам магчыма, калі будзе кансалідацыя грамадства па нейкай праблеме.

Працяг на стар. 10

НЕАБАВЯЗКОВЫЯ ПРЫКЛАДЫ

Прыклад № 1. Мерапрыемства супраць перайменаваньня вуліцаў у сталіцы можа ісьці не паводле звыклага сцэнару з флэш-мобамі, акцыямі пратэсту, затрыманьнямі і адміністрацыйнымі пакараньнямі. Наадварот, паколькі мы ня ў сілах перашкодзіць уладам у рэалізацыі іх намеру, то можна ім «дапамагчы», даўёўшы лічбы падтрымкі да абсурду. Напрыклад, сабраць вялікую колькасьць подпісаў за перайменаваньне вуліцы Леніна ў вуліцу Ўладзімера Ўльянава. У гэтым выпадку інструмэнтам кансалідацыі людзей вакол якой-небудзь ініцыятывы можа быць гумар.

Прыклад № 2. Патрабаваньне ад мясцовых уладаў выконваць сацыяльныя стандарты. Паколькі нідзе гэтыя стандарты рэальна не выконваюцца, то разгарнуць акцыю па пытаньні «колькасьці памывачных месцаў» у грамадзкай лазьні, колькасьці туалетаў на тысячу асобаў альбо асьветленасьці вуліцы будзе ня так складана.

ВЫСНОВЫ

Зразумела, гэтыя прыклады нельга ўспрымаць у якасьці наўпростай інструкцыі да дзеяньня. Больш за тое, у беларускім тэатры абсурду можна быць затрыманым міліцыянтамі нават за калектыўнае спажываньне марозіва насупраць рэзыдэнцыі прэзыдэнта. Варта адзначыць, што падчас рэалізацыі любой НЕПАЛІТЫЧНАЙ ініцыятывы магчыма разбудаваць шырокую сацыяльную сетку. Як вынікае з дасьледаваньняў па сацыяльным уплыве, адным з асноўных фактараў зьмены грамадзкай думкі зьяўляюцца зусім ня СМІ, а меркаваньні аўтарытэтных асобаў, якія, дарэчы, могуць уваходзіць у вашу сацыяльную сетку.

І яшчэ, людзям заўжды прасьцей паставіць свечку на вакно ў Дзень салідарнасьці, чымся ўдзельнічаць у несанкцыянаванай акцыі. Такі крок можа даць чалавеку адчуваньне тоеснасьці зь іншымі, а гэта значыць — закласьці падмурак для далейшых дзеяньняў.

Раман Крычаўскі

Працяг са стар. 10

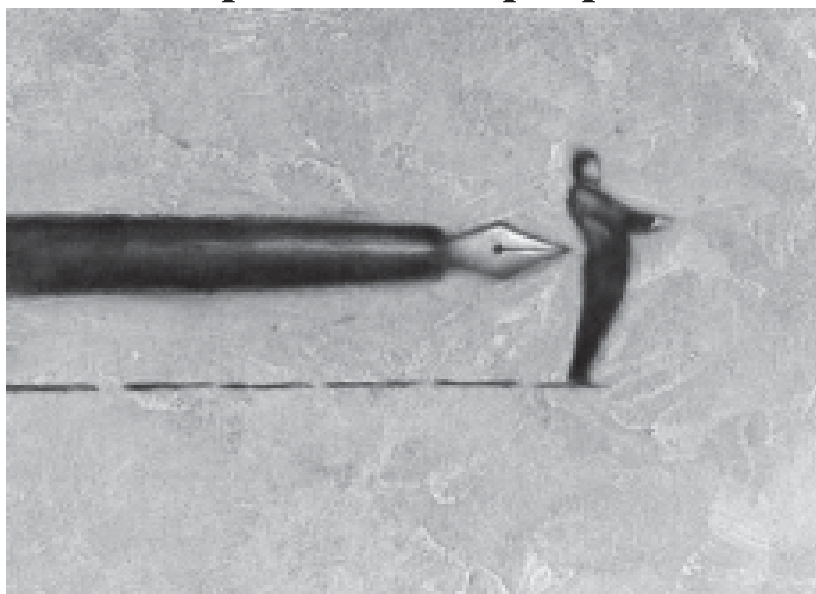
Ударым подпісамі па бездарожжы і бюракратызме!

Што тычыцца лістоў да чыноўнікаў, дэпутатаў, то звычайна яны адпісваюцца. Аднак практыка паказвае, што такім чынам усё ж можна прыйсці да кампраміснага рашэння, скіраваць яго ў пэўны бок.

2. Мы зараз вядзём перапіску з чыноўнікамі па пытаннях забудовы тэрыторыі каля абласной бібліятэкі. Бібліятэка гэтая была пабудаваная ў 60-я гады мінулага стагоддзя на скрыжаванні дзвюх цэнтральных вуліц. І акурат там праходзіць лінія, якая вызначаеца як горадабудаўнічы помнік XIX ст. Бібліятэка размяшчаецца ў сквэры за 200–300 мэтраў ад універсітэту. Будаўнічая фірма «Облик» вырашыла на месцы гэтага сквэру ўзвесці жылы дзесяціпавярховік з падземным паркінгам. Такім чынам, гэты дом перакрыў і знішчыў тэрыторыю адпачынку, зялёную зону каля бібліятэкі. Супраць такога будаўніцтва выступілі многія гараджане, працаўнікі бібліятэкі і нават вэтэраны. Раней бібліятэкай быў вайсковы шпіталь, а зараз у будынку шпіталю плянуюць зрабіць сьледчы ізалятор, а цудоўны парк таксама хочучь забудавать дамамі. Людзі запрагэставалі, бо разумеюць, што жыць на вузкіх вуліцах сярод смуроду аўтатранспарту будуць яны і іх дзеці. Формы ўздзеяння на ўлады існуюць, і людзі пра іх ведаюць. Нам важна аб'ядноўвацца вакол нейкай праблемы, але ў грамадзкіх лідэраў часам проста не хапае сілаў і імпэту змагацца з чыноўнікамі.

Як прыклад грамадзкай актыўнасці можна прывесці і дыскусію ў прэсе па праблеме азелянення гораду. Экалагічная сытуацыя ў Берасьці за апошнія гады значна пагоршылася. Камунальныя службы высыкаюць старыя дрэвы цэлымі вуліцамі, на іх месцы садзяць маладыя дрэўцы, але ні ценю, ні кіслароду гэтыя дрэўцы пакуль не даюць. І зараз ці не штотыдзень гэтыя пытаньні асвятляе мясцовая прэса. Дарэчы, былі ў газэтах і матэрыялы па выніках грамадзкіх слуханьняў з удзелам чыноўнікаў наконт забудовы гораду і яго азелянення.

3. Адназначна ў павышэньні грамадзкай актыўнасці не зацікаўленыя палітычныя партыі. Нават у вышэйапісанай сытуацыі зь бібліятэкай людзі

зьявталіся да палітычных партый, але іх кіраўнікі толькі адмахваліся. Грамадзкія арганізацыі знішчаныя, і працаваць ад імя незарэгістраванай арганізацыі зараз вельмі складана ды й небяспечна. Магу сказаць, што ў пэўным сэнсе ў грамадзкай актыўнасці зацікаўленыя чыноўнікі. Нам удалося давесці да чыноўнікаў гарадскога ўзроўню, што актыўныя грамадзяне, якія выступаюць са сваімі прапановамі, дапамагаюць ім выяўляць і вырашаць грамадзкія праблемы. Чыноўнікі баяцца, але разумеюць, што актыўныя грамадзяне — гэта сапраўды моцны рэсурс для вырашэння праблем.

4. Грамадзяне не падтрымліваюць ініцыятывы, калі пытаньні канкрэтна іх не датычацца. Дальнабачныя мэты і лэзунгі палітычных партый не заўсёды зразумелыя людзям. Іншая справа, калі ініцыятыва закранае чалавека, яго сям'ю, дом, інтарэсы.

Віталі Амяльковіч, грамадзкі актывіст, г. Слуцк.

1. Наладзіць маштабнае грамадзкае абмеркаваньне па нейкім пытаньні ў нас досыць складана. Далучыць да грамадзкіх ініцыятыў прадстаўнікоў улады — таксама. Мы неаднаразова зьявталіся ў гарвыканкам, запрашалі чыноўнікаў на культурніцкія мерапрыемствы, падавалі заявы на афіцый-

ны дазвол, але ніякага станоўчага адказу ніколі не было. Таму толькі афіцыйныя запыты і лісты маюць нейкае ўздзеяньне, бо чыноўнікі мусяць адказваць на іх у абазначаны законным тэрмін. Сёлета зімой у нас была акцыя прадпрымальнікаў, яны сустрэліся з намесьнікам мэра па эканоміцы... Але нічога гэта не вырашыла, бо ўсе адраўляюць да вышэйшага кіраўніцтва, і прарваць гэтае кола немагчыма.

2. Апошнія прыклады грамадзкай актыўнасці жыхароў Слуцку — акцыя прадпрымальнікаў у лютым. Філія ГА «Таварыства беларускай мовы» выступіла з ініцыятывай беларусізацыі грамадзкага аўтатранспарту. Ім, дарэчы, хапіла адной заявы ў мясцовы аўтапарк, кіраўніцтва якога пайшло насустрэч. Апроч гэтага можна ўгадаць хіба што культурніцкія акцыі ды імпрэзы.

3. Асабіста я ведаю людзей, якія зацікаўлены ў тым, каб грамадзянская актыўнасць разьвівалася, але, на жаль, гэта не чыноўнікі. Мне падаецца, што апошнія наагул не зацікаўлены ў ініцыятыве знізу. У Слуцку часцей зь нейкімі ініцыятывамі выступаюць сябры Таварыства беларускай мовы, партыі БНФ, зрэдку нейкую ініцыятыву праяўляюць шараговыя грамадзяне.

4. Памятаю, сацыял-дэмакраты зьбіралі подпісы за вызваленьне Аляк-

сандра Казуліна... Збольшага падтрымкі гэтыя ініцыятывы ў шырокіх колах не знаходзяць. Людзі пасіўныя, кожны жыве сваім жыццём, сваімі інтарэсамі. Адкрытую грамадскую пазыцыю людзі выказваць баяцца. Нават на культурніцкія сустрэчы прыходзяць нямногія, хаця па абвестках шмат тэлефанаваньняў. Адзінае — актыўнасьць крыху павышаецца падчас значных палітычных падзеяў шталту выбараў. Вось у бліжэйшы час чакаем Аляксандра Мілінкевіча зь візытам. Калі палітык прыяжджаў летась, людзі ставіліся нармальна, але ініцыятыў, каб нешта рабіць сумесна, не было. Пабачым, якая будзе рэакцыя гараджан зараз.

Валер Мацкевіч, грамадзкі актывіст, Бабруйск

1. У нашым, як і ў любым іншым, рэгіёне Беларусі існуе адзіная, на маю думку, схема, пры якой ствараецца магчымасьць хоць неяк уплываць на прыняцьце рашэньняў ці на іх зьмяненьне. Каб зусім не загнуцца ад усіх тых захадаў, якія робяцца не на нашу карысьць, неабходна актыўна, гучна, юрыдычна грамадзкая, кансалідавана і досыць навязліва прапаноўваць сваю думку да разгляду. Час паказвае, што рэфэрэндум, усенароднае абмеркаваньне, грамадзкія слуханьні, лісты і запыты да дэпутатаў не прыносяць ніякага плёну. А запыты да марыянэтных дэпутатаў маюць зараз нават па законе фармальны характар. Таму застаецца толькі актыўна «палохаць» улады зборам подпісаў у падтрымку тых ці іншых ініцыятываў. Выходзіць на вуліцы і арганізуюць людзей у грамадзянскія супольнасьці, якія б маглі хоць неяк адэкватна адстойваць свае інтарэсы (скаргі, заявы і г. д.).

2. Прыклад грамадзкай актыўнасьці, якая мела плён: у Магілёве зьбіраліся подпісы ў падтрымку будаўніцтва ратушы. Сабраныя подпісы паўплывалі на зьмяненьне папярэдняга рашэньня аб невылучэньні сродкаў на гэтую мэту. Ратушу будуць. Зьбіраліся подпісы і супраць будаўніцтва АЭС пад Горкамі. Мясцовыя актывісты распачалі кампанію інфармаваньня насельніцтва і збору подпісаў. Праз пэўны час улады адмовіліся ад папярэдняга вызначанага месца будаўніцтва. А страйк кіроўцаў маршрутных таксі і акцыя прадпрыемнікаў у цэлым прывялі да адтэрміноўкі пераводу іх у іншы юрыдычны статус.

3. У павышэньні грамадзянскай актыўнасьці найперш зацікаўлены актывісты розных грамадзкіх рухаў ці проста актыўныя людзі, якія не жадаюць плыць па плыні.

4. Сярод прычын падтрымкі ініцыятыў я магу назваць поўнае ці частковае супадзеньне інтарэсаў з большай часткаю грамадства, актуальнасьць праблемы, адчуваньне несправядлівасьці з боку уладаў. А прычыны таго, што многія грамадзкія ініцыятывы ўсё ж не знаходзяць водгуку ў грамадстве, на маю думку, палягаюць у страху быць супраць сыстэмы, у неінфармаванасьці аб дзейнасьці НДА, палітычных партыяў, рухаў, ініцыятываў, дрэнны маніторынг грамадства з боку актывістаў; ня варта забывацца і на тое, што беларусы замыкаюцца на ўласным жыцці і не цікавяцца тым, што адбываецца па-за межамі іх маленькага сьвету.

Яўген Пугач, грамадзкі актывіст, Смалявічы

1. Цяпер няма аніякіх магчымасьцяў узьдзеінічаць на тых рашэньні, што прымае ўлада. Хіба што збіраць подпісы жыхароў гораду па пэўных пытаньнях.

2. Прыкладаў грамадзкай актыўнасьці насельніцтва ў Смалявічах фактычна няма. Адзінае — у 2007 годзе ў цэнтры гораду, на вул. Савецкай, пачалі будаваць жылы дом. Пазытыў, з аднаго боку, а зь іншага — дом пачалі будаваць у двары ўжо існых дамоў. Прычым павінны былі пачынаць адразу ж будаваць і другі побач зь першым. А ў двары гэтым не было дзіцячых пляцовак, паркоўкі для аўто. І ў летні час халодная і гарачая вада не даходзіла да 4–5-га паверхаў, а калі і даходзіла, то зь вельмі малым напорам. Некаторыя, больш актыўныя, жыхары пачалі збіраць подпісы супраць будаўніцтва. Але гэта не дапамагло. Райвыканкам ігнараваў жыхароў, Мінаблвыканкам пераслаў лісты ў райвыканкам. Адміністрацыя таксама не адказала. У выніку пабудавалі гэты дом, і ўжо заканчваецца будаўніцтва другога. Хаця і праводзілася сустрэча жыхароў гэтых дамоў з прадстаўнікамі выканкаму. Але ім сказалі, што будавалі і будзем будаваць! І ўсё!!!

3. У павышэньні грамадзянскай актыўнасьці зацікаўлены прадстаўнікі палітычных партыяў і арганізацыяў, а таксама некаторыя незаангажаваныя ў палітыку людзі, якія хочуць нешта зьмяніць, але не ведаюць як і баяцца «падстаўляцца».

4. Падтрымліваюць грамадзкія ініцыятывы тыя, хто асабіста знаёмы з прадстаўнікамі дэмакратычнай супольнасьці ці калі праблема канкрэтная датычыцца людзей, закранае іх інтарэсы. Абьякаваць да грамадзкай дзейнасьці можна патлумачыць тым, што людзі думаюць толькі пра сябе і сваю сям'ю — то бок іх хвалюць толькі ўласныя інтарэсы. А дзяржаўная прапаганда гэтак спрыяе, бо актывістам створаны імідж «ворагаў народу», людзям даводзяць, што ўсе мы «прадаліся амэрыканцам».

Арцём Лява, журналіст, грамадзкі актывіст, г. Менск

1. Адзіны дзейсны зараз сродак узьдзеяньня на ўладу (прынамсі быў некалькі гадоў таму) — афіцыйныя лісты і запыты. Магчыма, гэта не на многае ўплывае, але нагадвае уладам, што ў людзей ёсьць правы, а ў чыноўнікаў — пэўныя абавязкі. Некалькі гадоў таму жыхары Серабранкі — раён Менску — зьбіралі подпісы за захаваньне 8-га маршруту аўтобуса. Тады яны свайго дамагліся. Звычайна ж нейкая актыўнасьць працягваецца толькі падчас выбарчых кампаній. Ёсьць шэраг асобаў, якія з сваёй ініцыятывай разносяць па паштовых скрынях інфармацыйную прадукцыю — газэты, улёткі.

2. Ёсьць у нас для жыхароў мікра-раёну свая газэтка «Вольная Серабранка», якая выходзіць штомесяц. Выпускае яе з уласнай ініцыятывы невялікае кола грамадзкіх актывістаў.

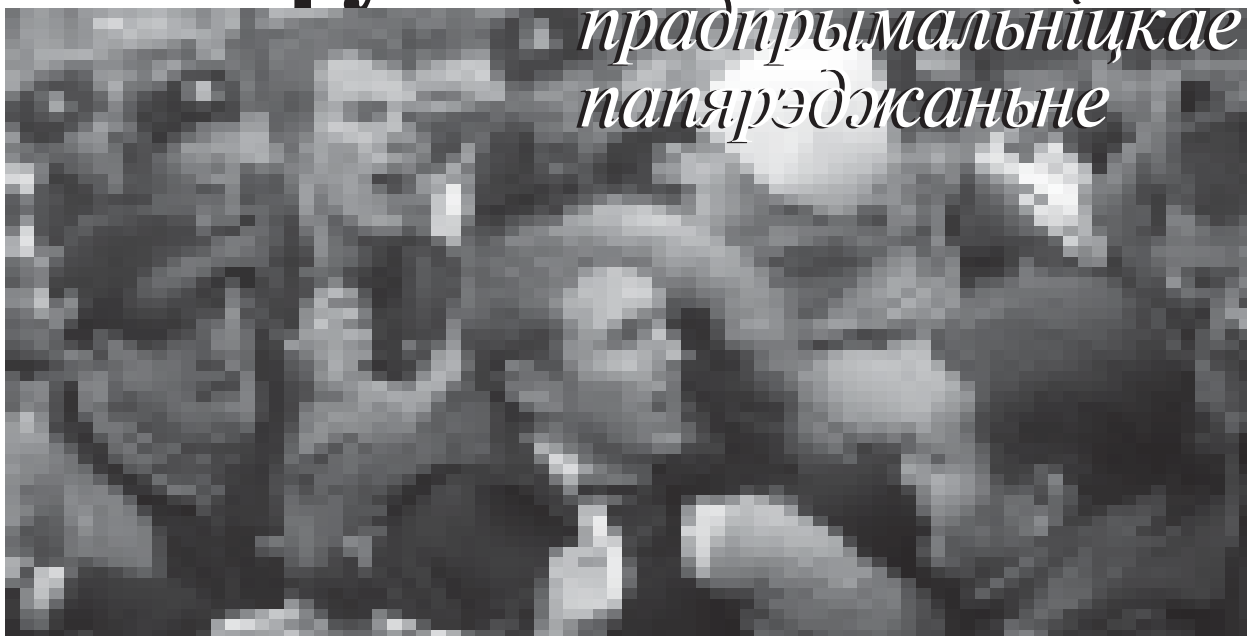
3. У павышэньні грамадзкай актыўнасьці зацікаўленае ўсё грамадства, але гэтая зацікаўленасьць працягваецца ў пэўных сацыяльных групах, прычым толькі тады, калі непасрэдна парушаюцца іх інтарэсы ці пагаршаецца іх становішча. Напрыклад, прадпрыемальнікі пасья выхаду Указу № 760, пэнсіянэры пасья павышэньня коштаў на праезд, донары пасья пазбаўленьня іх ільготаў. Сярод людзей расьце незадаволенасьць, але большасьці хочацца, каб іх інтарэсы абаранялі прафэсійныя палітыкі. А апошнія без шырокай грамадзкай падтрымкі таксама ня могуць даць рады.

4. Не падтрымліваюць ініцыятывы грамадзяне з прычыны апатыі да ўсяго, што знаходзіцца па-за межамі іх жыцьця, страху «патрапіць у палітыку»; ёсьць тут і такія фактары, як уласныя інтарэсы і камфортнасьць, а гэтым ня кожны гатовы ахвяраваць.

Прадпрымальніцкі рух Беларусі

Апошняе

*прадпрымальніцкае
папярэджаньне*

Цяпер беларускія прадпрымальнікі ўяўляюць сабой ня толькі бізнэсовы сэктар. Неспрыяльныя ўмовы працы (забарона на наёмных працоўных, увядзеньне ПДВ і г.д.) вымусіла дробных прадпрымальнікаў аб'ядноўвацца і змагацца за свае правы. Разам з тым страйкі бізнэсоўцаў, хаця і выклікалі спачуваньне і маральную падтрымку з боку грамадзянаў, ня здолелі ператварыцца ў масавы рух і ахапіць большую частку прадстаўнікоў свайго сэктару. Пратэсты прадпрымальнікаў у чарговы раз завяршыліся без істотных вынікаў.

Паводле заходніх сацыялягічных тэорыяў, грамадзкія рухі разглядаюцца з пункту гледжаньня трох парадыгмаў?: калектыўных паводзінаў, калектыўнага дзеяньня (тэорыя мабілізацыі рэсурсаў) і канцэпцыі ідэнтычнасьці (новых грамадзкіх рухаў).

Тэорыя калектыўных паводзінаў (грамадзкія рухі) узьнікла на Захадзе ў 1950–1960-х гг. Амэрыканскі сацыёляг Нэйл Смэлзэр (Neil J. Smelser) вызначыў калектыўныя паводзіны як «адносна

стыхійныя і неарганізаваныя паводзіны групы людзей, якія рэагуюць на нявызначаную ці пагрозлівую сытуацыю». У ролі такой пагрозлівай сытуацыі могуць выступаць хуткія сацыяльныя зьмены: эканамічны крызіс, міграцыя і г.д. З гэтага пункту гледжаньня калектыўныя паводзіны не адпавядаюць норме (усталяваным стандартам) і адрозьніваюцца ад штодзённай дзейнасьці людзей. Недахоп гэтай тэорыі — ігнараваньне сацыяльна-палітычнага кантэксту грамадзкай актыўнасьці.

Тэорыя калектыўнага дзеяньня (мабілізацыя рэсурсаў) паўстала ў Амэрыцы як рэакцыя на абмежаванасьць тэорыі калектыўных паводзінаў у адэкватнай інтэрпрэтацыі масавых пратэстаў у ЗША ў 1960–1970-х гг. Згодна з гэтай тэорыяй, адзначае расейскі сацыёляг Цэпілава, «незадаволенасьць мусіць разглядацца ў найлепшым выпадку як другасны фактар. Усе тыпы грамадства валодаюць дастатковым патэнцыялам незадаволенасьці для разьвіцьця грамадзкіх рухаў, аднак узьнікненьне руху за-

лежыць ад рэсурсаў, якімі валодае грамадства, і мабілізацыйных магчымасьцяў арганізацыі па іх далучэньні і выкарыстаньні». Рэсурсы ўлучаюць матэрыяльны і чалавечы патэнцыял. У залежнасьці ад таго, як рэалізоўваюцца існыя рэсурсы, будзе разьвівацца грамадзкі рух.

Паводле канцэпцыі новых сацыяльных рухаў, крыніцай актыўнасьці зьяўляюцца не эканамічныя праблемы, а якасьць жыцьця. То бок грамадзкі рух паўстае як адказ на дыктат дзяржаўнай улады і сродкаў масавай інфармацыі. Асаблівасьцю гэтых рухаў зьяўляецца няклясавасьць удзельнікаў і скіраванасьць не на зьмену сацыяльнай сыстэмы, а на зьмену сацыяльных і культурных каштоўнасьцяў. Сюды адносяцца экалягічныя, фэміністычныя рухі і г.д.

Для аналізу сытуацыі зь беларускімі прадпрымальнікамі выкарыстаем тэорыю калектыўнага дзеяньня. Пры аналізе грамадзкіх рухаў з пункту гледжаньня гэтай тэорыі выкарыстоўваюць чатыры аспекты мабілізацыйнага працэсу: рэсурсы, мабілізацыя, арганізацыя

і вынік. Разгледзім гэтыя пункты падрабязней.

Прадпрымальніцкі рух у Беларусі паўстаў у 1998 г., калі адбыўся першы агульнанацыянальны страйк. Як адзначаюць палітолагі, з гэтага часу прадпрымальніцкі рух так і ня стаўся масавым. З аднаго боку, існуюць чыньнікі, якія не спрыяюць разьвіццю прадпрымальніцкага руху (як, у прынцыпе, і ўвогуле грамадзкім рухам). Па-

*На сёньняшні дзень у
Беларусі
зарэгістравана каля
200 тысячаў
індывідуальных
прадпрымальнікаў,
што само па сабе
сьведчыць пра вялікі
чалавечы патэнцыял*

колькі гэтыя чыньнікі зьяўляюцца агульнавядомымі, то спыняцца на іх падрабязна няма патрэбы. Адзначым толькі наступныя негатыўныя тэндэнцыі: супэрпэрсаналізацыя ўлады, абмежаваньні і кіраванасьць у дзейнасьці структураў грамадзянскай супольнасьці, фармалізацыя правоў і свабодаў, а таксама замацаваньне аднабаковай камунікацыі паміж уладай і грамадзтвам.

З другога боку, прадпрымальніцкі рух мае досыць вялікія рэсурсы. Па-першае, яго разьвіццю спрыяе сама сытуацыя незадаволенасьці дзеяньнямі ўладаў. На працягу доўгага тэрміну штогод адбываюцца акцыі пратэстаў. Да прыкладу, у 2000 г. страйкавалі супраць зносу шапікаў, у 2003 г. — супраць касавых апаратаў, у 2005 г. — супраць ПДВ, у 2008 г. — супраць увядзеньня ўказу аб найме на працу толькі сваякоў.

Па-другое, на сёньняшні дзень у Беларусі зарэгістравана каля 200 тысячаў індывідуальных прадпрымальнікаў, што само па сабе сьведчыць пра вялікі чалавечы патэнцыял. Апроч таго, на фоне непрыманьня ўладаў прадпрымальнікі маюць маральную падтрымку іншых катэгорыяў грамадзянаў, якія таксама мысляць апа-

зычыйна. Калі ўзагадаць акцыі пратэстаў дробных бізнэсоўцаў, то яе ўдзельнікамі былі ня толькі гандляры, але і партыйныя лідэры, актыўная моладзь і г.д.

Калі казаць пра матэрыяльныя рэсурсы, то прадпрымальнікам лягчэй знайсці ўнутраныя рэсурсы фінансаваньня, чым для іншых структураў грамадзянскай супольнасьці. Апроч таго, прадстаўнікі прадпрымальніцкага руху маюць магчымасьць далучаць зьнешнія рэсурсы.

Яшчэ адным рэсурсам, які можа спрыяць разьвіццю прадпрымальніцкага руху, — гэта незалежныя мас-мэдыя (у большасьці сваім віртуальныя СМІ). Аднак трэба ўлічваць, што ў малых гарадах Інтэрнэт не карыстаецца папулярнасьцю. У выніку ў рэгіёнах назіраецца недастатковая інфармаванасьць як саміх прадпрымальнікаў, так і іншых катэгорыяў грамадзянаў.

Як бачна, прадпрымальніцкі рух мае шмат рэсурсаў для свайго разьвіцця, аднак не карыстаецца імі належным чынам.

Наступны аспект — гэта мабілізацыя, куды адносяцца спосабы стварэньня магчымасьцяў для мабілізацыі, удзельнікі руху і іхняя роля. На цяперашнім этапе спосаб мабілізацыі — гэта разнастайныя акцыі пратэсту, якія адбываюцца пасля чарговага, дыскрымінацыйнага для ІП, указу прэзыдэнта. Аднак акцыі пратэсту сьціхаюць пасля невялікіх саступак з боку ўладаў (варта ўзгадаць, што гэтыя саступкі звычайна дзейнічаюць невялікі па часе тэрмін і ў выніку дыскрымінацыйныя зьмены ўсё роўна адбываюцца). Апроч таго, у асяродку саміх прадпрымальнікаў адсутнічае салідарнасьць. Сёлетнія выступы не былі падтрыманыя ў малых гарадах, паколькі ў рэгіёнах большасьць ІП ня маюць наёмных працоўных. Іншы прыклад — судовы працэс «чатырнаццаці». Хаця суд над моладзьцю адбываўся за ўдзел у акцыях пратэсту прадпрымальнікаў, далей прысутнасьці лідэраў прадпрымальніцкага руху на судовых працэсах падтрымка з боку прадпрымальнікаў не пайшла. У дадатак адзначым, што басэйн рэкрутацыі

прадпрымальніцкага руху — гэта вялікія гарады; рэгіёны ж, у большасьці выпадкаў, выпадаюць з гэтага працэсу.

Адсюль вынікае, што прадпрымальніцкі рух мае вялікі патэнцыял рэсурсаў, але адчувае праблемы з сацыяльным капіталам, які б здолеў мабілізаваць больш, чым 2 тысячы чалавек на акцыі пратэсту.

Яшчэ адзін аспект калектыўнага дзеяньня — арганізацыя ўзаемадзейнага паміж удзельнікамі руху. У гэтым пляне існае барацьба за лідэрства і адсутнасьць кансалідацыі ўнутры руху таксама не спрыяюць мабілізацыі. Узгадаць хаця б абмеркаваньне ініцыятывы па правядзеньні дробнымі бізнэ-

*Сёлетнія выступы
не былі
падтрыманыя
ў малых гарадах,
паколькі ў рэгіёнах
большасьць ІП ня
маюць наёмных
працоўных*

соўцамі страйку падчас працы ўсебеларускага народнага сходу ў 2006 г. Тады ў чарговы раз выявілася існаваньне супрацьлеглых пазыцыяў у актывістаў прадпрымальніцкага руху. Частка актывістаў называла ініцыятарамі страйку правакатарамі. Тыя ў адказ казалі: «Калі б ня страйкі, прадпрымальнікі даўно былі б на сьметніцы гісторыі».

Чацьвёртым аспектам зьяўляецца вынік. Выкананьне гэтага пункту, па-сутнасьці, адсутнічае. Як адзначалася вышэй, сама палітычная сытуацыя не садзейнічае эфэктыўнасьці грамадзкіх ініцыятываў.

Такім чынам, страйкі прадпрымальнікаў па абароне сваіх правоў гэтай самай абароны так і не прыносяць. А сам прадпрымальніцкі рух пры ўсім патэнцыяле нагадвае кітайскі ўрад, які падчас чарговага абвастрэньня амэрыканска-кітайскіх стасункаў 1959–1960-х гг. рэгулярна дасылаў амэрыканцам «апошнія папярэджаньні», аднак ніякіх дзеяньняў не рабіў.

Алеся Пабегава

Спажываньне вырабаў, альбо актыўнасьць кіназалі

Беларускае грамадства абуджаецца падчас выбарчых кампаніяў. Дысцыплінаванае галасаваньне суайчыньнікаў, падмацаванае пераканаўчымі лічбамі ў 80 і болей адсоткаў, зьяўляецца ці не адзінай легальнай формай выяўленьня волі народу. Традыцыйна ад вынікаў галасаваньня чакаць сюрпрызаў не прынята. Недахоп рэсурсаў, кропкавыя рэпрэсіі і адносна новая зьява — беларускае спажывецкае грамадства — аб'ектыўна перашкаджаюць грамадзянскай мабілізацыі. Зламаць навязаны ўладамі сцэнар «рэвалюцыі на кухні», у якім грамадзянам адведзеная роля статыстаў, вельмі складана. Падобна на тое, што ў такім варыянце разьвіцьця падзеяў упэўненыя і беларускія палітычныя «вяршкі».

ЗА ЧЫСЬЦІНЮ ЖАНРУ Ў БЕЛАРУСКІМ ГАЛІВУДЗЕ

Брутальны разгон мірнай маніфэстацыі 25 сакавіка ў Менску стаўся магчымым з шэрагу прычынаў. Разьбіраць сумнеўныя таленты апазыцыйных драматургаў вулічных шэсьцяў, засяроджвацца на псыхалогічных партрэтах галоўных асобаў рэжыму, а таксама абурацца «прыхватызацияй» дзяржаўнае маёмасьці — справа няўдзячная. Закранем іншы аспект. У сьпісе найбольш рэйтынгавых навінаў аднаго альтэрнатыўнага інтэрнэт-рэсурсу пазначана, што ў Дзень Волі on-line рэпартаж зь месца правядзеньня акцыі прачыталі больш за 15 тысячаў чалавек. Колькасьць дэманстрантаў, паводле самых сьмелых і аптымістычных падлікаў, складала ня болей за 5 тысячаў удзельнікаў.

Можа быць, зьдзейсьнілася мара некаторых ідэолягаў беларускае незалежнасьці і 25 сакавіка нарэшце сталася сьвятам сямейным, якое ня варта адзначаць на вуліцы? Ці прычынай малой колькасьці дэманстрантаў сталася адвечнае беларускае расчараваньне ў сваіх правадых? Адказ на гэтыя балючыя пытаньні варта шукаць у добраахвотнай адчужанасьці беларусаў ад палітычнага ўдзелу. Зь нядаўняга часу гучныя палітычныя працэсы і звыклыя вулічныя шэсьці апанэнтаў улады ўспрыма-

юцца грамадзянамі як палітычнае шоў са сваімі драматычнымі петлямі і прадказальнай сюжэтнай лініяй. Разам з тым, нягледзячы на загады вядомы фінал, глядачы адчуваюць эмпатыю да герояў і чакаюць гэпі-энду. Яно і зразумела: выгадаваны на эстэтыцы рамантызму, на ваганьнях герояў экзыстэнцыяльных твораў В. Быкава і перабудовачных баевікаў, беларусы перажываюць катарсіс ад няроўнага змаганьня «апазыцыі» зь дзяржаўнай машынай. З распаўсюдам інтэрнэту колькасьць глядачоў палітычных шоў няўхільна расьце. Прадвеснік загібеньня вулічнае актыўнасьці — модныя ў 2006 г. флэш-мобы з малой колькасьцю ўдзельнікаў. Мэтафарай такой актыўнасьці можа быць кіназала, у якой усе глядачы глядзяць адну стужку і ня могуць паўплываць на хаду падзеяў на экране.

Адразу папярэдзім: закіды ў бок актывістаў-флэшмобэраў, якія, без усялякага сумневу, рызыкуюць атрымаць за ўдзел у акцыі суткі альбо быць адлічанымі з унівэрсытэту, — непрыстойны занятак. Гэтае ўсьведамленьне, аднак, не тлумачыць прычынаў адсутнасьці салідарнасьці ў беларускім грамадстве. Якая можа быць салідарнасьць у дачыненьні да герояў кінафільму? Мы ж ведаем, што паводле канонаў Галівуду раней ці пазьней усё скончыцца нашай перамогай.

ВЫБАРЫ Ў БЕЛАРУСІ

Выбары ў Беларусі — гэта не інструмэнт волевыяўленьня грамадзянаў, а падстава для арганізацыі агульнанацыянальнага палітычнага шоў. Паколькі выкарыстаньне выключна рэпрэсіўных мэтадаў кантролю за праявамі іншадумства не заўжды вядзе да патрэбнага выніку, то інструмэнтар уплыву на грамадства дапаўняецца палітычным маркетынгам. З гэтай нагоды праводзяцца масавыя пампэжныя шоў падтрымкі дзейснай улады і маштабная рэкламная кампанія «ЗА Беларусь». У выніку шалёнай апрацоўкі электарат мусіць усьведаміць эфэктыўнасьць беларускай мадэлі, якая выяўляецца ў стабільнасьці і пазытыўнай дынаміцы заробкаў.

Падчас выбарчых кампаніяў органы дзяржаўнай прапаганды ўсяляк намагаюцца стварыць ілюзію самастойнасьці выбару грамадзянаў. Дысцыплінаванае галасаваньне выбарцаў у падтрымку афіцыйнага курсу, падмацаванае пераканаўчымі лічбамі ў 80 і болей адсоткаў, выдаецца прапагандыстамі як вяршыня палітычнае культуры грамадзянаў. Астатнія праявы актыўнасьці, у тым ліку і ўдзел у некаторых каляпалітычных НДА, часткова забароненыя альбо пераследуюцца з выкарыстаньнем мінімальнага рэпрэсіўнага апарату. Пад мінімальным выкарыстаньнем рэпрэсіўнага апарату варта разумець такія формы ўціску на грамадзянаў, якія не выклікаюць вялікага рэзанансу ў грамадстве. Да прыкладу, адлічэньне палітычна актыўнага студэнта з навучальнай установы можа быць данесена да грамадства як вынік шматразовага парушэньня ім дысцыплінарных правілаў альбо акадэмічнай непасьпяховасьці. Зьнявольнае партыйных актывістаў на 15 сутак за арганізацыю альбо ўдзел у несанкцыянаваным мерапрыемстве таксама можа быць пададзена праз афіцыйныя

Пяць мітаў пра грамадскую супольнасць

З часоў зьяўлення паняцця «грамадзянская супольнасць» яму надаваліся разнастайныя інтэрпрэтацыі. На сёння гэты канцэпт у заходняй традыцыі мае ў большасці выпадкаў станоўчую канатацыю і тлумачыцца як сыстэма гарызантальных камунікацый грамадзянаў па-за дзяржаву, што пры патрэбе можа супрацьстаяць празмернаму ўмяшальніцтву дзяржавы ў жыццё грамадзянаў. На постсавецкай прасторы стаўленне экспертаў да грамадзянскай супольнасці зьяўляецца неадназначным — ад поўнага ўхвалення паводле аналогіі з заходнімі узорами да поўнага адмаўлення і інтэрпрэтацыі гэтага феномену як пагрозы нацыянальнай адметнасці. У выніку паняцце ператварылася ў міталагему, якой карыстаюцца і праўладныя, і апазыцыйныя ідэолягі. Разгледзім некаторыя з існых мітаў.

Міт 1. Праўладны. Грамадзянская супольнасць у Беларусі мае адметны шлях.

Да прыкладу, ідэолаг Анатоль Рубінаў у артыкуле «Тупікі крыжовага паходу за дэмакратыю» дэкларуе наяўнасць структураў грамадзянскай супольнасці, якія адрозніваюцца ад заходніх: «у нас ёсць... палітычныя партыі, прафсаюзы і іншыя структуры грамадзянскай супольнасці. Канешне, усё гэта пакуль развіта ня ў той меры, як на Захадзе. Але і грамадства ў нас, на жаль, не такое, як там. [...] Хто не жадае прызнаваць гэты факт, той страўс!»

Ну, трэба адзначыць, што ідэолагі любяць казаць пра адметнасць шляху ня толькі грамадзянскай супольнасці, але і ўвогуле беларускага народу. Аднак небяспечным тут зьяўляецца тое, што на практыцы ўладная інтэрпрэтацыя грамадзянскай супольнасці прыводзіць да зачыткі непадкантрольных і апазыцыйных структураў грамадзянскай супольнасці.

Апроч таго, міт пра адметнасць мае мала агульнага з рэчаіснасцю. Па-першае, праўладныя арганізацыі тыпу БРСМ, РГА «Белая Русь» — гэта хутчэй інструменты скіра-

вання грамадзкае актыўнасці ў бясспечнае для ўладаў рэчышча, чым структура грамадзянскай супольнасці. А па-другое, як і ў любой дыктатарскай краіне, для Беларусі характэрная слабая грамадзянская супольнасць паводле азначэння. Гэта выяўляецца ў гамагеннасці сацыяльнага асяродку, залежнасці арганізацыяў і інстытуцыяў ад уладнага цэнтру, страху перад удзелам у грамадскім жыцці.

Гэарэтык грамадзянскае супольнасці Р. Дарэндорф у артыкуле

Працяг на стар. 15

СМІ як справядлівае пакаранне парушальнікаў грамадскага парадку. Сапраўды, ці можна лічыць сур'ёзным пакараннем утрыманне ў ізалятары працягласцю 15 сутак, калі ў савецкія часы да такіх мераў прыцягваліся хуліганы і дробныя парушальнікі? Праўда, да той жа грамадзкасці можа не дайсці інфармацыя пра тое, што асобныя актывісты па выхадзе з вязніцы зноўку знаходзяцца пад пагрозай зняволення на паўмесяца.

Да мэтадаў кантралявання грамадзянаў можна аднесці і пагрозы з боку адміністрацыяў устаноў, якія абяцаюць не працягнуць тэрмін дзеяння кантракту свайго залішне палітычна абазначанага супрацоўніка. Спэктар «мяккіх рэпрэсіяў» у дачыненні да іншадумцаў надзвычай вялікі і далёка не абмяжоўваецца пералічанымі прыкладамі.

ЧАРКА НА ПАСАШОК

Адна з заўважных тэндэнцыяў мінулых гадоў — дрэйф Беларусі ў

бок спажывецкага грамадства. Спецыфіка беларускага рэжыму палягае ў тым, што кіраўніцтва краіны адчайна намагаецца не дапусціць распаўсюду лібэральных каштоўнасцяў, якія суправаджаюць перасоўванне глябальнага капіталу. Гэтак у краіне захоўваецца дэманстратыўны антыглябалісцкі фасад, за якім хаваецца аблічча капіталізму ў межах нацыянальнай дзяржавы. Адметнасць беларускага канс'юмэрызму палягае ў тым, што сярэдні беларус ня мае ўласнага бізнэсу, ня можа сабе дазволіць пакупку новага нямецкага аўтамабіля і адпачыць у Чарнагорыі. Аднак на ўзроўні ідэалогіі, якую рэтрансляюць салодкімі галасамі прапагандысцкія салаўі, у свой дабрабыт мы пачынаем верыць.

Няспеласць структураў грамадзянскае супольнасці ў Беларусі і бездаказнасць кіраўнічых элітаў вядуць да небяспечнага замыкання інтарэсаў грамадзянаў на прыватнай сферы. Выхадзі ў публічнасць з альтэрнатыўнай

нарацыяй успрымаюцца як пагроза стабільнасці. Вось тут мы набліжаемся да расшыфроўкі мэтафары «гледачы ў кіназале»: грамадзянам прапаноўваецца камфорт за кошт добраахвотнага адчужання ад палітыкі і грамадзкага ўдзелу.

Пры персаналізаванай дыктатуры Аляксандра Лукашэнкі парламент як заканадаўчы орган не ўспрымаецца грамадзянамі ў якасці альтэрнатыўнага цэнтру ўлады. Таму, у адрозненне ад прэзідэнцкіх выбараў, чакаць сур'ёзнай мабілізацыйнай хвалі ня варта. Улічваючы неспрыяльную для ўладаў кан'юнктуру (рост цэнаў на прадукты харчавання, скасаванне сацыяльных ільготаў, непразрыстая прыватызацыя дзяржаўнай уласнасці і г.д.), незалежнае грамадства можа дасягнуць пэўных поспехаў.

А таму, нягледзячы на ўсе загады падрыхтаваныя сцэнары, парламэнцкія выбары 2008 г. абяцаюць быць найбольш яскравай палітычнай падзеяй бягучага году.
Алег Яцко

Пяць мітаў пра грамадскую супольнасць

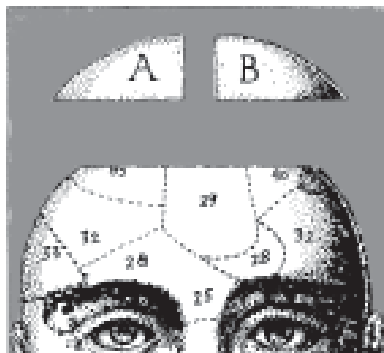
Працяг са стар. 15

«Дарога да свабоды: дэмакратызацыя і яе праблемы ва Ўсходняй Эўропе» адзначаў: «у ідэале грамадзянскай супольнасці ніхто не будзе, яна разьвіваецца самастойна». У гэтым сэнсе вызначэньне з боку ідэолягаў адметнага шляху грамадзянскай супольнасці зьяўляецца спробай апраўданыя палітыкі ўладаў у дачыненні да трэцяга сэктару.

Міт 2. Праўладны. Арганізацыі тыпу БРСМ — складнікі трэцяга сэктару.

Як адзначаў у сваёй працы «Сучасны сацыяльны канфлікт» Р. Дарэндорф, «першай важнай прыкметай грамадзянскай супольнасці ёсць шматстайнасць яе складнікаў». Паводле высноваў аўтара, у грамадстве «існуе маса арганізацыяў і інстытуцыяў, у якіх людзі могуць ажыццяўляць розныя кампанэнты сваіх інтарэсаў». То бок патрэба ў існаванні гетэрагенных інстытуцыяў грамадзянскай супольнасці дыктуецца наяўнасцю мноства інтарэсаў, прадстаўленых актарамі грамадзкай дзейнасці. У выпадку зь Беларусы адбываецца нівэляванне грамадзкага жыцця. Гэтыя тэндэнцыі да аднастайнасці сацыяльнага асяродку сфармуляваны ў дзяржаўнай ідэалёгіі, у якой аргументавана даводзіцца пра неабходнасць кансалідацыі ўсіх грамадзянаў пад адзіным ідэалагічным сьцягам. Прыкладам такога сьцяга зьяўляюцца БРСМ і падобныя яму, якія ініцыяваныя і кіруюцца зверху. Падаецца, тут болей падыходзіць наступная фармулёўка: арганізацыі тыпу БРСМ — складнікі кіраванай грамадзянскай супольнасці (падрабязней на гэтую тэму чытайце ў часопісе «Асамблея» №1 за 2007 г.).

У межах гэтага міту існуе ідэя аб правільных і няправільных арганізацыях. Да правільных адносяцца аб'яднанні кшталту БРСМ, да няправільных — апазыцыйныя і непадкантрольныя рухі. Тут хочацца ўзгадаць амэрыканскага тэарэтыка грамадзянскай супольнасці А. Дэ Таквіля, які яшчэ ў

XIX ст. пісаў: «Калі вызначаныя асацыяцыі забароненыя, а іншыя дазволеныя, першыя загалова цяжка адрозніць ад другіх. Адчуваючы сумненні, людзі спрабуюць трымацца ў баку ад усіх асацыяцыяў, і складваецца свайго рода агульнае меркаваньне, паводле якога ўсялякая арганізацыя зьяўляецца справай дзержкай і амаль супрацьзаконнай».

Міт 3. Апазыцыйны. Грамадзянская супольнасць супрацьстаіць дзяржаве.

Насамрэч грамадзянская супольнасць супрацьстаіць дзяржаве толькі пры недэмакратычных рэжымах. У дэмакратычных краінах яна выконвае функцыю сувязнога паміж асобай і ўрадам, але не атаясамліваецца з апошнім. Да таго ж ва ўмовах дэмакратыі ўзаемдзеянне грамадзянскай супольнасці і дзяржавы прыводзіць да плённых вынікаў.

Міт 4. Апазыцыйны. Дэмакратычныя зьмены адбудуцца дзякуючы разьвіццю грамадзянскай супольнасці.

Дэмакратычныя трансфармацыі зьяўляюцца вынікам ня толькі аб'ектыўных чыннікаў (сюды можна аднесці стан грамадзянскай супольнасці), але і суб'ектыўных (то бок суб'ектыўны выбар палітычных актараў). Хаця, вядома, апазыцыйная меншасць, якая зьяўляецца элементам грамадзянскай супольнасці, стварае перадумовы для дэмакратыі. Да прыкладу, менавіта прадстаўнікі гэтых, непадкантрольных уладам, меншасцяў артыкулююць непрыемныя для аўтарытарных

кіраўнікоў пытанні палітычных вязняў і пераследу іншадумцаў, правакуюць пасіўную большасць да актыўных дзеянняў. Разам з тым, радыкальна сьцьвярджае беларускі дасьледчык Аляксей Пікулік, «грамадзянская супольнасць ніколі і нідзе не была прычынай дэмакратызацыі, яна ўлучалася ў працэс дэмакратызацыі на больш позьніх этапах, зьяўляючыся, несумненна, сур'ёзным фактарам у правядзеньні раз'ўнастайных рэформаў». Мяркуецца, што дэмакратычныя зьмены адбудуцца ў выніку і грамадзка-палітычных, і індывідуальна-псыхалягічных чыннікаў.

Міт 5. Агульны. Пра грантасмокаў.

Адразу трэба сказаць, што фінансаванне разнастайных структураў грамадзянскай супольнасці зьяўляецца нармальнай рэччу. Тое, што грамадзянская супольнасць нічога не каштуе, таксама зьяўляецца мітам. Аднак ва ўмовах, калі яе прадстаўнікі змагаюцца з дыктатарскімі рэжымамі, натуральна, што фінансаванне на сваю дзейнасць яны могуць атрымаваць толькі з-за мяжы. «Ва ўмовах дэмакратыі, — заўважае ўкраінскі палітык і прафэсар Уладзімер Ліцьвін, — актывізм пераходзіць на ўтрыманьне ўнутранага бюджэту. Гранты, дапамогі, фінансавыя спэцпраекты, вызваленне ад падаткаў — звычайныя межы дзейнасці грамадзкіх аб'яднаньняў».

Пры гэтым у Беларусі ў большасці выпадкаў мы маем справу з падсправаздачнасцю перад зьнешнім донарам і непразрыстасцю праектаў, якія рэалізуюцца, а часам — і зь іх непатрэбнасцю самому грамадству. Аднак гэта і зразумела: як можна чакаць эфэктыўнасці і запатрабаванасці ў грамадстве грамадзянскай супольнасці пры яе слабасці, пры спробах уладаў кантраляваць яе, і пры гэтым калі самі грамадзяне баяцца ўдзельнічаць у публічнай сфэры?

Барыс Савянкоў

"Адліга" ў стасунках улады і грамадзкіх аб'яднаньняў: Прычыны і пэрспэктывы

ВЫГІНЫ ВЫБАРЧЫХ ЦЫКЛЯЎ

Выбарчы календар у вялікай ступені вызначае дзяржаўную палітыку. Згодна з тэорыяй палітыка-дзелавых цыкляў, улада схільная прымаць жорсткія і непапулярныя меры ў фінансавай сфэры і ў напрамку рэгуляваньня занятасьці тады, калі ў краіне не адбываюцца выбарчыя кампаніі. І наадварот, з набліжэньнем выбараў улада робіцца больш шчодрая на выдзяленьне сацыяльных трансфэртаў, стымулюе рост зароботнай платы ды імкнецца да скарачэньня беспрацоўя.

Такая залежнасьць дзяржаўнай палітыкі ад выбарчага календара ўласцівая ўсім урадам, незалежна ад іх ідэалогічнага падмурку. Не выключэньне тут і беларускае кіраўніцтва, якое хоць і не турбуецца за вынікі падліку галасоў, аднак імкнецца не прымаць непапулярных рашэньняў у час палітычных кампаніяў, пакідаючы іх на міжвыбарчы пэрыяд. Напрыклад, у 1995–2006 гг. рост рэальных даходаў насельніцтва заўжды павялічваўся напярэдадні буйных палітычных кампаніяў і замаруджваўся ў час паміж імі.

Зьмены дзяржаўнай палітыкі ў залежнасьці ад выбарчага календара адбываюцца ня толькі ў гаспадарча-сацыяльных сфэрах — дзяржаўная палітыка ў галіне рэгуляваньня грамадзянскай супольнасьці таксама адчувае яго ўплыў. Але залежнасьць тут хутчэй адва-

ротная ў параўнаньні са згаданым палітыка-дзелавым цыклем.

Беларуская грамадзянская супольнасьць адчувала некаторае аслабленьне дзяржаўнага ціску ў тэады, калі выбарчыя кампаніі не адбываліся — відавочныя паралелі паміж «зацішшамі» у 2002 і ў 2007 г. У гэтыя пэрыяды беларускія ўлады ня тое каб ставіліся да НДА больш лагодна — яны папросту зьвярталі на іх менш увагі.

Ды з набліжэньнем чарговай палітычнай кампаніі ў выглядзе парламэнцкіх выбараў улады пачынаюць карэктаваць сваю палітыку, больш пільна ставяцца да патэнцыйных крыніцаў дэзарганізацыі. У лік гэтых пунктаў нестабільнасьці трапляе і грамадзянская супольнасьць. Гэта абарочваецца для НДА новымі актамі «зачысткі», больш строгімі актамі заканадаўства, новымі актамі перасьледу актывістаў і акцыямі застрашэньня, скіраванымі на недапушчэньне далучэньня рэсурсаў НДА да барацьбы за ўладу.

Зразумела, што ўлады ў прынцепах хацелі б мець абсалютны кантроль над грамадзянскай супольнасьцю, а адпаведныя кантрольныя і карныя органы ў імкненьні давесці сваю эфэктыўнасьць і незалежнасьць для рэжыму заўсёды гатовыя да татальнага зьнішчэньня непажаданых асяродкаў грамадзянскай актыўнасьці.

Але акрамя згаданага выбарчага цыкля на дзяржаўную палітыку ўплываюць і іншыя фактары, сярод якіх не апошнія месца займаюць зьнешнія чыннікі. Сярод іншага, увага замежных суб'ектаў да беларускай палітыкі вымушае нашыя ўлады не пераступаць мяжу прыстойнасьці ў дачыненні да НДА.

ФАКТАР ЭЎРОПЫ

Адным з важных зьнешніх фактараў зьяўляецца дыялёг паміж Беларуссю і Эўропай. Ход гэтага дыялёгу (альбо яго інсцэніроўка) вызначае межы дазволенага для беларускага боку. Брутальныя і відавочна незаконныя меры супраць НДА могуць выклікаць зрыў «дыялёгу» са стратай магчымасьці атрымаць крэдыты і іншыя эканамічныя прэфэрэнцыі з Захаду, а ў ськрайніх выпадках могуць справакаваць эканамічныя санкцыі.

У славытым тэксьце «12 прапа новаў Эўразьязу» пункт аб неабходнасьці нармалізацыі становішча НДА быў напэўна ня самым прынцыповым. Значна большая ўвага назіральнікаў і журналістаў была скіраваная на пункты аб неабходнасьці вызваленьня палітвязьняў, павагі да правоў прафсаюзаў і інш. Але ў сілу зьбегу розных акалічнасьцяў атрымалася так, што якраз-такі ў напрамку аслабленьня ціску на НДА беларуская ўлада мела больш магчымасьцяў для манэўру. Тут можна было, нічога не страчваючы, паказаць сваю адпаведнасьць эўрапейскім стандартам. І хоць ня ўсе з гэтых магчымасьцяў былі скарыстаныя, аб'ектыўна трэба адзначыць, што некаторы рух у напрамку паляпшэньня становішча НДА быў у 2007 г. здзейсьнены.

«РАЗРАДКА»

Нягледзячы на звыклае аслабленьне ўціску на НДА ў міжвыбарчы час, у 2007 г. дадатковым штуршком для аслабленьня напругі, як ужо зазначана вышэй, стаўся зьнешні чыннік — эўрапейскі фактар. Тут лёгка заўважыць падабенства паміж «адлігай» і «разрадкай» у стасунках паміж Савецкім Саюзам і Захадам у 1970-я гг. Тады

таксама аўтарытарны ўрад устрымліваўся ад найбольш жорсткіх дзеянняў не з прычыны вялікай любові да дэмакратыі, а праз неабходнасць весці перамовы з за межнымі партнёрамі. Натуральна, што сам палітычны рэжым пры гэтым заставаўся нязменным.

Афіцыйная статыстыка сведчыць пра невялікае паляпшэнне сытуацыі з рэгістрацыяй НДА ў апошні час. У 2007 г. было зарэгістравана 100 грамадзкіх аб'яднанняў. Колькасць адмоваў у рэгістрацыі, паводле інфармацыі міністра юстыцыі, не перавысіла 50 выпадкаў. Таксама мала адмоваў у рэгістрацыі было ў першым квартале 2008 г. Дзяржаўныя органы цяпер у большасці выпадкаў выконваюць устаноўлены законам тэрмін для дачы адказу на пытанні рэгістрацыі грамадзкага аб'яднання, а таксама ўстрымліваюцца ад падачы неабгрунтаваных іскаў аб ліквідацыі НДА.

У адрозненне ад мінулай практыкі, цяпер адмовы ў рэгістрацыі звычайна прымаюцца без істотнага адступлення ад нормаў беларускага закону (хоць самі па сабе тыя нормы надзвычай жорсткія і часта не адпавядаюць міжнародным стандартам і практыцы). Аднак абуральным выключэннем з гэтай пазытыўнай тэндэнцыі з'яўляюцца выпадкі, калі ініцыятарамі стварэння НДА выступаюць асобы, якія не хаваюць сваго крытычнага стаўлення да сённяшняй кіроўнай групы (сябры апазыцыйных партыяў, палітыкі, праваабаронцы, журналісты нездзяржаўных мэдыяў і іншыя «неляляльныя»). Тут фіксуецца ня проста абмежаванне права на аб'яднанні, а грубая дыскрымінацыя ў выглядзе пазбаўлення свабоды аб'яднанняў паводле палітычных перакананняў.

На пачатку 2008 г. такая дыскрымінацыя была зафіксаваная падчас абскарджання ў Вярхоўным судзе адмовы ў рэгістрацыі Сацыяльна-грамадзкага аб'яднання «БХД», створанага для

легальнага афармлення дзейнасці прыхільнікаў беларускай хрысціянскай дэмакратыі. Юрыдычных падставаў для адмовы ў рэгістрацыі не было, а рашэнне мела выключна палітычны характар. Таксама з палітычных матываў было адмоўлена ў рэгістрацыі аб'яднання «Гарызанталь», створанага прыхільнікамі Партыі камуністаў беларускай, калі паўстава пагроза ліквідацыі партыі.

Міністэрства юстыцыі ў красавіку 2008 г. адклала на месяц пытанне аб рэгістрацыі Руху «За Свабоду». Відавочна, што аніякіх парушэнняў пры падрыхтоўцы дакументаў на рэгістрацыю гэтай арганізацыі няма, бо гэта ўжо трэцяя спроба рэгістрацыі. Лёс пытання аб рэгістрацыі руху «За Свабоду» мае вялікае палітычнае значэнне: кіраўніком гэтага аб'яднання з'яўляецца былы адзіны кандыдат апазыцыі на прэзідэнцкіх выбарах 2006 г., таму рашэнне аб рэгістрацыі аб'яднання можа быць успрынята Захадам як сведчанне таго, што ў Беларусі становішча НДА сапраўды паляпшаецца.

У пачатку 2008 г. уступіў у дзеянне новы парадак рэгістрацыі некаторых відаў юрыдычных асобаў. Такім чынам фактычна спрощаная рэгістрацыя такой формы некамерцыйнай арганізацыі, як установа.

НОВЫЯ НАПРАМКІ ў ЦІСКУ І ЗВЫКЛАЯ ПРАБЛЕМА КРЫМІНАЛЬНАГА ПЕРАСЬЛЕДУ

Зрэшты, беларускія НДА і ў пэрыяд «разрадкі» сутыкаюцца са звыклымі праблемамі ў сваіх стасунках з дзяржаўнымі органамі. Цяпер звышывага кантрольных і карных органаў скіраваная на экалагічныя НДА, што выклікана неабходнасцю «праціснуць» у грамадстве ідэю будаўніцтва АЭС.

Аднак найсур'ёзнейшая праблема беларускіх грамадзкіх аб'яднанняў у 2008 г. звязаная зусім не з палітычнымі аспектамі дзяр-

жаўнага рэгулявання грамадзянскай супольнасці. НДА адчулі на сабе ўздзеянне міжвыбарчай фазы згаданага палітыка-дзелавога цыклю: разам са скарачэннем сацыяльных гарантыяў і льготыў для грамадзянаў былі фактычна скасаваныя паніжальныя каэфіцыенты па арэндзе плошчаў у дзяржаўных будынках. Для сотняў арганізацыяў кошты ўтрымання памяшкання (у тым ліку мінімальна неабходнага для размяшчэння юрыдычнага адрасу) павысіліся ў дзесяць разоў, што паставіла іх на мяжу існавання.

Што ж датычыць стану свабоды аб'яднанняў у Беларусі, то праблема крымінальнага пераследу за ўдзел у дзейнасці незарэгістраваных аб'яднанняў па-ранейшаму застаецца галоўнай праблемай. У красавіку 2008 г. быў агучаны прысуд па чарговай справе, звязанай з дзейнасцю «Маладога фронту»: наваполацкая актывістка Кацярына Салаўёва была асуджаная да штрафу па артыкуле 193-1 Крымінальнага кодэксу. Гэты артыкул па-ранейшаму пагражае актывістам незарэгістраваных палітычных арганізацыяў, а для іншых НДА ён застаецца стымулам прытрымлівацца жорсткіх рамак дзейнасці, устаноўленых дзяржавай. Адмена гэтага артыкулу з'яўляецца прынцыповай умовай набліжэння Беларусі да еўрапейскіх стандартаў узаемаадносін дзяржавы і грамадзянскай супольнасці. Бяз гэтага кроку любя дзеянні застануцца ўсяго толькі касметычнымі мерамі дзеля прыхавання звыклага ўціску на грамадзкія аб'яднанні.

Такім чынам, нягледзячы на некаторае памяншэнне інтэнсіўнасці найбольш жорсткіх формаў уціску, прававы клімат застаецца неспрыяльным для дзейнасці НДА. Пры гэтым верагодна, што з набліжэннем парлямэнцкіх выбараў улады зноўку ў той альбо іншай ступені звернуцца да выкарыстання жорсткіх рэпрэсіяў супраць структураў грамадзянскай супольнасці.

Ю. Ч.

БНР — дзіця грамадзянскага супрацьстаяння

Крызіс быў паглыблены і з прычыны асабістых амбіцыяў палітыкаў, адсутнасці між імі ўзаемапа-разумення. Калі напачатку Я. Варонку ўдалася вырашаць супярэчнасці паміж палітыч-нымі рухамі ў канструктыўным ключы, то раскол БСГ прывёў да ўзмацнення пазыцыяў Р. Скірмунта, які нават паспеў пабыць трохі на чале ўраду.

У канцы 1918 г. пасля рэвалюцыі ў Германіі бальшавіцкая Ра-сея дэнансавала Берасьцейскі да-гавор. Такім чынам, з улікам пры-нятых самімі бальшавікамі даку-мэнтаў адносна дзяржаўнага са-мавызначэння народаў для дзя-чоў БНР нібыта складвалася спрыяльнае юрыдычнае поле. 29 лістапада 1918 г., калі на боль-шай частцы Беларусі не было нія-кай улады, яны прынялі IV Устаў-ную грамаду, якая паўторна дэ-кларавала незалежнасць і сама-стойнасць беларускай дзяржавы ў выглядзе БНР. Аднак бальшавікі падышлі да гэтага з характэрнай для іх палітыкай двойных стандар-таў і не звярнулі ўвагі на непад-мацаваны вайсковай сілай голас маладой рэспублікі. Гістарычныя абставіны (рэвалюцыя ў Гер-маніі, прэтэнзіі адроджанай Польшчы, ідэя пашырэння пра-летарскай рэвалюцыі) не далі рэ-алізавацца плянам Рады БНР і вымусілі яе пакінуць Менск. Год 1918-ты ня стаў для беларусаў го-дам аднаўлення дзяржаўнасці: не хапіла сілаў (унутранага па-тэнцыялу і знешняй падтрымкі) умацаваць БНР, абвешчаную 9 сакавіка. Як ні прыкра, але і ў эміграцыі чальцы Рады не змаглі наладзіць скансалідаваную дзей-насць.

У 1920 г. утварыўся яшчэ адзін урад — на чале з В. Ластоўскім (пры падтрымцы Літвы). А ў 192-

5 г. рукамі А. Цьвікевіча, які шчыра паверыў у дабрадзейства бальшавікоў, была арганізавана спроба самароспуску Рады БНР на карысць БССР.

Аднак пры ўсім гэтым першая спроба ўтварэння беларускай дзяржаўнасці мела вялікае гіста-рычнае значэнне. Абвешчэнне незалежнасці Беларускай Наро-днай Рэспублікі і дзейнасць яе Рады аказалі ўплыў на развіццё нацыянальнай самасвядомасці беларускага народу. Не дабіўшы-ся ўлады, Рада БНР усё ж прыму-сіла бальшавіцкі ўрад пераглед-зець сваю палітыку ў адносінах да Беларусі і пайсці па шляху ўтва-рэння абмежаванай у правах са-вецкай дзяржавы. Сёння, бадай, ужо нікім не аспрэчваецца, што БНР стала тым перспэктывным зернейкам, з якога ўзыхнула сувэ-рэннасць сучаснае Рэспублікі Беларусі. А гэта — найлепшы до-каз таго, што дзеячы БНР прадба-чылі шляхі развіцця гісторыі, але не змаглі прысвешчыць яго.

Анатоль Трафімчык, кандыдат гістарычных навук

ЗАЎВАГІ

¹ *Усебеларускі з'езд 1917 года: сведчанне сучасніка // Беларускі гістарычны часопіс. 1993. № 4. С. 57.*

² *Знешняя палітыка Беларусі: Зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 1 (1917—1922 гг.). Мн.: БелНДІ-ДАС, 1997. С. 28—29.*

³ *Гл.: Някляеў У. Шлях. Папулярны біяграфічны нарыс // Дзеяслоў. 2007. № 3 (28). С. 243.*

⁴ *Гл. падрабязней: Краўцоў М. Рада Беларускае Народнае Рэ-спублікі // Спадчына. 1998. № 1. С. 75—126.*

Айцы-заснавальнікі БНР вядо-мыя нам з навукова-папулярнай адраджэнцкай літаратуры як сама-ахвярныя патрыёты. У прынцыпе, такая ацэнка адпавядае гістарыч-най праўдзе, асабліва калі ўлічыць антыкаляніяльную скіраванасць першых гістарычных бэстэсэлераў, прысьвечаных БНР. Як у I Усебе-ларускім Кангрэсе 1917 г., так і ў дзейнасці Рады БНР удзельнічалі невыпадковыя людзі. Сучасныя беларускія аналітыкі і журналісты могуць смела назваць стваральні-каў БНР грамадзкімі актывістамі. Іхняя паслядоўнікі сёння зма-гаюцца за зьяўленне беларуска-моўных блянкаў мытнай дэклара-цыі, выводзяць людзей на вуліцу супраць пабудовы расейскага хімізаводу ў Пухавічах і ўдзельніча-юць у акцыях салідарнасці.

Ва ўмовах рэвалюцыі дзеячы БНР не пабаяліся ўзяць на сябе адказнасць і выявіць актыўную грамадзянскую пазыцыю ў самы, здавалася б, неспрыяльны час. Біяграфіі палітыкаў, якія спрычы-ніліся да абвешчэння першай на-цыянальнай дзяржавы, сведчаць пра тое, што грамадзкая дзей-насць не была для іх нечым чу-жым. Паспрабуем яшчэ раз зірнуць на постаці чальцоў Рады БНР праз прызму грамадзкага ак-тывізму.

Луцкевіч Антон (1884 — ?) — бе-ларускі палітычны і грамадзкі дзе-яч, публіцыст, літаратурны кры-тык, ініцыятар стварэння БНР. Адзін з заснавальнікаў у 1902 г. Беларускай рэвалюцыйнай грама-ды і аўтар яе праграмы. Удзельні-чаў у стварэнні газет «Наша ніва» і «Наша доля», уваходзіў у склад іх рэдакцый. Супрацоўнічаў з Белар-ускім выдавецкім таварыствам. З 1911 г. суўладальнік Віленскай бібліятэкі-чытальні «Веды». У 1918 г. пасля акупацыі Беларусі нямецкімі войскамі ўзначальваў Беларускае таварыства дапамогі пацярпелым ад вайны. Зьяўляўся адным з ініцыятараў Канфэдэра-цыі Вялікага княства Літоўскага. На Беларускай канфэрэнцыі 1918 г. быў абраны старшынём Віленскай беларускай рады (ВБР). У сакавіку 1918 г. кааптаваны ад ВБР у склад Рады БНР. У 1921 г. заснаваў Беларускаю школьную раду, якая пазней злілася з Тава-

БНР заснавалі грамадзкія актывісты

рыствам беларускай школы (ТБШ). Дзякуючы ягоным намаганьням пры Беларускім навуковым таварыстве (БНТ) у Вільні быў створаны музэй.

Луцкевіч Іван (1881–1919) — беларускі палітычны дзеяч, археолаг, этнограф, публіцыст. Адзін з пачынальнікаў і ідэйных кіраўнікоў беларускага культурна-палітычнага і грамадзкага руху на пачатку XX ст., удзельнічаў у стварэньні «Круга беларускай народнай прасьветы і культуры», БСГ, газэтаў «Наша ніва» і «Наша доля», «Гоман», выдавецтва «Наша хата», Беларускага выдавецкага таварыства, Беларускага народнага камітэту, першых беларускіх школ на Гродзеншчыне, Віленшчыне, Беласточчыне, настаўніцкіх курсаў, Віленскай беларускай гімназіі. Зьбіральнік і дасьледнік беларускіх старажытнасьцяў. Яго асабістая калекцыя стала асновай Беларускага музэю ў Вільні.

Скірмунт Раман (1868–1939) — беларускі палітычны і грамадзкі дзеяч. Быў адным з кіраўнікоў Менскага таварыства сельскай гаспадаркі, выступаў як адзін з ідэолягаў краёўцаў, дамагаўся стварэньня Краёвай партыі Літвы і Беларусі. У студзені 1917 г. зьяўляўся старшынём Беларускага нацыянальнага камітэту. У час Германскай акупацыі Беларусі ўзначаліў Менскае беларускае прадстаўніцтва, ад якога ў красавіку 1918 г. увайшоў у Раду БНР. Удзельнічаў у міжнароднай камісіі Рады БНР. Быў у Германіі і Швайцарыі з мэтай прасоўваньня ідэі міжнароднага прыняцьця БНР.

Варонка Язэп (1891–1952) — беларускі палітычны дзеяч, журналіст, публіцыст. Зьяўляўся сябрам БСГ, з 1917 г. сябрам яе ЦК. Прадстаўляў беларускія арганізацыі ў Асобай нарадзе для выпра-

цоўкі палажэньняў аб выбарах ва Ўсерасейскі ўстаноўчы сход. Да 1917 г. узначальваў камітэт Беларускага таварыства ў Петраградзе па аказаньні дапамогі пацярпелым ад вайны. Удзельнічаў у падрыхтоўцы і правядзеньні I Усебеларускага зьезду. Зьяўляўся адным з ініцыятараў стварэньня БНР, быў старшынём Народнага сакратарыяту Рады БНР і народным сакратаром замежных справаў. Рэдагаваў часопіс «Варта», лідэр Беларускай партыі сацыялістаў-фэдэралістаў, з 1922 г. знаходзіўся на пасадзе старшыні таварыства «Беларуская грамада ў Каўнасе». Займаўся выдавецкай і публіцыстычнай дзейнасьцю. У 1923 г. выехаў у Чыкага (ЗША), дзе пражыў да канца сваіх дзён. Быў адным з заснавальнікаў Беларуска-Амэрыканскай Нацыянальнай Рады.

Серада Янка (1897–1943) — дзеяч беларускага нацыянальнага руху, сябра БСГ. Старшыня прэзыдыюму Ўсебеларускага зьезду 1917 г., Рады БНР (1918–1919). Зьяўляўся сябрам ЦК Беларускай партыі сацыялістаў-фэдэралістаў, уваходзіў у Народны сакратарыят Рады БНР.

Сямашка Дамінік (1878–1932) — беларускі і літоўскі грамадзка-палітычны дзеяч. Быў сябрам замежнага саюзу польскіх сацыялістаў у Парыжы, Львове, Цюрыху (у Парыжы сябра студэнцкай арганізацыі «Сувязь»). Аўтар праекту стварэньня народнага ўнівэрсытэту імя А. Міцкевіча, сябра Вайсковай Беларускай Рады, удзельнічаў у пасяджэньні Рады БНР. Займаў пасаду кіраўніка Міністэрства беларускіх спраў ва ўрадзе Літвы.

Лёсік Язэп (1883–1940) — беларускі грамадзкі і палітычны дзеяч, мовазнаўца, пісьменьнік, пэдагог, акадэмік АН Беларусі. Удзельнік I Усебеларускага зьезду 1917 г., адзін з ініцыятараў абвяшчэньня

БНР. Супрацоўнічаў з Народным сакратарыятам Беларусі. Пасьля расколу БСГ адзін з кіраўнікоў Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі. Займаўся навуковай, літаратурнай, асьветніцкай працай, быў адным з ініцыятараў правядзеньня Акадэмічнай канфэрэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі (ліст. 1921 г.).

Бурбіс Алякс (1885–1922) — дзеяч нацыянальна-вызваленчага беларускага руху, адзін з заснавальнікаў БСГ. Займаўся арганізацыяй забастовак рабочых, сядзеў у турме па палітычных справах (да 1909 г.). У 1917 г. узначальваў Маскоўскую арганізацыю БСГ. У 1918 г. пад яго кіраўніцтвам у Мейшагольскай воласьці Віленскага павету была скінутая ўлада і створана «Мейшагольская рэспубліка», займаў пасаду консула БНР у Маскве. Адзін з арганізатараў таварыства Чырвонага Крыжа БССР.

Крэчэўскі Пётра (1879–1928) — беларускі дзеяч, паэт, драматург і гісторык. Пасьля лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. быў старшынём Барысаўскага Савету салдатаў і дэпутатаў. Дэлегат I Усебеларускага зьезду 1917 г. З 1919 да 1928 г. займаў пасаду Старшыні Рады БНР. З 1920 г. — эмігрант у Літве, Чэхіі. Выступаў за абарону інтарэсаў беларусаў на міжнароднай арэне.

Захарка Васіль (1877–1943) — беларускі палітычны дзеяч, сябра БСГ. Адзін з арганізатараў зьезду беларускіх вайскоўцаў Заходняга фронту (1917), сакратар Цэнтральнай беларускай вайсковай рады (1918). Уваходзіў у склад Народнага сакратарыяту Беларусі, займаў розныя пасады ва ўрадах БНР, выконваў дыпляматычныя місіі. У 1923 г. выехаў у Прагу. З 1928 да 1943 г. быў старшынём Рады БНР.

**Падрыхтавала
Ганна Журавінка**

Мядзьеведзеў як выбар расейскага спажывецкага грамадства

Польскі дыплямат і палітолаг Віктар Рос — пра карпаратыўны аўтарытарызм, алігархаў, ідэалёгію спажывецтва і апатычнасць расейскага грамадства

Кар.: Існуе меркаванне, што стабільнасць пуцінскага рэжыму забяспечваецца спажывецкай палітычнай культурай грамадзянаў Расеі. Сярод асноўных адметных рысаў такой палітычнай культуры — імкненне да празьмернага назапашвання матэрыяльных выгодаў, крайні прагматызм, адчужанасць ад удзелу ў палітычным працэсе, распад калектыўных ідэнтычнасцяў і г.д. Наколькі гэтае сьцьверджанне адлюстроўвае расейскую рэчаіснасць?

Рос: Трэба адразу сказаць, што ў расейскім грамадстве існуе вельмі сур'ёзная дыфэрэнцыяцыя. У РФ ёсць некалькі рэгіёнаў донараў, якія фармуюць дзяржбюджэт. Усе астатнія зьяўляюцца рэцыпіентамі, што атрымліваюць грошы ад пасьпяхоўных у гаспадарчым пляне рэгіёнаў. Ёсць такія пункты росту, як Масква і Піцер, а таксама некалькі іншых прамысловых цэнтраў. Канс'юмэрызм як ідэалёгія ў Расеі, а таксама ў іншых постсавецкіх краінах вельмі ўплывае на палітычную актыўнасць, устаноўкі чалавека. У выніку масіраванай апрацоўкі чалавека рэжымай фармуецца пэўны тып асобы, якая ўспрымае толькі спажывецкія імпульсы. Але разам з тым пытаньне, сфармуляванае падобным чынам, усё ж такі гіпэрбалізуе расейскае спажывецкае грамадства, паколькі большасць жыхароў Расеі знаходзяцца на вельмі

нізкім узроўні спажываньня. Да насельніцтва, якое вядзе вельмі бедны лад жыцця, такая ідэалёгія часам не даходзіць. Па-другое, ёсць праслойка расейскай эліты, якая выдатна ўсведамляе сваю адказнасць, а таму вядзе актыўную барацьбу супраць канс'юмэрызму.

Па-трэцяе, людзі могуць адмыслова не адчужацца ад палітыкі, а, наадварот, уцягвацца, каб стабілізаваць пуцінскі палітычны рэжым. Арганізацыі падтрымкі рэжыму кшталту «Наши», «Свои», «Очередные»... адмыслова пазыцыянуюць сябе кансумэнтамі. Сябры такіх структураў прыкладаюць усе намаганьні, каб захаваць рэжым, паколькі перакананыя, што менавіта курс Пуціна зможа забяспечыць эканамічны росквіт, умацаваць эканамічнае становішча краіны. Таму цалкам лягічна, што яны будуць усяляк садзейнічаць умацаваньню падобнае сыстэмы.

Кар.: Наколькі карэктна клясыфікаваць расейскі рэжым тэрмінам «карпаратыўны аўтарытарызм»?

Рос: Карпаратыўны аўтарытарызм — гэта квінтэсэнцыя пуцінскага рэжыму. Базуючыся на некаторых працэсах і памылках лібэралізацыі пачатку 1990-х гг., кіраўніцтва імкнецца ўмацоўваць алігархічны стрыжань адданых рэжыму асобаў. У сучаснай Расеі ёсць розныя групы, якія можна лічыць карпарацыямі: сілавая структура, прамысловыя эліты і вяршкі бюракратыі. Вялікая кляса дзяржслужбоўцаў сярэдняга і нізкага зьявляе параўнальна невялікія грошы, што стварае спры-

яльную глебу для карупцыі. Зразумела, гэтая кляса максымальна карыстаецца сваім становішчам, умацоўвае вэртыкаль і адмяжоўваецца ад вонкавага асяроддзя.

Кар.: Выбух спажывецкіх настрояў у постсавецкім грамадстве Расеі сьведчыць пра фармаваньне спажывецкага грамадства?

Рос.: Безумоўна. У цяперашніх умовах Расеі гэта складана ажыццявіць, але ўсеагульнае спажывецкае грамадства — гэта праект будучыні. Які ўзровень кансумпцыі трэба мець, каб казаць пра зароджаньне грамадства спажываньня? Зразумела, па гэтым крытэры сучаснае расейскае грамадства істотна саступае, напрыклад, скандынаўскім краінам і Германіі. Нават амэрыканскае грамадства зьяўляецца моцна расслоеным, з групамі насельніцтва, якія цяжка лічыць агентамі грамадства спажываньня. Расейскае грамадства спажываньня ўяўляе сабой абмежаваную частку соцыуму, якая і можа дазволіць сабе такі тып паводзінаў.

Кар.: Ці мае расейскі канс'юмэрызм агульныя рысы з заходняй спажывецкай рэвалюцыяй другой паловы XX ст.?

Рос.: Расейскае грамадства выходзіць з папярэдняга стану амаль што поўнае ўраўнілаўкі. Яшчэ 20 гадоў таму нават самыя выбітныя навукоўцы ці артысты вельмі рэдка атрымлівалі болей, чымся звычайны інжынэр. То бок пра спажывецкае грамадства з такім узроўнем прыбыткаў казаць проста не выпадала. Гэта ж было зусім нядаўна, калі малады доктар атрымліваў блізу 80 рублёў у месяц.

Калі ў апошнія дзесяць гадоў у Расеі зьявіліся гаспадарчыя суб'екты, што прыносяць сваім гаспадарам і супрацоўнікам неблагія грошы, то гэта добра. Падобнае памкненне заканамернае і нічым

не адрозьніваецца ад падобных эўрапейскіх стандартаў. Чалавек, які добра працуе, заслугоўвае адпачынак за мяжой, пакупкі добрых нямецкіх аўтамабіляў і г.д. Аднак дзеля справядлівасці варта сказаць, што такі ўзровень дабрабыту для асноўнай масы расейцаў зьяўляецца дастаткова фантастычным. Людзі жывуць у сваіх маленькіх і нерэканструяваных хрушчоўках на ўзроўні поўнае галечы.

Пасьляваенная Эўропа зь яе дастаткова высокім узроўнем дабрабыту перажывала процьму праблемаў, звязаных з разбурэньнем сацыяльных сувязяў. Фактычна людзям замест грамадзкае актыўнасьці былі прапанаваны новыя мадэлі легкавых аўтамабіляў і каларовы тэлевізар. Кола інтарэсаў звязалася, скарэктавалася пазыцыя сярэдняга чалавека. Дакладней, культурныя здабыткі масавай культуры пачалі вырабляцца менавіта пад гэтага сярэдняга чалавека зь яго дастаткова абмежаванымі інтарэсамі. Цяпер можна з доляй дакладнасьці сказаць, што ў старой Эўропе канс'юмэрызму няма альтэрнатывы. Сярэдняя кляса, хоць і можа ўплываць на прыняцьці рашэньняў, дастаткова пасіўная. Проста людзям нічога не патрэбна, акрамя стандартызаванага пакету сацыяльна-матэрыяльных выгодаў.

Тып заходняга спажыўца дастаткова рацыянальны. Ён ня траціць часу на розныя «малакарысныя» заняткі кшталту інтэлектуальнага разьвіцьця, творчасьці і ўмацаваньня грамадзкіх сувязяў. За кошт сэканомленага часу пашыраецца сфера кансумпцыі.

У Расеі працэсы фармаваньня спажывецкага грамадзтва ідуць па падобнай схеме, аднак ёсьць свае істотныя адметнасьці. У прыватнасьці, адзначым кансумпцыю дзікунскай і шмат у чым шалёнай расейскай алігархіі. Пры гэтым абсалютная большасьць расейцаў вымушаныя назіраць, як іхняя эліта шпурляе сродкі на набыцьцё замежных футбольных клюбаў і яхтаў з сыстэмамі спадарожнікавай навігацыі. Гэтыя працэсы, зразумела, ствараюць напружаньне ў расейскім грамадзтве паміж нястрыманымі спажыўцамі-алігархамі

і звычайнымі грамадзянамі. Такая сацыяльная дыфэрэнцыя зьяўляецца сур'ёзным выклікам для ўладаў.

Кар.: Ці зьяўляецца расейскі канс'юмэрызм элемэнтам, які абараняе наяўны гібрыдны рэжым ад вонкавых і ўнутраных дэмакратычных імпульсаў?

Рос.: Тут нам варта ўсе ж дакладна вызначыць панятак. Мне здаецца, ёсьць два ўзроўні канс'юмэрызму. Першы ўзровень — калі мы разумеем пад канс'юмэрызмам рацыянальнае памкненьне чалавека спатольць пэўныя патрэбы, то ў гэтым няма нічога заганнага. Другі ўзровень — разглядаем канс'юмэрызм як навязаную зверху ідэалёгію, якая часам паўстае стыхійна, але ўсё ж такі культывуецца ў грамадзкай сьвядомасьці мэтакіравана. У першым выпадку рацыянальны канс'юмэрызм зьяўляецца нармальным стымулам для працы, разьвіцьця грамадзтва ўвогуле. Другая тэндэнцыя зьяўляецца маніпулятыўнай сацыятэхнікай, з дапамогай якой кіраваць грамадзтвам становіцца ня так ужо і складана, паколькі назіраецца адыход ад удзелу ў дэмакратычным працэсе, ад самаарганізацыі на лякальным узроўні і г.д. Уладам, якія намагаюцца выкарыстоўваць ідэалёгію канс'юмэрызму для маніпуляцыі сьвядомасьцю грамадзянаў, а таксама для зьняцьця сацыяльнага напружаньня, не патрэбная грамадзянская супольнасьць. Іх ідэал — супольнасьць атамізаваных індывідаў.

Кар.: То бок дзікі выбух спажываньня створаны штучна?

Рос.: Можна сказаць, што любая маніпуляцыя адразу не раскрываецца воку непадрыхтаванага чалавека. Для звычайнага абывацеля ствараецца штучны і прывабны сьвет, фікцыя, дзе няма ніякіх праблемаў. Ён пастаянна знаходзіцца пад ціскам рэкламы. Кіно ператварылася ў забаўляльнае мерапрыемства, якое рыхтуе чалавека да пражываньня ў стабільным і штучным сьвеце. Зараз мы ня бачым аніякіх праблемаў. Калі ў сфэры культуры маюць месца падобныя тэндэнцыі, значыць, за гэтым штосьці стаіць. Хтосьці жадае, каб грамадзтва ператварылася ў кантраляваныя зомбі, якія толькі і ўмеюць рэагаваць на вонкавыя спажывецкія імпульсы.

Кар.: Наколькі палітычны праект «Мядзьведзеў» адпавядае спажывецкім чаканьням расейцаў?

Рос.: Мядзьведзева нельга разглядаць асобна ад Пуціна, паколькі ён зьяўляецца ягонай палітычнай крэатурай. Ня выключана, што ў бліжэйшы час мы ўбачым іншага лідэра, аднак на цяперашнім этапе адбываецца перадача ўлады і разьмеркаваньне ўладных паўнамоцтваў. Пытаньне пра палітычную падтрымку Дзьмітрыя Мядзьведзева звязана ня толькі з выбарчымі маніпуляцыямі і канс'юмэрызмам. Галоўным рэсурсам падтрымкі для пуціністаў ёсьць настальгія па СССР, а таксама крыўда за зьнявагу нацыянальнага гонару. Пуцін стварыў бач-

Мядзведзеў як выбар расейскага спажывецкага грамадства

Працяг са стар. 23

насыць, што на такім стане рэчаў варта паставіць кропку. Рашэнне сацыяльных і эканамічных праблемаў зусім не адпавядае ягонай місіі. Калі, напрыклад, за час кіраванняў Уладзімера Пуціна зарплата настаўнікаў і пэнсія падвысіліся ўсяго з 3 да 4,5 тысячаў рублёў, то, зразумейце, у Маскве гэта настолькі сьмешныя грошы, якія робяць людзей безнадзейнымі жабракамі.

Пытаньні, якімі займаўся Мядзведзеў (жыльлё, дэмаграфія, ахова здароўя і г.д.), завяршыліся канфузам. На жыльлёвай праграме вялікія грошы зарабілі дылеры, паколькі яны ведалі, што адбудзецца ў гэтай сфэры. Для бізнэсоўцаў адкрыліся вялікія магчымасці рабіць розныя маніпуляцыі зь зямельнымі ўчасткамі і будаўнічымі матэрыяламі.

Кар.: Такім чынам, эфэкт магутнай Расеі — гэта мэдыйны эфэкт?

Рос.: Гэта дадатковы момант нашае размовы. Насамрэч імпэрская карта разыгрываецца расейскімі ўладамі адмыслова, паколькі ў грамадстве пашыраныя настроі настальгіі па былой велічы. Разам з тым, калі правесці сацапытаньне расейскай моладзі, ці жадаюць яны ахвяраваць чым-небудзь для адраджэньня статусу эўрапейскага гегэмона, напрыклад, паслужыць у войску ў «гарачых пунктах» сьвету, то яны скажуць, што ня хочуць. Аднак на ўзроўні настальгіі і мары такое жаданьне прысутнічае.

На фоне рэзкага падзеньня ўзроўню жыцьця ў краіне з аўтарытарным мэнталітэтам, які, безумоўна, уласцівы Расеі, грамадства прагне правадыра. Людзей хвалюе ягонае рашучасьць, моц і ўдарная сіла. У такім разе парадзі інтэлектуалаў і змрочныя прагно-

зы навукоўцаў нікому не цікавыя.

Кар.: У чым палягаюць прычыны апатыі расейскага грамадства?

Рос.: Апатыя абумоўленая нізкім матэрыяльным і культурным узроўнем людзей, выхаваных на камуністычнай дагматыцы. Сярод гэтае часткі ёсьць пратэстная група, якая падтрымлівае камуністаў. Праўда, раней Зюганаву хапала людзей, каб прадэманстраваць сілу сваёй падтрымкі. Цяпер ён атрымаў свае 18 працэнтаў, але ня можа заклікаць сваіх прыхільнікаў да актыўных дзеяньняў. Яны проста не адгукнуцца. Надзвычай нізкая мабільнасьць расейскага грамадства, атамізаванасьць, нізкі матэрыяльны ўзровень і сацыяльныя хваробы кшталту алкагалізму не дазваляюць людзям уздымацца на ўзровень палітычнай актыўнасьці. Чаму яны ня вышлі ў буйных гарадах? А за каго ім галасаваць?! Па-першае, дэмакраты не змаглі вылучыць адзінага кандыдата. Паміж імі ідзе канкурэнцыя, а гэта не спрыяе кансалідацыі апазыцыянараў на грунце адзінай плятформы. Па-другое, у лібэраляў проста няма сацыяльнае базы. Нацыянальны праект рэалізуецца ў рэчышчы адраджэньня расейскага нацыяналізму. Упершыню за 300 гадоў Расея хоча заявіць пра сябе як пра нацыянальную дзяржаву. Лібэральныя лідэры 1990-х гг. у выніку прапаганды сталі выглядаць у вачах выбарцаў небажальнымі агентамі замежжа, што маюць сувязь з Захадам. Таму яны ня могуць асацыявацца з тымі асобамі, якія нібыта змагаюцца за будучыню краіны. У сытуацыі пуцінскай Расеі лібэралы пры максымальным аб'яднаньні і беспраблемным доступе да СМІ наўрад ці могуць разьлічваць нават на 20 адсоткаў электарату.

Падрыхтаваў Яўген Крупка

*Палітоляг
Святлана
Навумава - пра
апазыцыйныя
міты,
неарганізаваную
грамадзянскую
супольнасьць,
чалавечыя рэсурсы
зь "Белай Русі" і
выбары-2008.*

Кар.: Як можна ахарактарызаваць стан трэцяга сэктару напярэдадні парлямэнцкіх выбараў - 2008?

Навумава: Вонкаваму назіральніку, незаангажаванаму ў дзейнасьць трэцяга сэктару, вельмі цяжка меркаваць, ці адбыліся за апошні час хоць якія зьмены. Больш за тое, сьлядоў ягонага дзейнасьці няма ніякіх. Гэта ня значыць, што трэці сэктар нічога ня робіць. Проста інфармацыйная блякада настолькі вялікая, што звычайна грамадзянін, нават калі цікавіцца палітыкай, усё адно нічога ня бачыць і не заўважае. А ўвогуле, каб зразумець, што ўсё ж такі адбываецца ў трэцім сэктары, трэба быць вельмі моцна ў яго паглыбленым. Я мяркую, надышоў час пераасэнсаваць структуру і маштабы той зьявы, якую мы называем трэці сэктар у Беларусі. Традыцыйна яго прынята зводзіць да пэўных структураў і арганізацыяў, якія існуюць не адзін год. Сёньня ўзьнікае і набывае моц тое, што атрымала ў акадэмічнай літаратуры назву неарганізаванай грамадзянскай супольнасьці.

Найбольш актуальны для Беларусі прыклад неарганізаванай грамадзянскай супольнасьці, у якой пераважаюць гарызантальныя дачыненні, - лякальны кампутарныя сеткі. Праўда, мы не прызычаліся іх адносіць ні да грамадзянскай супольнасьці, ні да трэцяга сэктару. Аднак у пэўным сэнсе гэта і ёсьць трэцім сэктарам, калі зыходзіць з азначэньня, што трэці сэктар - гэта не дзяржава і ня бізнэс.

Кар.: Ці адбыліся якія-небудзь

Трэці сэктар напярэдадні выбараў: "служкі за ўсё", "залатыя валянцэры"...

структурныя зьмены ў грамадскім сэктары за апошнія два гады?

Навумава: Вернемся да прыкладу з кампутарнымі лякальнымі сеткамі. Увесь Менск і іншыя беларускія гарады ахутаныя самадзейнымі сеткамі. На практыцы гэта значыць, што знайшоўся актыўны чалавек альбо група неабыякавых людзей (няважна, якія ў іх стасункі з падатковымі органамі), яны арганізавалі жыхароў свайго і суседняга дамоў, набылі дрот, назьбіралі грошы і забясьпечылі працу лякальнай сеткі, а таксама больш-менш хуткі і адносна танны выхад у Інтэрнэт для вялікай колькасці людзей. Больш таго, стваралі лякальную сетку, яны сфармавалі нейкую структуру ў трэцім сэктары. Дарэчы, я якраз зьяўляюся чальцом такой структуры, такой супольнасьці. Калі штосьці здарыцца з дасягам у Інтэрнэт, я ведаю, у якую кватэру ў маім доме мне трэба падысьці. Акрамя таго, сябры лякальнага кам'юніці могуць карыстацца тымі інфармацыйнымі рэсурсамі, якія там ёсьць. Напрыклад, фільм "Плошча" Юр'я Хашчэвацкага я паглядзела менавіта таму, што ён быў выкладзены на сэравэр. І што, гэта не грамадзянская супольнасьць, ня трэці сэктар?! Проста, знаходзячыся ў палоне традыцыйных уяўленьняў, мы часам не заўважаем і ня бачым зьменаў, што адбываюцца ў трэцім сэктары.

Новая тэндэнцыя, пра якую шмат пісалася апошнім часам, – моладзевыя структуры, якія паўсталі пасля апошніх прэзыдэнцкіх выбараў 2006 году. Іх адрозьненне ад традыцыйных арганізацыяў заключаецца ў тым, што яны аб'ядноўваюць людзей новага палітычнага пакаленьня. У складзе падобных аб'яднаньняў працуюць людзі, у якіх няма маральнага цяжару мінулых праблемаў. У іх

іншая рэпутацыя, чымся ў некаторых старых арганізацыяў. Канечне, ім выдаваліся надзвычайныя авансы. Маўляў, яны выратавалі гонар беларускага народу ў сакавіку 2006 году, выказваючы пратэст што да прэзыдэнцкіх выбараў. Аднак самі спробы моладзевых ініцыятываў дыстанцыявацца ад традыцыйных палітычных партыяў, адысьці ад патранату старых НДА, робіць іх даволі цікавымі аб'ектамі для вывучэньня.

Кар.: Якой мусіць быць стратэгія структураў незалежнага грамадства падчас парлямэнцкіх выбараў?

Навумава: Калі мне задаюць пытаньне пра агульную стратэгію трэцяга сэктару напярэдадні выбараў, складваецца ўражаньне, што я раптоўна апынулася ў краіне ўстойлівай стабільнай дэмакратыі. Хіба ў нас ёсьць парлямэнт, выбары, у межах якіх пэўныя актывы працуюць нейкія стратэгіі? Гэта ўвогуле не пра нашае жыцьцё. З пункту гледжаньня выбарчага заканадаўства беларускія грамадзкія аб'яднаньні могуць удзельнічаць у назіраньні, агітацыі. Зь іншага боку, яны ня могуць вылучаць кандыдатаў. Таму нейкай асаблівай ролі ў іх ня будзе.

Кар.: Як Вы лічыце, ці ўдасца беларускім дэмакратам выступіць адзіным фронтам?

Навумава: Узьнікае пытаньне, ці будзе якая-небудзь агульная стратэгія ў апазыцыі. Як паказваюць апошнія падзеі, наўрад ці. Тое, пра што так доўга казалі ў апазыцыі, асабліва напярэдадні прэзыдэнцкіх выбараў, пра нейкае адзінства дэмакратаў, – на сёньня, мне падаецца, гэта хутчэй міт, чымся рэальнасьць.

Кар.: Вы маеце на ўвазе рух "За свабоду"?

Навумава: Так. Апазыцыі, на маю думку, усё-такі ня ўдасца дамовіцца наконт падзелу акруг. Дэмакратычныя кандыдаты, як гэта бывае звычайна, будуць прымаць рашэньні пра супрацу з грамадзкімі арганізацыямі не паводле нейкай агульнай стратэгіі, а згодна са сваёй дамовай. Сам па сабе трэці сэктар самастойнай ролі ў выбарчым працэсе, на мой погляд, ня грае. Гэта і немагчыма ў межах той палітычнай сытуацыі, што склалася ў Беларусі. Калі зыходзіць з таго, што выбараў як палітычнага рынку, як канкурэнтнага асяродзьдзя няма, то застаецца быць на падхопе. Увогуле, у расейскай уладнай практыцы гэта называлася "служкі за ўсё". Тое ж самае і няўрадавыя арганізацыі. Яны, як "служкі за ўсё", асаблівай сваёй стратэгіі ня маюць.

Кар.: Якую ролю на парлямэнцкіх выбарах будзе адыгрываць нядаўна створаная праўрадавая арганізацыя "Белая Русь"?

Навумава: "Белая Русь" зарэгістраваная як грамадзкае аб'яднаньне, а не палітычная партыя. Таму вылучаць кандыдатаў яны ня будуць. Гэта, зноў-такі, маё назіраньне.

Кар.: Як грамадзкае аб'яднаньне яны зарэгістраваліся хутка. Зна-

чыць, пры патрэбе змогуць стаць партыяй?

Навумава: Калі "Белая Русь" стане палітычнай партыяй, то зможа вылучаць кандыдатаў. Мы цяпер абмяркоўваем, якую ролю яшчэ хтосьці будзе выконваць. Зноў складваецца ўражаньне, што ў Беларусі маецца паўнаўтасны электаральны працэс. Насамрэч выбары ў Беларусі зводзяцца да наступнага: чалавек захачеў балютавацца ў дэпутаты. Спачатку ён ідзе на зацьвяджэньне сваёй кандыдатуры ў адміністрацыю раёну. На месцы ён вызначаецца, ці будучь яго падтрымліваць. Праўда, гэта ўсё ўмоўная схема. У прыцыпе, працэс можа быць арганізаваны інакш. Напрыклад, сыгнал можа ісьці з адміністрацыі: "Ты, Пётар Іванавіч, мусіш балютавацца. Мы цябе будзем падтрымліваць". І далей усё ідзе на аўтамаце. Пасьля адміністрацыя свайму кандыдату дапамагае атрымаць неабходную колькасць галасоў. Якім чынам? Гэта іншае пытаньне. Абсалютна дакладна, што вынікі выбараў у нас загадзя прадвызначаныя, бо рэальнай палітычнай канкурэнцыі няма. Парадокс заключаецца ў тым, што нават старшыня ЦВК да канца ня ведае, колькі рэальна за каго было пададзена галасоў. Гэтага ня ведае ніхто. Калі Аляксандар Рыгоравіч прагаварыўся наконт фальсыфікацыі выбараў, ён зусім ня хлусіў. Таму што сапраўды можна намаляваць любую лічбу. Падобны сцэнар будзе рэалізаваны і на гэтых выбарах.

"Белая Русь" будзе граць ролю дэкарацыі, ствараючы быццам бы бачнасьць электаральнага працэсу. Сябры "Белай Русі" прыйдуць і будуць назіраць за хадой выбараў на ўчастках. Падчас выбараў яны могуць падтрымліваць пэўных кандыдатаў і рабіць адпаведныя заявы ў афіцыйнай прэсе. Калі ж казаць пра той працэс, які рэальна праходзіць у Беларусі, я мяркую, "Белая Русь" будзе своеасаблівай кузьняй кадраў. Калі ў адміністрацыі будзе разглядацца пытаньне кандыдатуры, то "Белая Русь" можа быць той рэфэрэнтнай групай, адкуль і будуць брацца гэтыя

самыя, прабачце за выраз, чалавечыя рэсурсы. То бок будзе створаны пэўны канал рэкрутаваньня. Падобная шырма пад назвай "Белая Русь", якая будзе закрываць усе хібы электаральнага працэсу, - гэта вельмі патрэбны складнік квазідэмакратыі. Калі паўстане пытаньне пра народны рух падтрымкі дзейснага курсу, то ўлады могуць спаслацца на гэтую арганізацыю.

Кар.: У адным са сваіх інтэрвію напярэдадні парламэнцкіх выбараў 2004 году Вы выказалі меркаваньне, што ў арганізацыях кампаніяў "будуць задзейнічаныя людзі маладыя, і, на жаль, ненавучаныя". Ці зьмянілася што-небудзь з таго часу? Ці пасталелі тыя маладыя людзі ў сэнсе падрыхтаванасьці да ўдзелу ў выбарах пры новых палітычных ва-рунках?

Навумава: Валянтэрская праца вымагае асаблівых тэхналяў. У гэтым сэнсе ўсе валянтэры апошняй прэзыдэнцкай кампаніі складаюць так званы працэнт "залатых валянтэраў", што атрымалі каштоўны досвед. Гаворка не вядзецца пра валоданьне такімі выкшталцёнамі рэчамі, як НЛП. Хаця, зразумела, вельмі добра, калі валянтэр ёсьць добрым псыхологам. Але, як вядома, сутнасьць валянтэрства заключаецца ня ў тым, каб пераканаць, а каб праінфармаваць выбарца і пакінуць яму агітацыйны матэрыял. Калі валянтэр пачне пераконваць выбарцаў, то ніякага сэнсу ня будзе.

Мяркую, калі не адбудзецца непазьбежная "ўсушка і ўтрэска" людзей, што ўдзельнічалі ў прэзыдэнцкіх выбарах 2006 году, то гэта будуць людзі, канечне, з большым досведам, рэзыстэнтныя, здольныя супрацьстаяць імавернай агрэсіі і г. д. Валянтэры павінны правільна сябе весці ў стандартным наборе сытуацыяў, зь якімі яны сутыкаюцца. Як правіла, можна вылучыць 5-6 сытуацыяў, у якія трапляе валянтэр падчас выбараў. Звычайнаму чалавеку, якому ніколі раней не даводзілася выконваць падобную працу, бывае вельмі цяжка пераадолець самы прасты бар'ер: пазваніць у кватэру і на пытаньне "хто там?" уцямна

адказаць. Гэта ня так проста, бо за вечар выпадае кантактаваць зь вялікай колькасцю незнаёмых людзей, таму досвед тут моцна дапамагае.

Іншая справа, я яшчэ раз паўтаруся, гэта ня будзе мець вырашальнага значэньня. Нядаўна на блогу адной дэпутаткі я прачытала паведамленьне, якое, дарэчы, выклікала дыскусію, што сфальсыфікаваць выбары магчыма, калі розьніца ў працэнтах галасоў за прэтэндэнтаў на дэпутацкае крэсла складае менш за 15 адсоткаў. Калі перавага зьяўляецца больш значнай, наш кандыдат перамагае з большым працэнтам, то як бы адміністрацыя ні хацела, яны не намаюць патрэбнай лічбы. Намаюць! Залежыць гэта не ад колькасці галасоў, а ад выбару адміністрацыі. Калі раённае кіраўніцтва выдатна разумее, што для яе бясспечнымі паводзінамі зьяўляецца фальсыфікацыя нягледзячы ні на што, то ў адпаведнасьці са здаровым глуздам яны будуць сьвядома маляваць лічбы. Можна і больш за 15 адсоткаў сфальсыфікаваць. Іншая справа, што калі падтрымка вельмі актыўная дзякуючы тым жа валянтэрам, то фальсыфікацыю цяжэй прыхаваць. Як паказвае практыка, заўжды знойдзецца хоць адзін частак у акрузе, дзе падлічваюць галасы сумленна. Напрыклад, прыяжджаюць назіральнікі з АБСЭ, і ўжо сябры камісіі тады нічога не вырашаюць. І калі розьніца паміж гэтым участкам і іншым аказваецца істотнай, то выплывае на паверхню здзейсьненае ў выніку фальсыфікацыяў. Гэта, канечне, ня значыць, што вынікі выбараў будуць ануляваныя. Безумоўна, не. Аднак фальсыфікацыя лепей заўважная.

Нягледзячы ні на што, я лічу, што ўдзельнічаць у выбарах трэба. Гэта выдатная школа для маладых і актыўных людзей, што жадаюць рабіць сьпяховае кар'еру, не абавязкова палітычную, а ўвогуле прафэсійную. Трэба скарыстаць гэтую ці не адзіную легальную ў Беларусі магчымасьць паказаць сябе ў публічнай прасторы.

Гутарылі Ю.С і М.Б.

Выспа «свабоды» за жалезнай заслонай

Нягледзячы на фінансаваньне шэрагу праектаў у Беларусі, скіраваных на падтрымку вольных мэдыяў і грамадзянскай супольнасьці, краіны — сябры ЭЗ прымаюць рашэньні, якія зводзяць гэтыя высілкі да мінімуму. Напрыклад, у студзені 2007 г. для беларусаў быў уведзены высокі кошт на візы ў краіны ЭЗ. Каб трапіць у суседнюю Польшчу альбо Літву, сярэдняму беларусу даводзіцца плаціць траціну свайго месячнага заробку. Кампанію «Скажы “так” таннейшым візам для беларусаў!», якую распачаў «Офіс за дэмакратычную Беларусь», ужо падтрымала група эўрапарлямэнтароў і 40 беларускіх партыйных і грамадзкіх арганізацыяў.

НЕКАЛЬКІ СЛОВАЎ ПРА ІЗАЛЯЦЫЮ

Панятак «iron curtain» увайшоў у лексыкон савецкіх і заходніх прапагандыстаў зь лёгкай рукі сэра Ёінстана Чэрчыля. У сваёй знакамітай Фултанскай прамове ангельскі палітык папярэдзваў вольны сьвет у актуальнасьці савецкае пагрозы і заклікаў Запад да кансалідацыі. У прынцыпе, ад гэтай прамовы Чэрчыля варта весці адлік пачатку «халоднае вайны», у якую быў уцягнуты дэмакратычны Запад і камуністычны Ўсход. «Жалезная заслона» — тэрмін, які пазначаў ступень абмежаваньня эканамічных, культурніцкіх, інфармацыйных, палітычных і іншых кантактаў паміж геапалітычнымі гульцамі: вольнай Эўропай і СССР. На перадавой супрацьстаяньня апынуліся цэнтральнаэўрапейскія краіны, для жыхароў якіх мары пра вяртаньне ва ўлоньне агульнай эўрапейскай цывілізацыі страцілі ўсялякія падставы на доўгія гады. Сьтуацыя ізаляцыі камуністычных рэжымаў у ПНР і Чэхаславакіі вялі да ўмацаваньня падпарадкаваных Маскве адміністрацыяў. Для шараговых грамадзянаў камуністычных краінаў «жалезная заслона» азначала страту спадзяваньняў на лібэралізацыю.

Зыходзячы з транзыталагічнай парадэгмы, найбольш поўна распрацаванай у сучаснай паліталёгіі, зьмены ў посткамуністычных краінах у бок дэмакратыі адбываліся пад уплывам некалькіх факта-

раў, у тым ліку і вонкавага. Самы яскравы прыклад — падтрымка заходнімі ўрадамі, інтэлектуаламі і мэдыямі дзейнасьці руху «Салідарнасьць» у камуністычнай Польшчы. Ідэя вяртаньня да эўрапейскіх вытокаў, падмацаваная фінансавымі стымуламі, авалодала народнымі масамі, якія і зрынулі камуністычную дыктатуру.

Антыпрыклад, які ілюструе важнасьць вонкавага актара ў пераходзе аўтарытарных рэжымаў у бок кансалідаванай дэмакратыі, — «выспа свабоды» Куба. Шматлікія аналітыкі сьцьвярджаюць, што менавіта палітычная і эканамічная ізаляцыя Кубы, ініцыяваная Вашынгтонам, прывяла да кансэрвацыі рэжыму і трываньня працяглага экспэрымэнту пад назвай «кубінскі сацыялізм». Вынікам усталяваньня «жалезнае заслоны» сталася зусім не ліквідацыя дыктатуры, а татальнае падзеньне

ўзроўню жыцьця кубінцаў, пашырэнне антыамерыканскіх настрояў і кансалідацыя масаў вакол харызматычнага камандантэ.

Хто ведае, каб не антысавецкая рыторыка амэрыканскага прэзыдэнта Рональда Рэйгана, якая справакавала чарговую гонку ўзбраеньняў у 1980-я г., Савецкая імперыя магла б спыніць сваё існаваньне значна раней.

Аднак вернемся да пытаньня аб важнасьці ЭЗ як вонкавага палітычнага актара, які ўплывае на дэмакратызацыю посткамуністычных рэжымаў Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы. Пасьля правядзеньня ў 1989 г. знакамітага «круглага стала» паміж антыкамуністычнай апазыцыяй і ўладамі Польшча апынулася на ідэялічным раздарожжы. Дзякуючы інтэнсіўнай падтрымцы эўрапейскіх супольнасьцяў, якія падкрэсьлівалі зацікаўленасьць у фармаваньні дэмакратычнай і эўрапейскай Польшчы, адыход краіны ад аўтарытарызму стаўся незваротным.

Што да практычных крокаў, якія рабіў Запад у справе ўмаца-

ваньня польскай дэмакратыі, можна згадаць наступныя: у 1991 г. было прынятае рашэньне аб бязьвізавых падарожжах палякаў па краінах ЭЗ, павялічылася фінансаваньне структураў грамадзянскай супольнасьці і, самае галоўнае, як адзначаюць аналітыкі, Польшчы было запрапанавана выканаць шэраг патрабаваньняў для ўступленьня ў ЭЗ. Курс на эўраатлянтэчную інтэграцыю паскорыў паўставаньне ў былой ПНР дэмакратычных інстытуцыяў і завяршыў працэс кансалі-

дацыі элітаў. Як бачым, аўтарытарны адкат у посткамуністычнай Польшчы стаўся немагчымым шмат у чым дзякуючы перспэктывам уступленьня ў ЭЗ.

У сытуацыі з сатэлітамі Расеі, незалежнымі Украінай і Беларусіяй, адсутнасць канкрэтных прапановаў з боку Эўропы абумовіла дрэйф у бок аўтарытарызму. Украіна ў пэрыяд памяркоўнага аўтарытарызму Леаніда Кучмы намагалася баянсаваць паміж імперскай Расеяй і абыякавым Захадам. Не адбылося істотных зьменаў у справе прасоўваньня Украіны ў ЭЗ і пасья памаранчавай рэвалюцыі 2004 г. Самымі зацікаўленымі краінамі ў дэмакратызацыі і эўрапеізацыі 46-мільённай Украіны сталіся новыя чальцы ЭЗ — Польшча, Літва і Чэхія, якія насуперак «старым» сьбрам уніі працягваюць займацца прамоцыяй эўраінтарэсаў былой савецкай рэспублікі.

**«ЖАЛЕЗНАЯ ЗАСЛОНА» —
ІДЭАЛЯГІЧНЫ ШТАМП,
АЛЬБО БЕЛАРУСКАЯ
РЭЧАІСНАСЬЦЬ**

Для беларусаў зашмальцаваны ідэялягічны штамп «жалезная заслона» ня страціў сваёй актуальнасьці дагэтуль. У выніку фармаваньня аўтарытарнага рэжыму Аляксандра Лукашэнкі антызаходняя рыторыка зноў знайшла свайго адрасата — расчараванага ў постсавецкай трансфармацыі беларускага абывацеля. Зрэшты, дзеля справядлівасьці варта адзначыць, што адносіны незалежнай Беларусі са сваімі дэмакратычнымі суседзямі разьвіваліся нелінейна. Падчас электаральных цыкляў, калі афіцыйнаму Менску трэба было мінімізаваць ціск эўраструктураў, пачыналіся гульні з АБСЭ, падпісваліся загады для адкрыцця прадстаўніцтва Эўракамісіі, на перамовы з эўрачыноўнікамі адпраўляўся прадстаўнік міністра МЗС Сяргей Гайдукевіч і г.д. З гэтай жа сэрыі — вызвалены палітвязьняў і адносна мірных апазыцыйных маніфэстацыі ў 2007 г. А калі склалася спрыяльная для беларускага рэжыму каньонктура (маецца на ўвазе атрыманьне расейскага 1,5-мільярднага крэдыту), пачаліся размовы з пазыцыі сілы. Адсюль і жорсткі разгон акцыі,

прысьвечанай 90-годзьдзю БНР, а таксама ператрасы на кватэрах незалежных журналістаў.

У першую пяцігодку кіраваньня Аляксандра Лукашэнкі Эўразьвяз увогуле адмяжоўваўся ад вырашэньня беларускага пытання. Перспэктывы ўступленьня нашай краіны ў ЭЗ былі туманымі. Аднак паведна ўплыў Эўразьвязу на працэс дэмакратызацыі Беларусі быў мізэрны. Увядзеньне санкцыяў супраць высокіх беларускіх чыноўнікаў, а таксама «зьліў» Беларусі Расейскай Фэдэрацыі ў абмен на рэалізацыю шэрагу буйных эўрапейска-расейскіх бізнэсовых праектаў умацавалі беларускі рэжым, кансалідаваўшы народ вакол аўтарытарнага кіраўніка. Наступныя гады прадэманстравалі нежаданьне элітаў краінаў ЭЗ сур'эзна мяняць палітыку адносна Беларусі і неахвоту ўцягваць яе ў сфэру свайго ўплыву. Нягледзячы на фінансаваньне шэрагу праектаў у Беларусі, скіраваных на падтрымку вольных мэдыяў і грамадзянскай супольнасьці, сябры ЭЗ прымалі рашэньні, якія зводзілі гэтыя высілки да мінімуму. Напрыклад, у студзені 2007 г. быў уведзены высокі кошт на візы для беларусаў у краіны ЭЗ. Каб трапіць у суседнюю Польшчу альбо Літву, сярэдняму беларусу даводзіцца плаціць траціну свайго месячнага заробку. Такім чынам, у XXI ст. мы змушаны канстатаваць, што на мяжы паміж Беларусіяй і ЭЗ утварылася новая «жалезная заслона», якая істотна ўскладніла магчымасьці грамадзянаў Беларусі на перасоўваньне па Эўропе.

**ШТО РАБІЦЬ? — СКАЖЫ
«ТАК» ТАНЬНЕЙШЫМ ВІЗАМ
ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ!**

Кампанія, якую ініцыявала ў Брусэлі НДА «Офіс за дэмакратычную Беларусь», зьяўляецца вельмі сьвоечасовай, паколькі можа паўплываць на рашэньні эўрачыноўнікаў адносна зьмяншэньня коштаў на візы. Калі казаць проста, нізкія кошты на візы ў ЭЗ зробіць кантакты беларускіх грамадзянаў зь іх суседзямі болей інтэнсіўнымі. Посьпехі ў галіне рэфармаваньня эканомікі ў новых сябраў ЭЗ могуць кардынальным чынам зьмяніць грамадзкую апи-

нію ў самой Беларусі адносна яе стратэгічнага выбару. Кампанія «Офіс за дэмакратычную Беларусь» па зборы подпісаў за зьніжэньне коштаў на шэнгенскія візы для беларусаў сталася працягам ініцыятывы шэрагу дэпутаткіх фракцыяў Эўрапарлямэнту, зьвязаных зь Беларусіяй. Для разгляду гэтага пытання ў Радзе ЭЗ і Эўракамісіі патрэбна назьбіраць сама меней 392 подпісы сябраў ЭП. Падчас кампаніі дэпутатам парлямэнту раздаліся адмысловыя ўлёткі з інфармацыяй пра візавую праблему беларусаў. У інфармацыйных матэрыялах зьмяшчалася інфармацыя пра тое, што Беларусь зьяўляецца адзінай краінай Усходняй Эўропы, якая ня мае спрошчанага візавага рэжыму з ЭЗ. Наступны этап кампаніі — зварот да структураў беларускай грамадзянскай супольнасьці і незалежных мэдыясацыяцыяў з прапановай падтрымаць кампанію. На сёньня да гэтага мерапрыемства далучыліся каля 40 партыйных і грамадзкіх арганізацыяў, сярод іх — «Асамблея НДА».

**ЭўРАКАМІСІЯ НЕ
ЗЬБІРАЕЦА ЗЬНІЖАЦЬ
КОШТЫ НА ШЭНГЕНСКІЯ
ВІЗЫ ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ**

У канцы красавіка сталася вядома, што ў бліжэйшы час грамадзяне Беларусі могуць не разьлічваць на таньнейшыя візы ў краіны ЭЗ. Намесьнік старшыні Эўракамісіі Жак Баро паведаміў Eubusiness, што «на гэты момант у выніку адкрытых перамоваў пра магчымасьць зьмяншэньня коштаў візаў для Беларусі вырашана адмовіцца ад гэтае ідэі». Разам з тым, паведаміў эўрачыноўнік, у індывідуальным парадку атрымаць бясплатныя візы ЭЗ змогуць ахвяры палітычных рэпрэсіяў.

Дэпутат Эўрапарлямэнту Юстас Палецкіс у інтэрв'ю Радыё «Свабода» паведаміў: «Асноўная праблема ў тым, што некаторыя краіны мяркуюць, што пакуль рэжым у Беларусі існуе, неабходна яго ізаляваць. На мой погляд, гэта неправільны падыход. Не беларусы вінаваты ў тым, што такое становішча ў іхняй краіне».

Юрка Андрэеў

Вуліца імя Рамана Менцюка

Беларускія міліцыянты вынайшлі інавацыйную тэхналогію спынення на дарогах кіроўцаў-экстрэмалаў. 2 сакавіка непадалёку ад Менску інспектары ДАІ спынілі п'янага кіроўцу, перакрыўшы дарогу грамадзянскімі аўтамабілямі. Безадказнасць істотаў у пагонах магла прывесці да гібелі некалькіх чалавек, у тым ліку і трохгадовага дзіцяці. За некалькі дзён навіна пра «жывы шчыт» абляцела ўвесь рунэт, трапіўшы ў дзясятку самых рэйтынговых сакавіцкіх навінаў.

Вінаваты ў здарэнні нецвярозы кіроўца з сумнеўным прошлым і сымбалічным прозьвішчам Мянцюк уцёк ад следства, паспеўшы даць некалькі інтэрвію

і атрымаць ганарар за ўдзел у расейскім ток-шоў «Няхай кажуць».

Што да дзеянняў даішнікаў у гісторыі з «жывым шчытом» — тут усё больш-менш зразумела: негатыўная прафесійная сэлецыя зрабіла сваю справу. Як адрэагавала на свавольства міліцыянтаў грамадзянская супольнасць Беларусі? Рэакцыя грамадзкасці — адзінкавая акцыя пратэсту і калектыўны зварот удзельнікаў дарожнага руху Беларусі. Зусім нямногія кіроўцы наважыліся прымацаваць да сваіх аўтамабіляў чорныя і белыя стужкі альбо налепкі з лёгка кампаніі. Пад зваротам падпісаліся ўсяго каля 450 чалавек. Хвала грамадзкага абурэння на гэтым,

відаць, суцішылася. Адсутнасць грамадзкага кантролю і нізкі ўзровень карпаратыўнай салідарнасці (у краіне некалькі мільёнаў аўтамабілістаў) робіць магчымым паўтарэнне апэрацыі «Жывы шчыт» у будучыні.

Беларускае грамадства прынята лічыць пасіўным і абыякавым. Калі не атрымліваецца абудзіць актыўнасць грамадзянаў шляхам традыцыйнага пратэсту, то, можа быць, варта падысці да вырашэння задачы трошкі болей крэатыўна? У нашым выпадку абаронцы правоў аўтамабілістаў маглі б зладзіць збор подпісаў за перайменаванне якой-небудзь сталічнай вуліцы ў гонар аматара хуткай язды Рамана Менцюка.

Гiсторыя грамадзкай кампанii супраць пабудовы хiмiчнага заводу

Жыхары некалькiх пасёлкаў Пухавiцкага раёну Менскай вобласцi аб'ядналіся супраць намераў уладаў пабудаваць хiмiчны завод па вырабе небяспечнага хiмiкату дусту. Дадзеная грамадзкая кампанія стала найбольш рэзананснай падзеяй гэтай вясны. Ініцыятыўная група кампанii ўвабрала ў свой склад прадстаўнікоў розных прафесіяў і змагла сабраць некалькі тысячаў прыхiльнікаў, арганізаваць мітынгі і напалохаць нязвычайную да грамадзкай актыўнасцi ўладу.

ГІСТОРЫЯ ІНЦЫДЭНТУ

Расейская фірма «Август», якая займаецца пастаўкамі ядахiмкатаў у нашу краіну з Чувашыі, запланвала пабудаваць у Пухавiцкім раёне (а менавіта ля пасёлкаў Сьвіслач, Дружны, Капейнае, Дрычын, Белае, Рудзенск і Дуко-ра) завод па вытворчасцi дусту, а таксама ўтылізацiі ўгнаеньняў з пратэрмінаваным тэрмінам годнасцi з усёй Беларусі.

Бел». Сярод актыўных удзельнікаў кампанii — С. Абразоўскі, С. Салдаценка, Н. Пахабаў і інш. Група актыву складаецца з 20–30 чалавек.

Афіцыйныя дакумэнты, на падставе якіх арганізаваны супраціў, — гэта канстытуцыя РБ, у якой прапісана, што кожны мае права

пакуль не ўжывае, але ў той жа час не ўпускае ніводнай магчымасцi нашкодзiць грамадзкай кампанii, часам ідучы на не зусім маральныя крокі.

Прыклад 1. Сустрэча старшыні аблвыканкаму з прадстаўнікамi грамадзкай кампанii супраціву мусiла адбыцца 22 сакавіка. За дзень да гэтага нават былі разасланыя запрашэньні, але сход раптоўна адклалі.

Прыклад 2. 10 красавіка на судзе да адказнасцi быў прыцягнуты сябра апазыцыйных камуністаў Сяргей Абразоўскі. Яго абвінавачалі ў арганізацiі 22 сакавіка несанкцыянаванага мітыngu ў пасёлку Дружны. Актывіст атрымаў штраф у памеры паўтара мiльёна беларускіх рублёў.

Прыклад 3. Міліцыянты і КДБ заблякавалі ўваходы ў будынак шпіталю, дзе знаходзiўся Сяргей Абразоўскі ў перадiнфарктным стане. Камітэтчыкі і прадстаўнікі праваахоўных органаў баяліся, што актывіст будзе заклікаць насельнiцтва да ўдзелу ў мітыngu 1 траўня.

Да гэтых прыкладаў можна дадаць яшчэ цiск на мясцовых жыхароў, каб яны адклікалі свае подпісы супраць будаўнiцтва хiмзаводу, а таксама ўтойваньне патрэбнай і важнай iнфармацiі ад насельнiцтва, недазвол мітынгаў, прыцягненьне да судовай адказнасцi асабліва актыўных удзельнікаў.

МЕРЫ СУПРАЦІВУ

Нягледзячы на перашкоды з боку ўлады, насельнiцтва не зьбіраецца здавацца. Адзiн з прадстаўнікоў ініцыятыўнай групы

Навуковая даведка. Дуст — адзiн з моцных экатаксыкантаў, здольны ў малых дозах уздзейнічаць на экалiгію. Пэрыяд паўраспаду дусту — 15–20 гадоў. У 1960-х гг. прэпарат шырока выкарыстоўваўся ў сельскай гаспадарцы. Але пасля таго як высветлілася, што дуст небяспечны для жывёлаў і здароўя чалавека, на Захадзе прэпарат быў забаронены для выкарыстаньня.

Менскаблвыканкам фактычна дазволіў пабудову. Аргументацыя кіраўнічых колаў была прагматычнай: за кошт зніжэньня транспартных выдаткаў зьменшыцца сабекошт прадукцiі. Пры гэтым пагроза экалягiчнаму стану асяродзьдзя ня ўлічвалася.

ГРАМАДЗКАСЬЦЬ НЯ СЬПІЦЬ

У адказ насельнiцтва Пухавiчаў і навакольных пасёлкаў узняло супраціў. Была створаная ініцыятыўная група. Народнай назвы яна пакуль ня мае, аднак удзельнікі называюць яе арганізацыяй незалежнай экспэртызы па будоўлі расейскага заводу ЗАТ «Август-

на спрыяльнае асяродзьдзе для жыцьця (арт. 46) і ахова асяродзьдзя — справа кожнага (арт. 55). Таксама ўдзельнікі абапiраюцца на адмоўнае заключэньне акадэмікаў і навукоўцаў НАН РБ аб будаўнiцтве заводу і міжнародную Орхускую Канвэнцыю, да якой Беларусь далучылася 14 сьнежня 1999 г. З Канвэнцiі вынікае, што насельнiцтва павiнна мець доступ да iнфармацiі аб экалягiчнай сытуацiі ў краіне і магчымасць удзельнічаць у працэсе вырашэньня экалягiчна значных пытанняў.

ПОДЛЫЯ ПЕРАШКОДЫ

Што датычыцца мясцовага кіраўнiцтва, сiлавых мэтадаў яно

Сяргей Салдаценка адзначыў: «Настрой у нас аптымістычны, і, нягледзячы на часовыя перашкоды, мы будзем рабіць усё магчымае, каб завод не зьявіўся на мапе Пухавічаў».

У сваёй барацьбе мясцовыя жыхары выкарыстоўваюць такія меры супраціву, як пікеты, мітынгі і зборы подпісаў.

Пералічым асноўныя этапы грамадзкай кампаніі (на момант напісаньня артыкулу).

У пачатку лютага гэтага году было сабрана і скіравана ў Адміністрацыю прэзыдэнта Беларусі больш за тысячу подпісаў супраць будаўніцтва хімназаводу.

22 сакавіка адбыўся несанкцыянаваны мітынг, дзе было распаведзена пра пагрозу забруджваньня экалягічнага асяродзьдзя, кошт будаўніцтва самога заводу і кошт ліквідацыі наступстваў забруджваньня. Тады ж было прынятае рашэньне правесці мясцовы рэфэрэндум па дадзенай праблеме. На месцы, дзе плянуецца пабудаваць завод, мясцовыя жыхары ўсталявалі крыж.

3 красавіка ў пасёлку Дружны прайшлі грамадзкія слуханьні па праекце будаўніцтва хімназаводу побач з пасёлкам у раёне ТЭЦ-5. Больш за 500 жыхароў прагаласавалі супраць. Чыноўнікі падчас мерапрыемства казалі, што будаўніцтва адпавядае патрабаваньням экалягічнага заканадаўства.

14 красавіка ў Савет міністраў, абласны і раённыя саветы дэпутатаў былі пададзеныя каля 6 тысячаў подпісаў.

19 красавіка блізу ТЭЦ-5 на возеры «Мацярынскае» адбылася экалягічная акцыя «Чыстае возера». Арганізатарамі мерапрыемства выступіла ініцыятыўная група супраць будаўніцтва хімназаводу «Август». За 5 гадзінаў працы было вывезена некалькі трактарных прычэпаў сьмецьця, добраўпарадкавана пляжная зона, сплянавана тэрыторыя пляжу.

25 красавіка ў сквэры пасёлку Дружны адбылася акцыя супраць свавольства ўладаў. Каля 300 мясцовых жыхароў сабраліся, каб выказаць сваё нэгатыўнае стаўленьне да дзеяньняў уладаў. Нека-

торыя ўдзельнікі ў працівагазах скандавалі «Не хімназаводу!».

гарнуць сваю працу з насельніцтвам больш эфэктыўна.

ХІБЫ КАМПАНІІ

На жаль, не ўдалося дамагчыся прызнаньня праблемы на ўзроўні мясцовых уладаў. Хаця гэта і зразумела, паколькі чыноўнікі баяцца страціць свае працоўныя месцы. Да прыкладу, у аднаго з камунальнікаў, які дапамагаў праводзіць акцыю «Чыстае возера», на працы ўзьніклі праблемы.

Слабы распаўсюд інфармацыі. Арганізатары ня маюць доступу да СМІ, якія б падрабязна асьвятлялі значныя падзеі кампаніі і яе прамежкавыя вынікі, заклікалі б насельніцтва іншых рэгіёнаў, распаўядалі пра небясьпеку пабудовы хімічнага заводу і вынікі забруджваньня. Інфармацыя ў электронных мас-мэдыя і парэшткі зарэгістраваных незалежных газэт у разьлік не бяруцца, паколькі ня маюць такога масавага дасягу да насельніцтва. Таму пра праблему ў асноўным ведаюць тыя, каго праблема датычыцца непасрэдна.

Праблемы з дасягам да сайту грамадзкай кампаніі.

Як бачна, слабыя бакі кампаніі паўсталі з прычыны неспрыяльных вонкавых умоваў, а не праз кепскую працу ініцыятыўнай групы. Арганізатары ня могуць раз-

СТАНОЎЧЫЯ ВЫНІКІ

Кампанія арганізавалася, і колькасьць людзей, якія прымаюць у ёй удзел, павышаецца.

Лідэры маюць пэўны плян дзеяньняў.

Выкарыстоўваюцца самыя разнастайныя меры супраціву: ад несакцыянаваных мітынгаў і пікетаў да збору подпісаў, грамадзкіх слуханьняў, зваротаў і г.д.

Створаны сайт кампаніі: <http://www.eco-druzhnyi.info>

Нягледзячы на неспрыяльныя вонкавыя ўмовы, актывісты інфармуюць насельніцтва пра пагрозы, якія нясе будаўніцтва заводу.

Атрымалася прыцягнуць увагу незалежных СМІ. На працягу доўгага тэрміну цікаўнасьць да падзеяў у Пухавіцкім раёне не зьнікае, а актыўнасьць насельніцтва не зьніжаецца.

Актывістам ёсьць што прапанаваць насельніцтву: на сайце падрабязна напісана, чым можна дапамагчы. Прычым прапановы дзеяньняў ёсьць для разнастайных катэгорыяў насельніцтва (для любога чалавека; для тых, хто любіць званіць; для тых, хто любіць пісаць лісты і г.д.)

Ганна Журавінка

Як нараджаюцца і чаму гiнуць грамадзкія ініцыятывы?

Паводле Радыё «Свабода» (svaboda.org)

Ініцыятарка стварэння ініцыятыўнай групы супраць будаўніцтва хiмзаводу Алена Буткоўская замовiла «Свабодзе» дасьледаваць тэму: як нараджаюцца грамадзкія ініцыятывы, пры якіх умовах яны перамагаюць і чаму дачасна затухаюць?

ГОРАДНЯ: КАЛІ ЗАЯВІЛІ ПРА РЭФЭРЭНДУМ, НЕЛЬГА ЗДАВАЦЦА ПРОСТА ТАК

Адной з самых гучных летаўшніх грамадзкіх кампаній сталася акцыя «Абаронiм Горадню ад разбурэньня». Падчас яе ладзіліся розныя мерапрыемствы, пікеты, былі затрыманыя, мелася спроба правесці мясцовы рэфэрэндум аб рэканструкцыі Старога гораду. Рэфэрэндуму ўлады не дазволілі, і, так ці інакш, кампанія заглохла. Як ацэньваюць удзельнікі яе вынікі? Гэтае пытаньне тым больш актуальнае, што ў Горадні ўлады зноў збіраюцца зьнішчаць дамы ў гістарычнай забудове.

Вадзім Саранчукоў, які кіруе гарадзкой арганізацыяй Партыі БНФ, лічыць летаўшнюю кампанію пасьпяховай. Вынікі не найгоршыя, кажа ён: ня ўсе заплянаваныя будынкі ў гістарычным цэнтры разбурылі. А цяперашняе зацішша — часовае.

Саранчукоў: *«Тое, што на сёньняшні дзень няма масавых выступленьняў моладзі, як летась, то гэта, мне здаецца, часова. Летаўшняя кампанія была гучнай, бо хвалявала шмат людзей. Цяпер хваляваньне ня сьцішылася, але яно знаходзіцца, так бы мовіць, у стадыі чаканьня. І я ўпэўнены, што калі адбудзецца нешта падобнае да ранейшага, то адбудзецца ня горш. Плюс да гэтага далучаюцца выбары ў Палату прадстаўнікоў — яны могуць паспрыяць, каб кампанія стала яшчэ больш гучнай і шырокай».*

Вадзім Саранчукоў летаўшнюю шукаў людзей для ініцыятыўнай групы мясцовага рэфэрэндуму аб рэканструкцыі Старога гораду.

Саранчукоў: *«Сам факт ініцыятывы — паказчык. І тое, што яна была са страхам успрынятая гарадзенскай вэртыкаллю, гэта таксама дасягненьне».*

Аднак улады не зарэгістравалі групу, знайшлі фармальную зачэпку. Спадар Саранчукоў зазначае: улады ў любым разе заблякавалі б рэфэрэндум — нездарма ўсе апошнія гады яны ні разу не дазволілі нiводнага пікету, мітынгу — нічога.

Адзiн з актывістаў летаўшніх падзеяў Эдвард Дмухоўскі з руху «За свабоду» мяркуе, што кампанія не прайшла марна — яна атрымала розгалас ва ўсёй Беларусі, а таксама за мяжой. Наконт падзеяў у Горадні выказваліся польскія і чэскія палітыкі.

А МІНУСЫ КАМПАНІІ?

Дмухоўскі: *«Мы плянавалі гарадзкі рэфэрэндум, які павiнен быў адлюстраваць думку жыхароў на ўсе гэтыя падзеі, на тое, што робяць улады з горадам. Аднак падвялі юрыдычныя памылкі пры фармаваньні неабходных папер. Мiнус яшчэ і ў тым, што гэтую кампанію праводзілі грамадзкія актывісты і ў яе былі вельмі мала заангажаваныя палітычныя партыі гораду, акрамя БНФ».*

Камэнтар Алены Буткоўскай: *«Мясцовы рэфэрэндум — гэта тое, на што мы маем права, і нават маем права атрымаць там перамогу. Але вось рэальны досьвед. Учора мы езьдзілі ў Канстытуцыйны суд і зразумелі наступнае. У беларускім заканадаўстве ёсьць моманты, празь якія можна зрабіць памылку, і на яе абавязкова зрэагуе напоўніцу».*

Таму пакiнулі ў судзе сваю заяву з настойлівым патрабаваньнем дапрацаваць гэты надзвычай важны дакумэнт, каб шанец праводзіць мясцовы рэфэрэндум стаўся б рэальным, калі ў гэтым паўстане патрэба.

Выдатна разумею: нашая прапаганды — гэта ўжо крок наперад

Даведка. Алена Буткоўская нарадзілася на беларуска-ўкраiнскім памежжы. Як скончыла тэхнікум, стала працаваць у горадзе будаўнікоў і пэрсаналу Чарнобыльскай атамнай станцыі — Прыпяці. У пухавіцкі пасёлак Дружны пераехала 22 гады таму, пасля аварыі на ЧАЭС. Апошнім часам праз праблемы з здароўем мусіла кiнуць працу ў бухгалтэрыі і ўладкавалася вахтаркай.

у вырашэнні насъпелай праблемы. Але нам мусяць дапамагаць і нашыя абраньнікі — дэпутаты ўсіх узроўняў. Ад іх таксама мусяць ісьці прапанова і патрабаваньне да ўнясення неабходных зьмяненняў. Праблема ўсё ж вырашыцца ўрэшце зь іх падачы».

ГОРКІ: ЁСЯГО 1720 ПОДПІСАЎ ЗА ЧАТЫРЫ МЕСЯЦЫ

Да нібыта лякальнай і даволі спэцыфічнай праблемы — выратаваньня старой Горадні — энтузіясты здолелі прыцягнуць шырокую ўвагу нават за межамі краіны. І калі ў друку, у Інтэрнэце зьявілася першая інфармацыя пра стварэньне так званай Антыядзернай групы, што ўзьнялася супраць меркаванага будаўніцтва на Магілёўшчыне атамнай станцыі, здавалася — хутка гэта набудзе самы шырокі рэзананс.

Аднак насуперак чаканьням за чатыры месяцы сабрана ўсяго 1720 подпісаў. Для параўнаньня: пад лістом супраць заводу пэстыцыдаў падпісалася каля шасьці тысяч жыхароў Дружнага і навакольных пухавіцкіх вёсак. Чаму?

Ініцыявала кампанію мясцовая пратэстанцкая нефармальнае суполка «Свабода ў Госпаду». Першапачаткова вернікі меркавалі сабраць подпісы дзеля правядзеньня мясцовага рэфэрэндуму. Чаму адмовіліся ад таго намеру?

Кіраўнік суполкі Пётар Малачкін: *«Ведаючы сытуацыю з нашымі ўладамі, мы баімся, што яны змяняць. У нас ужо ёсьць даволі моцная абарона — Канстытуцыя, дзе сказана пра бязьядзерную зону ў Беларусі. Калі яны прымуць канчатковае рашэньне пра будаўніцтва, тады рэфэрэндум і трэба патрабаваць».*

ДЗЕЛЯ ЧАГО ТАДЫ ХАДЗІЦЬ ПА ДВАРАХ, ВУЛІЦАХ?

«Зьбіраючы подпісы, мы найперш кансалідуем насельніцтва. Паказваем: яно нешта ды значыць. Што народ і ягоны голас, пазыцыя можа ўплываць на сытуацыю».

Пачыналі кампанію чатыры чалавекі. За чатыры месяцы да іх

далучыліся яшчэ чатырнаццаць.

У шэрагу краінаў менавіта праз рэфэрэндумы ўдалося спыніць будаўніцтва АЭС. Менавіта так прыняла бязьядзерную дактрыну Аўстрыя, цалкам адмовілася ад ядзернай энэргетыкі Італія, спынілі будаўніцтва новых АЭС швайцарцы... 60 працэнтаў галасоў насельніцтва японскага гораду Макі хапіла для адмовы ад будаўніцтва там станцыі. Гэтаксама дзякуючы мясцовым рэфэрэндумам былі забароненыя некалькі новабудоўляў у Расеі.

Хіба ці ня чвэрць ад усіх сабранных подпісаў супраць будаўніцтва АЭС «на рахунку» пэнсіянеркі Галіны Мікшы. Зь якімі настроямі яна найчасцей сутыкаецца?

«Многія баяцца ставіць подпісы. Людзі кажуць, што ім сваякі тэлефанавалі зь Менску і гаварылі: не падпісвайцеся, не праяўляйце свайго меркаваньня, бо гэта можа дрэнна для вас скончыцца, страціце працу. У такіх правінцыйных гарадах знайсці заробак дужа цяжка».

Камэнтар Алены Буткоўскай: «Даволі доўга назіраю за гэтым супрацівам і бачу: ён нібыта і ёсьць, і ня толькі на Магілёўшчыне, — але па ўсёй краіне шмат людзей, якія дагэтуль ня вызначыліся са сваім стаўленьнем да будаўніцтва АЭС. У прыватнасьці таму, што ня так шмат неабходнай інфармацыі. Большасьць ведае толькі афіцыйную вэрсію: маўляў, будавацца трэба з вострых эканамічных прычынаў... Можа, таму так і атрымліваецца: людзі памятаюць пра Чарнобыль, але пакуль усё ж пераважае эканамічны бок праблемы. Гэта давіць на псыхіку, вось таму неяк вяла і неактыўна ўсё праходзіць.

Зь іншага боку, ёсьць і такія выказваньні — трэба, каб зьявілася больш сур'ёзных публікацый у прэсе, залежнай і незалежнай, бо сур'ёзнага дыялёгу пра выгоды і наступствы ў мэдыях няма».

БЕЛАРУСЬ: ЧАМУ ЗАЧАПІЎ «ЖЫВЫ ШЧЫТ» ДАІ?

2 сакавіка ДАІ выставіла на трасе Мікашэвічы — Менск заслону з

машын, у якіх сядзелі людзі, каб спыніць нецвярозага кіроўцу, што ехаў на хуткасьці за 140 кілямэтраў. «Жывы шчыт» кіроўцу Рамана Менцюка не спыніў. Асноўны ўдар прыйшоўся на «БМВ» у другой паласе. Там сядзела сям'я Пашкевічаў: муж, жонка й іхная трохгадовая дачка.

Абмеркаваньне «жывога шчыта» пачалося з Інтэрнэту. Менавіта там і адбываліся найбольш актыўныя дэбаты яшчэ некалькі тыдняў пасля здарэньня. Паводле журналісткі Ірыны Козьлік, якая пасьлядоўна асьвятляла тэму ў «Комсомольской правде», такога шквалу званкоў і водгукаў на сайце газэты рэдакцыя не прыгадвае:

«Гэта была адзіная тэма, якая ў нашай штотыднёвай рубрыцы «чытацкі рэйтынг» заняла ўсе 5 найвышэйшых пазыцыяў — таму мы прысьвяцілі ёй усю паласу з водгукамі. Больш ні на што падобнага рэзанансу не было».

Адзін з удзельнікаў «жывога шчыта» Юрась Пашкевіч тлумачыць прычыну такой зацікаўленасьці з боку грамадзянаў раптоўным усьведамленьнем: заўтра на іх месцы магу аказацца я. Маўляў, у палітычнай сфэры як быццам выбар ёсьць: рызыкаваць, ідучы на апазыцыйны мітынг, альбо не. А тут у людзей выбару не было. Яны сталі закладнікамі дзеяньняў ДАІ. Гэта і зачэпіла, лічыць Пашкевіч.

Апроч эмацыйнага складніку, сп. Пашкевіч вылучае вельмі ўдала стыхійна арганізаваную інфармацыйную кампанію вакол здарэньня на трасе Менск — Мікашэвічы: *«Ня толькі адну газэту задзейнічалі — а ўсіх, каго можна было. І тэлебачаньне, і радыё падключыліся, і ўсе — адначасова, у адзін дзень, — мы ж да 13 сакавіка не афішавалі гэта ўсё. А ў адзін дзень усе СМІ пачалі трыбіць».*

Камэнтар Алены Буткоўскай: «Зразумела, людзі так жыва зрэагавалі на «жывы шчыт» дзякуючы электронным СМІ. Але тая эмацыйная зашкаленасьць яскрава сьведчыць: мы пачалі актыўна рэагаваць менавіта на чужы боль.

На тле «шчыта» праяўляецца і наступнае. Людзі па-ранейшаму з

найбольш моцна рэагуюць на тое, што ўжо здарылася. То бок на рэальную небяспеку. І недаацэньваюць патэнцыйную.

Між тым прасьцей зрабіць усё, каб пазьбегнуць магчымых складаных праблемаў, чым потым зь імі змагацца.

Паўтаруся яшчэ раз: ад недарэчнага балючага здарэння не застрахованы ніхто, гэта можа здарыцца з кожным, можа, таму гісторыя са «шчытом» здабыла такую падтрымку. Але нам усім яшчэ важней усьведамляць пагрозы будучыя і здымаць іх усёй грамадой ужо цяпер».

МАГЛЁЎ: ЧЫНОЎНІКАЎ МАГЧЫМА ПЕРАМАГЧЫ ТОЛЬКІ ІХНЫМІ МЭТАДАМІ

Ці можа грамадзкая ініцыятыва закончыцца перамогай шарагоўцаў? Такіх прыкладаў ня шмат, і ўсё ж яны ёсць.

17 сьнежня мінулага году перасталі дзейнічаць ільготныя праязныя талёнчыкі, вэтэранскія кніжкі і карткі на бясплатныя лекі, шматразова зьменшылася катэгорыя асобаў, якія маюць ільготы ў аплаце жыллёва-камунальных, мэдычных паслуг і паслуг сувязі. У выканкамы па ўсёй Беларусі было пададзена пад тысячу заявак на пікеты, аднак улады далі ўсяго некалькі дазваляў. Такім чынам вэртыкаль сказала: адкату назад тут ня будзе! Аднак донары і чарнобыльцы-ліквідатары не здаліся нават тады, калі спынілі супраціў супраць скасаваньня сваіх ільгот студэнты.

Ганаровыя донары раней мелі права на бясплатнае зубапрацэзаваньне, 50-працэнтную аплату лекаў, санаторна-курортнага лячэння, прыбаўка да пэнсіі. Калі ўзьнікла пагроза скасаваньня гэтых ільготаў для 44 тысяч ганаровых донараў, яны пачалі дзейнічаць. У чэрвені сабралі шмат подпісаў і зьявіліся ў Палату прадстаўнікоў. Але дэпутаты ў веснавую сэсію не паспелі разгледзець гэты зварот. Тады з 20 да 27 чэрвеня донары правялі папераджальны страйк — узьнялася моцная інфармацыйная хваля, і некаторых саступак удалося дамагчыся.

Старшыня дабрачыннага грамадзкага аб'яднаньня «Кропля жыцця» Ігар Каваленка: *«Мы дамагліся таго, што прыбаўка да пэнсіі засталася, як і права ганаровага донара на адпачынак у любы зручны для яго час. У Магілёве адстаялі нават бясплатны праезд у гарадзкім транспарце. Праўда, сёння транспартнікі ўзьнялі крык, ці аднавіцца рашэньне гарсавету рашэньню аб скасаванні льготы? Ёсць лісты ад*

адным махам узяць і перакрэсьліць назаўсёды. Тут як з донарамі, калі мусілі ўсё ж перагледзець рашэньне, бо па ходзе змаганьня знайшлі шмат нэгатыву і прыйшлі да кансэнсусу.

Калі нешта разумнае ўладамі парушаецца або плянуецца парушыць, яго можна адстаяць (сапраўды адстаяць, а ня проста пазмагацца). І мы вучымся быць разумнымі, адказнымі».

Назіраючы за людзьмі, якія падымаюцца, спрабуюць нешта зрабіць, у мяне выразнае адчуваньне — беларусы растуць як людзі, у іх мяняецца сьветаўспрыманьне.

Галоўнага ўпраўленьня юстыцыі Магілёўскага аблвыканкаму, ад БХК, што рашэньне мясцовых дэпутатаў не супярэчыць ніякім законам, дэкрэтам і ўказам. Атрымавіцеца, мы перамаглі ўжо двойчы».

А вось у ліквідатараў аварыі на ЧАЭС усё значна складаней. Тры тыдні таму была ўтвораная рэспубліканская грамадзкая арганізацыя «Чарнобыльскія ініцыятывы», якую ачоліў Іван Нікітчанка. **Ліквідатар Васіль Сілівэрст, каардынатар па Гомельскай вобласці:** *«Мне забаранілі пікет у Калінкавічах правесці, ня хочуць з намі сустракацца. У Беларусі гэта вельмі цяжка. А вось жа на тыдні прыяжджалі ў Мазыр ірляндцы, дабрачынны фонд чарнобыльскі, сустраліся яны з нашымі ліквідатарамі вайсковымі ў Мазыры. Ірляндцы кажуць: «Вы нас шакіравалі сваёй інфармацыяй, што тут з вамі робяць. Людзі, якія жывуць не ў Беларусі, ведаюць вашы праблемы, а вашы ўлады хваляюць і нам нічога не дазваляюць». Вельмі цяжка падняць грамадзтва, каб яно выказала які-небудзь пратэст. Напалоханы народ, таму што баіцца страціць сваю працу».*

Камэнтар Алены Буткоўскай: «Грамадзкія ініцыятывы з хэпі-эндам — гэта, вядома, пакуль выключэньні... Калі хто й перамагае, дык тыя, у каго ёсць юрыдычны рэзон у супрацьстаянні. Таму веру, што ўрэшце ліквідатары нечага даб'юцца: ёсць хваробы даволі сур'ёзныя, ёсць дакумэнты, якія гэта пацвярджаюць, і нельга гэта

ДРУЖНЫ: ЦІ МАГЧЫМЫ ХЭПІ-ЭНД?

Алена Буткоўская: «Усе мы робім вельмі добрую справу, бо яна найперш ня столькі наша, колькі справа нашага краю, нашых дзяцей. І тое, што простыя людзі кожны дзень падыходзяць і пытаюцца: а ці можна яшчэ што-небудзь зрабіць, ці патрэбна дапамога — гэта натхняе на новыя высілки: арганізоўваем ваяжы ў розныя міністэрствы, працуем са СМІ, працуем, працуем...»

Досьвед паказвае: цяпер складана адстойваць свае правы. Трэба рабіць гэта вельмі асьцярожна і гнутка, вывараць кожны крок. Бо мы сустракаем, на жаль, нейкі супраціў і нейкую непавагу і да нашай думкі, і да думкі навукоўцаў: шмат якія чыноўнікі ня хочуць мець з намі справу, ня хочуць, каб і мы плянавалі сваю будучыню разам з тымі, хто займае высокія пасады.

Увогуле, назіраючы за людзьмі, якія падымаюцца, спрабуюць нешта зрабіць, у мяне выразнае адчуваньне — беларусы растуць як людзі, у іх мяняецца сьветаўспрыманьне. Гэта радуе. Дае і крылы, і сілы для змаганьня.

Хай нават мы нешта ня так робім, але мы спрабуем зрабіць... І хай нават не цяпер, а заўтра, — але абавязкова зьявіцца новыя, больш смелыя за нас, і таму больш шчаслівыя».

Трэці сэктар у эпоху інфармацыяналізму

Вынаходка ў пачатку 1970-х гг. мікрапрацэсара і мікракампутара, а ў 1969-м стварэнне Міністэрствам абароны ЗША электроннай камунікатыўнай сеткі, што пазней ператварылася ў сучасны Інтэрнэт, прывяло да зьяўлення новай сацыяльнай структуры — інфармацыйнае грамадства. З гэтага часу, паводле Кастэльса, «інтэрактыўныя кампутарныя сеткі растуць, ствараючы новыя формы і каналы камунікацыі, фармуячы жыццё і фармуячыся жыццём адначасова».

Інтэрнэт укараняецца ў нашае жыццё даволі павольна, параўнальна зь іншымі краінамі Ўсходняй Эўропы, але, здаецца, усё ж хутчэй, чым разьвіваецца грамадзянская супольнасць. Пры ўсім гэтым можна сьцьвярджаць, што беларускі грамадзянскі актывізм ужо ўвайшоў у сусьветнае Сеціва (а ў некаторых выпадках нават эміграваў туды, пакінуўшы незэлектроннае жыццё). Разам з тым ён яшчэ далёкі ад асваення магчымасцяў, даступных дзякуючы інфармацыйна-камунікатыўным тэхналогіям. У гэтым артыкуле мы паспрабуем зрабіць агляд сродкаў і падходаў, практыкаваных недзяржаўнымі арганізацыямі ды ініцыятывамі ў сьвеце, а таксама параўнаем стан электроннага актывізму ў Беларусі і іншых краінах.

НЕВЯЛІКАЯ ДАВЕДКА

Амэрыканскія і заходнеэўрапейскія НДА выйшлі ў Сеціва практычна ў той жа час, калі зьявілася мода на «хатнія старонкі». Першымі матывамі падобнай актыўнасці было, як і ўва ўсіх, жаданьне паспрабаваць новыя тэхналогіі, «быць ня горшымі за астатніх». Крыху пазней, з ростам аўдыторыі Інтэрнэту, стварэнне сайтаў стала больш рацыянальным: зь іх дапамогаю пачалі наладжваць сувязь з кліентамі і партнёрамі. Праўда, сувязь была аднабаковая, паколькі старонкі выконвалі ролю традыцыйных дру-

каваных бюлетэняў, толькі перанесеных на экран. Інтэрнэт-камэрыя прастымулявала зьяўленьне сыстэмаў пераводу грошай праз Інтэрнэт, і грамадзкі сэктар адрозьніваўся гэтым шанцам, каб зьбіраць ахвяраваньні. А неўзабаве прыйшла інтэрактыўнасць — магчымасьць ня толькі падаваць інфармацыю, але і ўзаемадзейнічаць. Блогі і сацыяльныя плятформы шырока выкарыстоўваюцца для дзейнасьці і прамосцыі ідэяў групамі рознай сацыяльнай і палітычнай скіраванасьці.

НОВЫЯ ФОРМЫ АКТИВІЗМУ

Новае асяродзьдзе спарадзіла таксама і новыя формы актывізму. Група хакераў, вядомая пад назвай Cult Of The Dead Cow («Куль мёртвай каровы» — гэткае вясёлае назва), стварыла тэрмін «хактывізм» (hacktivism). Гэты панятак азначаў дзейнасьць у сфэры інфармацыйных тэхналяў на карысьць свабоднага распаўсюду інфармацыі і абароны правоў чалавека. Тэрмін на некаторы час стаў модным, аднак хутка быў «размыты» ўчынкам супольнасцяў, якія называлі сябе хактывістамі, але займаліся, па сутнасьці, кібэрхуліганствам і кібэрвандалізмам — зьнішчэньнем ці несанкцыянаванай мадыфікацыяй інфармацыі ў Сеціве, — апраўдваючы свае дзеянні палітычнымі матывамі. Зьявіліся сеткавыя флэшмобы — адначасовыя дзеянні мноства карыстальнікаў Інтэрнэту,

скіраваныя на паралізацыю працы вызначаных сэрвэраў (масавыя звароты да нейкага сайту могуць перавысіць магчымасьці хостынгу) альбо запаўненьне форуму (альбо іншых формаў для камэнтаваньня) лэзунгамі, зваротамі ці проста якой-небудзь лухтой. Некаторы час была папулярнай практыка рассылкі сацыяльнага ці палітычнага спаму, аднак, разам з камэрцыйным спамам, яна неўзабаве стала ўспрымацца скрайне нэгатыўна, а дзе-нідзе была забароненая заканадаўча.

На цяперашні час дзейнасьць актывістаў у Сеціве можа быць падзелена на наступныя клясы:

1. Пошук інфармацыі

Інтэрнэт — гіганцкая звалка інфармацыі, зь якой, карыстаючыся пошукавымі сэрвісамі, можна сыстэматызавана выцягнуць карысныя звесткі. Гэта тычыцца ня толькі пошуку навінаў, партнёраў ці фундатараў. Не адыходзячы ад кампутара, цалкам рэальна ўсур'ёз адукавацца (зрэшты, каб напоўніцу скарыстаць з гэтае магчымасьці, трэба чытаць па-ангельску). Таксама пашыраецца такі від дзейнасьці, як анлайнавае

сьледства / дасьледаваньне, калі шляхам пошуку і аналізу навінаў, блогаў і абвестак, якія могуць захоўвацца ў сеціве гадамі, можна ацэньваць рэпутацыю чыноўнікаў і ўстановаў, высьвятляць цікавыя сувязі і заканамернасьці. Ужо неаднойчы выкарыстоўваліся спадарожнікавыя здымкі з сэрвісу GoogleMaps, каб вывесці на чыстую ваду карупцыянэраў. Напрыклад, чыноўнік дэкларуе мізэрныя прыбыткі, але ў сеціве можна паглядзець зверху на ягоны дом з дваром за высокім плотам, дзе знаходзіцца басэйн, аранжарэя ды гараж на пяць аўто.

2. Распаўсюд інфармацыі

Калі раней распаўсюд інфармацыі ўлучаў у сябе публікацыю на сайтах ды рассылку электроннай пошты, дык цяпер гэта цэлае мастацтва. Апрача разьлікаў са сфэры грамадзкіх стасункаў (дзе і калі варта размясьціць інфармацыю, падаць яе як прыватнае меркаваньне ў асабістым дзёньніку ці афіцыйна), актывісты засвойваюць тэхналягічныя формы падачы інфармацыі: відэа, аўдыё, інтэрактыўнае асяродзьдзе. З паказальных прыкладаў: актывіст з Тунісу Самі Бэн Гарбія (Sami Ben Gharbia) скарыстаўся паслугамі ўжо памянёнага GoogleMaps і стварыў інтэрактыўную мапу сваёй краіны, дзе размясьціў вязьніцы і лягеры туніскага рэжыму. Навёўшы курсор на адпаведную пазнаку, атрымліваеш сьпіс палітычных зняволеных са спасылкамі на матэрыялы справаў, звароты, фота і відэа з удзелам зняволеных. На момант напісаньня матэрыялу гэты сайт абрынуўся пад цяжарам масы зацікаўленых наведнікаў. Думаю, наўрад ці гэтая інфармацыя выклікала б такія ж ажыятаж, калі б была пададзена звычайным тэкстамым сьпісам.

3. Электроннае супрацоўніцтва

Гэты панятак азначае супольнае і скаардынаванае выкананьне працы людзьмі, разрозьненымі геаграфічна, але злучанымі празь Сеціва. Найстарэйшы і адзін з найпрасцейшых сродкаў — форум, які і да сёньня ёсьць зручным спосабам правядзеньня абмеркаваньняў. Але цяпер, вядома, арэнал значна шырэйшы. Сэрвісы

«імгненых паведамленьняў» ды ір-тэлефонія даюць магчымасьць весці перамовы ў рэальным часе, у тым ліку зь відэатрансляцыяй.

Безумоўна, электроннае супрацоўніцтва не абмяжоўваецца толькі перамовамі ды ўзгадненьнямі. Існуюць сродкі супольнае працы над тэкставай і графічнай інфармацыяй. Просты і папулярны спосаб калектыўна працаваць над масівам тэкстаў — wiki. Звычайна так называюць сайт ці разьдзел сайту, зьмест якога можа быць адрэдагаваны любым карыстальнікам. Пры гэтым заўсёды можна праглядзець, хто, калі і якія зьмены ўнес у тэкст. На такім прыцыпе працуе найбуйнейшы сеціўны даведнік Wikipedia. Сродкі электроннага супрацоўніцтва нярэдка інтэграваныя ў іншыя сэрвісы. Так, напрыклад, карыстальнікі Gmail маюць магчымасьць сумеснага рэдагаваньня дакумэнтаў і табліцаў з дапамогаю GoogleDocs.

БЛОГІНГ

Гэты разьдзел цяжка зрабіць кароткім, бо тэма, па-першае, модная, па-другое, сацыяльная, то бок ня можа не закранаць душы грамадзкага актывіста.

Блогінг (вядзеньне публічна даступнага дзёньніка) узьнік як зьява прыватная, але з улікам таго, што неўзабаве многія блогі сталі пераўзыходзіць паводле памеру чытацкай аўдыторыі спэцыялізаваныя камэрцыйныя сайты, бізнэс, кіруючыся вядомай кожнаму энэргічнаму капіталісту прымаўкай *Use it, or lose it* (Ня выкарыстае — страчана. — Пер. аўт.), рушыў на засваеньне новага поля. Грамадзкія арганізацыі не марудзячы пайшлі таптаць тыя ж сьцяжынкi.

Якую ж карысьць можа мець НДА ад блогінгу? Калі ўжо блог становіцца чымсьці сярэднім паміж бразыльскім «мыльным» сэрыялам (бясконцасьць, паступовасьць, прыватнасьць) і навіновай агенцыяй (дзёньнікапiсьменьнікі нярэдка апыраджаюць прафэсійных журналістаў у апэратыўнасьці), дык адказ відавоны — інфармаваньне і рэклама.

Разгледзім спосабы прасоўваньня патрэбнай інфармацыі.

Спосаб першы: актывіст становіцца блогерам і асьвятляе дзейнасьць сваёй НДА. Плюсы вынікаюць з адкрытай пазыцыі: ясна заяўленая сувязь паміж асобай і арганізацыяй (адкрытая не-нэўтральнасьць) становіцца дэманстрацыяй шчырасьці і спрыяе большаму даверу, а гэта адзін з ключавых фактараў папулярнасьці ў благасфэры, а спэцыялізаванасьць робіць блог лепей пазнавальным і «шукальным» (*searchable* — г.зн. яго лягчэй адшукаць у акіяне сеціўнай інфармацыі). Мінусы, як гэта звычайна бывае, зьяўляюцца працягам плюсаў. Па-першае, пры зрастаньні вобразаў асобы і арганізацыі ўважучу чытацкае аўдыторыі становіцца амаль немагчымым правесці рысу паміж прыватным меркаваньнем блогера і афіцыйнай пазыцыяй арганізацыі (больш за тое, у выпадку нефармальнай ці недафармаванай НДА права яе рэпрэзэнтацыі нават можа фактычна стаць прывілеем таго чалавека, у чых руках знаходзіцца блог, незалежна ад ягонага статусу ўнутры, а гэта можа стаць крыніцай канфліктаў). Па-другое, калі арганізацыя не здзяйсняе нечага экстраардынарнага (прычым дастаткова часта), дык такі блог будзе малаікавы шырокаму колу інтэрнаўтаў.

Спосаб другі: блог афіцыйна ствараецца і вядзецца ад імя цэлай арганізацыі. У прыцыпе, многія падзяляюць меркаваньне, што блог мусіць быць індывідуальным, а ўсё тое, непэрсанізаванае, што называюць блогамі фірмаў ці НДА, наагул часткай благасфэры не зьяўляецца. Аўтар ня мае аховы ўдзельнічаць у гэтай тэрміналягічнай спрэчцы, але прынамсі часткова рацыю такой пазыцыі прызнае. Усё ж такі сам фэномэн блогінгу як асаблівай катэгорыі вэб-рэсурсаў зьнітаваны з адчуваньнем хаця і завочнага, але ўсё ж асабістага знаёмства, якое нараджаецца ў чытачоў праз усведамленьне таго, што за тэкстамі стаіць канкрэтны чалавек, зь якім можна асабіста пакамунікаваць і якога можна да пэўнай ступені

спазнаць праз тое, што ён піша. «Калектаўная творчасць» гэтага магічнага пачуцця не дае і, па сутнасці, мала чым адрозніваецца ад старога жанру «навіновых стужак» на афіцыйных сайтах. Ня тое каб такі спосаб зусім ня меў плюсаў, але трэба ўсведамляць, што благасфэрная публіка часцей за ўсё хоча бачыць асобу за інфармацыяй. Хтосьці можа сказаць, што нават заканадаўцы трэндаў сеціўнага жыцця з Google аддалі перавагу карпарацыйнаму блогінгу, аднак наўрад ці кожная НДА можа лічыць гэта шаблонам для пераймання — гэтая кантора пры сваім уплыве можа дазволіць сабе пісаць нават крэйдзі на сцэнах. Аднак калі ўсё ж разглядаць гэты спосаб грамадзкага блогінгу, дык бачна, што ён збольшага ідэнтычны папярэдняму, хіба толькі няма праблемы прадстаўлення афіцыйнай пазыцыі, але і прыцягальная асабістасць таксама адсутнічае.

Зрэшты, арганізацыйны блог можа паспяхова выконваць ролю **ўнутранага** інфарматара. У выпадку, калі спецыфіка дзейнасці ці геаграфічны ахоп не дазваляюць сябрам НДА ажыццяўляць унутранае камунікаванне «натуральным шляхам», дык блог можа быць заведзены для апісання непублічных падзеяў жыцця арганізацыі (наколькі дазваляць меркаваньні бясспекі), і гэта дасць магчымасць адаленым чальцам не губляць пачуцця далучанасці.

Спосаб трэці: выгад інфармацыі праз блогі сябраў і сымпатыкаў арганізацыі. У гэтым выпадку мы маем групу людзей, якія вядуць асабістыя дзёньнікі ў чыстым выглядзе, аднак уплыў/сувязь з арганізацыяй дазваляе ў выпадку неабходнасці ажыццяўляць прамоцыю акцыяў ці кампаніяў праз размяшчэнне ў блогах інфармацыі ў тым ці іншым выглядзе. Такі спосаб тэарэтычна выгаднейшы за папярэдні, бо блогеры, не замкнёныя толькі на тэматыцы сваёй грамадзкай дзейнасці, могуць сабраць шырэйшыя колы стальных чытачоў, прычым яўная індывідуальнасць дазволіць фармаваць эмацыйныя і сацыяльныя сувязі і ў такім выпадку чытачы больш

шчыра і актыўна будуць адгукацца на прапанаваную інфармацыю.

Аднак гэтак цудоўна ўсё будзе толькі тады, калі ўдзельнікі «групы падтрымкі» самі сабой здольныя весці цікавыя блогі ды актыўна ўзаемадзейнічаць з іншымі мяшканцамі благасфэры. Апроч таго, вобраз, які яны сабе фармуюць сваімі допісамі, мусіць прынамсі не прэчэць іміджу арганізацыі. Напрыклад, калі блогер, які падтрымлівае ініцыятыву, што выступае за здаровы лад жыцця, у допісах, прысьвечаных прыватнаму жыццю, яркімі барвамі апісвае свае рэгулярныя п'янікі, дык у чытачоў можа скласціся, мякка кажучы, неадназначнае ўяўленне пра рэальныя мэты й задачы арганізацыі.

Значым таксама, што пры гэтым спосабе вэб-прысутнасць НДА становіцца крыху размытай, таму дзейнасць «групы блогінгвай падтрымкі» павінна быць падмацаваная функцыянаваннем афіцыйнага сайту, на які блогеры змогуць спасылацца.

Прыканцы варта ўсё-ткі пакласці лыжачку дзэгцю. Ці варта звычайнай беларускай арганізацыі лезці ў тую благасфэру, асабліва калі яна ўжо мае які-ніякі сайт ды напрацаваныя кантакты з СМІ? Залежыць ад сутнасці справы і наяўнасці чалавечага рэсурсу. У прынцыпе, бальшыня блогінгвай платформаў у той ці іншай форме спрыяюць стварэнню сацыяльных сетак, г.зн. фармуюць сталую аўдыторыю. Гэткая пераплаценасць дае магчымасці больш шырокага распаўсюду інфармацыі, чым прапануе ваш сайт. Вельмі нямногія НДА могуць пахваліцца стабільнай і вялікай наведвальнасцю сваіх вэб-старонак, і нават ня самы папулярны блогер лёгка абгоніць іх паводле **колькаснага** параметру. Вылучэнне тут зроблена невыпадкова. Інфармацыя мусіць знайсці свайго чытача, і няма гарантыі, што шматлікія «фрэнды» (суседзі па электроннай сацыяльнай сетцы), якія цікавяцца пэўным блогам, скажам, дзеля таго што аўтар часта піша прыкольныя анекдоты, з увагай паставяцца да

ягоных заклікаў грамадзка-палітычнага характару. Такім чынам, вялікі шум, падняты грамадзкімі актывістамі ў сацыяльных сетках, можа аказацца менш плённым, чым правільна падрыхтаваны і разасланы прэс-рэліз. Да таго ж распаўсюд інфармацыі праз блогі падобны да хаджэння чутак — вы не кантралюеце яго. Інфармацыя скажаецца як непасрэдна, празь недакладнае цытаванне ці нават наўмысна, так і з прычыны таго (што адбываецца часцей), што яе ўспрыманыя можа змяняцца праз прызму іміджу таго блогера, які скапіяваў паедамленне. Урэшце, блог ня ёсць чымсьці такім, што лёгка вырасьціць штучна, каб потым выкарыстаць як канал трансляцыі, яго трэба весці папулярна і часта. Калі рабіць такое без асабістай заахвачанасці, дык гэта ператворыцца ў малаэфектыўную нудную працу, якая зьесць столькі часу, што на грамадзкую дзейнасць нічога не застаецца.

Варта браць пад увагу і тое, што чыста тэхнічна праграмае забеспячэнне, якое падтрымлівае функцыянаванне блогаў, разлічана збольшага на працу з адносна невялікімі кавалкамі тэксту, упарадкаванымі храналогічна, з разлікам на тое, што са старэннем вартасць інфармацыі зніжаецца. То бок не зусім адэкватна выкарыстоўваць электронныя дзёньнікі для публікацыі, напрыклад, адукацыйных матэрыялаў, як гэта нярэдка робіцца на хвалі моды. Гэта прыблізна як друк энцыклапедыяў у газетным фармаце. Выкарыстаць для гэтага, скажам, згаданы раней wiki нашмат сэнсоўней.

Рэзюмуючы, можам адзначыць: блогінг для грамадзкага актывізму — поле дзейнасці зь вялікімі магчымасцямі, але ж гэта ня поле цудаў, і нярэдка дэкаратыўны эфект пераважае над практычнай карыснасцю, так што варта разлічыць выдаткі з магчымымі дывідэндамі для арганізацыі. Калі вы яшчэ незнаёмыя з гэтай сфэрай, але падазраеце, што маглі б дасягнуць поспеху — паспрабуйце для пачатку стварыць прыватны дзёньнік для сябе.

Працяг будзе.

А.Ч.

Рэгістрацыя ўстановаў у Рэспубліцы Беларусь

На цяперашні час усё больш папулярнай формай некамерцыйных арганізацый становяцца ўстановы. У 2003 г. у рубрыцы «Кансультацыя» ўжо вялася гаворка пра гэтую арганізацыйна-прававую форму. Аднак у сувязі са зьменай напрыканцы мінулага году заканадаўства, якое рэгулюе пытанні рэгістрацыі ўстановаў, вернемся да гэтай тэмы зноўку.

УСТАНОВА. ШТО ГЭТА ЗА АРГАНІЗАЦЫЙНА-ПРАВОВАЯ ФОРМА?

Грамадзянскі кодэкс Рэспублікі Беларусь прадугледжвае магчымасць стварэння такой арганізацыйна-прававой формы некамерцыйнай арганізацыі, як установа. Згодна з арт. 120 указанага нарматыўнага акту ўстановай прызнаецца арганізацыя, створаная ўласнікам для ажыццяўлення ўпраўленчых, сацыяльна-культурных ці іншых функцый некамерцыйнага характару і фінансаваная ім поўнасьцю ці часткова.

Цяпер у Беларусі найбольш пашыранай катэгорыяй установаў зьяўляюцца дзяржаўныя ўстановы. Напрыклад, у форме ўстанова ствараюцца ўстановы адукацыі, культуры і г.д. Аднак установы могуць стварацца таксама грамадзянінам ці юрыдычнай асобай, заснаванай на аснове прыватнай уласнасці, у тым ліку грамадзкай ці рэлігійнай арганізацыямі, фондам, а таксама замежным грамадзянінам ці юрыдычнай асобай.

Установы, створаныя грамадзянамі ці юрыдычнымі асобамі недзяржаўнай формы ўласнасці, дзейнічаюць на аснове Статуту. Патрабаванні да Статуту ўстановы вызначаюцца Грамадзянскім кодэксам Рэспублікі Беларусь, у адпаведнасці зь якім у Статуте ўстановы мусяць вызначацца найменне ўстановы, месца яе знаходжаньня, мэты дзейнасці, парадак кіраваньня дзейнасцю ўстанова, а таксама мусіць быць вызначаны прадмет дзейнасці ўстанова. У Статуте ўстановы таксама ўказваюцца віды дзейнасці,

якія будуць ажыццяўляцца ўстановай, калі на ажыццяўленьне такіх відаў дзейнасці патрабуецца атрыманьне спецыяльнага дазволу (ліцэнзіі).

Істотным плюсам установы зьяўляецца тое, што яны ня маюць абмежаваньняў па тэрыторыі дзейнасці.

Установа адказвае па сваіх абавязальствах грашовымі сродкамі, якія знаходзяцца ў яе распараджэнні. Пры іх недастатковасці субсыдыярную адказнасць па яе абавязальствах нясе ўласнік адпаведнай маёмасці.

Установа ня мае права бяз згоды ўласніка адчузаць ці іншым чынам распараджацца замацаванай за ёй маёмасцю і маёмасцю, набытай за кошт сродкаў, выдаткаваных паводле каштарысу.

У адрозьненне ад грамадзкіх аб'яднаньняў установа мае права ажыццяўляць самастойную прадпрымальніцкую дзейнасць. Аднак калі ўстанова плянуе ажыццяўляць падобную дзейнасць, то такое права павінна быць абавязкова замацаванае ў яе Статуте. Атрыманьня ад такой дзейнасці прыбыткі і набытая за іх кошт маёмасць трапляюць у самастойнае распараджэнне ўстановы і ўлічваюцца на асобным баянсе, калі іншае не прадугледжана заканадаўствам.

Грамадзянскі кодэкс Рэспублікі Беларусь вызначае асаблівасці прадпрымальніцкай дзейнасці для ўстанова:

па-першае, гэтая дзейнасць ажыццяўляецца, як правіла, з выкарыстаньнем маёмасці, замацаванай ўласнікам за ўстановай паводле права апэратыўнага кіра-

ваньня (установа ў адносінах да замацаванай за ёй маёмасцю ажыццяўляе права валоданьня, карыстаньня, распараджэння ў межах, вызначаных заканадаўствам, у адпаведнасці з мэтамі дзейнасці, заданьнямі ўласніка і прызначэннем маёмасці);

па-другое, пры стварэнні канкрэтнай установы ўласнік ня ставіць на мэце атрыманьне прыбытку, а імкнецца вырашыць сацыяльна-культурныя, навуковыя, асветніцкія і іншыя задачы (то бок установы могуць ажыццяўляць прадпрымальніцкую дзейнасць толькі настолькі, наколькі яна неабходная для іх статутных мэтаў, дзеля якіх яны створаныя, адпавядае гэтым мэтам і адказвае прадмету дзейнасці ўстанова).

ПАРАДАК РЭГІСТРАЦЫІ УСТАНОВАЎ

Органы рэгістрацыі

Рэгістрацыя ўстанова ажыццяўляецца аблвыканкамамі, Берасьцейскім, Віцебскім, Гомельскім, Гарадзенскім, Менскім, Магілёўскім гарвыканкамамі. Аблвыканкамы маюць права дэлегаваць частку сваіх паўнамоцтваў па дзяржаўнай рэгістрацыі і ліквідацыі (спыненні дзейнасці) і іншым мясцовым выканаўчым і распарадчым органам, а пазначаныя гарвыканкамы — адпаведным адміністрацыям раёнаў у гарадах. Дзяржаўная рэгістрацыя ўстановаў адбываецца па месцы іх знаходжаньня.

Патрабаванні да наймення. Узгадненне наймення ўстановы

Найменне ўстанова мусіць утрымліваць пазначанасць яе арганізацыйна-прававой формы (установа), а таксама характару дзейнасці. Ня могуць быць выкарыстаныя ў якасці найменняў афіцыйныя назвы дзяржаваў, найменне юрыдычнай асобы, выкарыстаньне якога супярэчыць грамадзкай маралі, уласныя імёны

асобаў, калі яны не супадаюць з імем заснавальніка і заснавальнік не атрымаў дазволу такіх асобаў (іх нашчадкаў), псеўданімы вядомых асобаў, найменні юрыдычных асобаў, якія супадаюць з найменнямі, зарэгістраванымі ці агульнапрынятымі ў замежных дзяржавах, найменні, якія складаюцца з адных лічбавых пазначэнняў альбо меней чым з трох знакаў. У адпаведнасці з Загадам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 31 траўня 2005 г. № 247 «Аб дадатковых мерах па ўпарадкаванні выкарыстання словаў “нацыянальны” і “беларускі» ў назвах устаноў, створаных фізычнай асобай альбо юрыдычнай асобай недзяржаўнай формы ўласнасці, ня могуць быць выкарыстаныя словы «нацыянальны» і «беларускі».

Установы могуць мець скарачаныя найменні. Установы, якія ня маюць спецыяльнага наймення, могуць выкарыстоўваць у якасці скарачанага наймення абрэвіатуру поўнага наймення цалкам ці скарачаць асобныя часткі наймення, уводзіць абрэвіатуру асобных частак. Пры наяўнасці спецыяльнага наймення абрэвіатура арганізацыйна-прававой формы ў скарачаным найменні ў дачыненні да ўстаноў не выкарыстоўваецца.

Да падачы ў орган рэгістрацыі дакументаў для дзяржаўнай рэгістрацыі заснавальнік установы ці ягоны прадстаўнік (асоба, якая дзейнічае на аснове даверанасці, выдадзенай ад імя заснавальніка) мусіць узгадніць з гэтым органам найменне ўстановы. Узгадненне вымагаюць поўнае і скарачанае найменні.

Працэдура ўзгаднення наймення ажыццяўляецца органамі рэгістрацыі з выкарыстаннем базы дадзеных Адзінага дзяржаўнага рэгістру юрыдычных асобаў і індыўідуальных прадпрымальнікаў непасрэдна са сваіх працоўных месцаў у рэжыме on-line.

Узгадненне найменняў арганізацыяў ажыццяўляецца органам рэгістрацыі бясплатна пры падачы:

– заявы вызначанага ўзору (бланкі заяваў выдаюцца заяўнікам у органе рэгістрацыі);

– дакументу, якія пацвярджае асобу, альбо даверанасці, выдадзенай ад імя заснавальніка ўстановы.

Найменні, якія ўжо зарэгістраваныя (ці зарэзерваваныя) у базе дадзеных Адзінага дзяржаўнага рэгістру юрыдычных асобаў і індыўідуальных прадпрымальнікаў, ня могуць быць узгодненыя. Заяўнік можа папярэдне, да звароту з нагоды ўзгаднення, правесці прапанаванае найменне на прадмет унікальнасці шляхам уваходу ў базу дадзеных найменняў юрыдычных асобаў, зьмешчаных у Адзіным дзяржаўным рэгістру юрыдычных асобаў і індыўідуальных прадпрымальнікаў Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь на афіцыйным сайце Міністэрства па адрасе www.egr.minjust.by.

Найменне ўстановы ўзгадняецца на расейскай і беларускай мовах. Заяўнік можа прапанаваць для ўзгаднення ня больш за 10 найменняў пры адным звароце. Прапанаваныя найменні ацэньваюцца на прадмет тоеснасці і адпаведнасці заканадаўству ў той чарговаўсці, у якой пазначаныя ў заяве.

Пры прыняцці рашэння аб узгадненні наймення яно рэзервуецца за заяўнікам у базе дадзеных на працягу 9 месяцаў з моманту ўзгаднення. Гэты тэрмін можа быць прадоўжаны на тэрмін да 3 месяцаў па заяве заснавальніка. Заява падаецца да сканчэння тэрміну рэзервавання ў адвольнай форме.

Ва ўзгадненні наймення можа быць адмоўлена ў наступных выпадках:

– найменне юрыдычнай асобы супярэчыць заканадаўству;

– у Адзіным дзяржаўным рэгістры юрыдычных асобаў і індыўідуальных прадпрымальнікаў маюцца запісы пра юрыдычныя асобы, якія маюць найменні, тоесныя прапанаваным для ўзгаднення ў заяве;

– у базе дадзеных узгодненых найменняў Адзінага дзяржаўнага рэгістру юрыдычных асобаў і індыўідуальных прадпрымальнікаў зарэзерваваныя (папярэдне ўзгодненыя) найменні, тоесныя прапанаваным, і тэрмін іх рэзервавання ня скончыўся;

– найменне не дапушчаецца да ўзгаднення ў якасці наймення.

Прыём органам рэгістрацыі дакументаў для дзяржаўнай рэгістрацыі

Прыём дакументаў для дзяржаўнай рэгістрацыі ажыццяўляецца ў прысутнасці заснавальніка ці законнага прадстаўніка.

Для дзяржаўнай рэгістрацыі ўстановы неабходна падаць у орган рэгістарцыі наступныя дакументы:

– заяву вызначанай Міністэрствам юстыцыі формы з пазначэннем у ёй, што

1) пададзеныя ўстаноўчыя дакументы адпавядаюць вызначаным заканадаўствам патрабаванням для юрыдычнай асобы дадзенай арганізацыйна-прававой формы;

2) зместкі, зьмешчаныя ў пададзеных для дзяржаўнай рэгістрацыі дакументах, у тым ліку ў заяве аб дзяржаўнай рэгістарцыі, дакладныя;

3) усталяваны парадак стварэння юрыдычнай асобы выкананы;

– устаноўчыя дакументы (натарыяльна засведчаныя два асобнікі копіяў статуту) і іх электронныя копіі;

– для заснавальніка замежнай арганізацыі — легалізаваную выпіску з ганлёвага рэгістру краіны ўстановы ці іншы эквівалентны доказ юрыдычнага статусу арганізацыі ў адпаведнасці з заканадаўствам краіны яе заснавальніка (выпіска мусіць быць датаваная не пазьней за адзін год да падачы заявы аб рэгістрацыі) зь перакладам на беларускую ці расейскую мову

(подпіс перакладчыка натарыяльна ўдакладняецца);

- для заснавальніка — замежнай фізычнай асобы — копію пашпарта зь перакладам на беларускую ці расейскую мову (подпіс перакладчыка натарыяльна ўдакладняецца);
- плацежны дакумэнт, які пацвярджае ўплату дзяржаўнай мыты;
- эскізы пячаткаў у двух асобніках.

Памер дзяржаўнай мыты за рэгістрацыю ўстанова складае 0,5 базавай велічыні.

РАЗГЛЯД ДАКУМЕНТАЎ, ПАДАДЗЕННЫХ ДЛЯ ДЗЯРЖАЎНАЙ РЭГІСТРАЦЫ

Дзяржаўная рэгістрацыя ўстанова ажыццяўляецца органамі рэгістрацыі на працягу пяці працоўных дзён з моманту падачы ўсіх неабходных для дзяржаўнай рэгістрацыі дакумэнтаў.

Органы рэгістрацыі абавязаны прымаць дакумэнты, пададзеныя для дзяржаўнай рэгістрацыі, пры неабходнасьці тлумачыць асобам, якія падаюць такія дакумэнты, правілы іх падачы і афармленьня, разглядаць склад і зьмест гэтых дакумэнтаў і, зыходзячы зь іх зьместу, правяраць наяўнасьць альбо адсутнасьць фактычных абставінаў, якія зьяўляюцца ў адпаведнасьці з заканадаўствам падставай для адмовы ў дзяржаўнай рэгістрацыі.

Орган рэгістрацыі мае права запытваць у дзяржаўных органаў дадатковыя звесткі пра заснавальніка ўстанова, неабходныя для рашэньня пытаньня аб дзяржаўнай рэгістрацыі, і на працягу двух працоўных дзён з моманту атрымання запыту дзяржаўныя органы абавязаныя іх даць.

У выпадку наўмыснага прыхаваньня абставінаў, якія зьяўляюцца ў адпаведнасьці з заканадаўствам падставай для адмовы ў дзяржаўнай рэгістрацыі, органы рэгістрацыі скіроўваюць звесткі пра такога заснавальніка ў Міністэрства юстыцыі для ўлучэньня адпаведнай інфармацыі ў Адзіны дзяржаўны рэгістар юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў. Пры гэтым заснавальнік мае права паўторна звяртацца за дзяржаўнай рэгістрацыяй гэтай ці іншай юрыдычнай асобы,

у якасьці індывідуальнага прадпрымальніка толькі па сканчэньні аднаго году з моманту вынясення органам рэгістрацыі рашэньня аб адмове ў дзяржаўнай рэгістрацыі.

На падставе пададзеных дакумэнтаў упаўнаважанай службовай асобай органу рэгістрацыі прымаецца рашэньне аб дзяржаўнай рэгістрацыі, і ў Адзіны дзяржаўны рэгістар юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў уносіцца запіс аб дзяржаўнай рэгістрацыі ўстанова з наданьнем ёй адпаведнага рэгістрацыйнага нумару альбо прымаецца рашэньне аб адмове ў дзяржаўнай рэгістрацыі.

На працягу дзесяці працоўных дзён з моманту вынясення запісу аб дзяржаўнай рэгістрацыі ўстанова орган рэгістрацыі выдае:

- пасьведчаньне аб дзяржаўнай рэгістрацыі. На Статучэ ставіцца штамп органу рэгістрацыі;
- дазвол на права вырабу пячаткаў;
- дакумэнты, якія пацвярджаюць пастановаўку на ўлік у падатковых органах, органах дзяржаўнай статыстыкі, рэгістрацыю ў органах Фонду сацыяльнай абароны насельніцтва Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, Беларускаім рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Белдзяржстрах».

У гэты ж дзесяцідзённы тэрмін орган рэгістрацыі падае ў Міністэрства юстыцыі неабходныя звесткі пра ўстанова для ўлучэньня яе ў Адзіны рэгістар юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў.

Міністэрства юстыцыі ўносіць запіс пра ўлучэньне ўстанова ў Адзіны рэгістар юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў датай унясення органам рэгістрацыі адпаведнага запісу аб дзяржаўнай рэгістрацыі ўстанова ў дадзены рэгістар.

Да выдачы пасьведчаньня аб дзяржаўнай рэгістрацыі орган, які ажыццявіў дзяржаўную рэгістрацыю ўстанова на падставе несапраўдных дадзеных, устаноўленых ужо пасля ўнясення запісу аб дзяржаўнай рэгістрацыі гэтай ўстанова ў Адзіны рэгістар юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў, анулюе гэты запіс. У выпадку наўмыснага прыхавань-

ня фактычных абставінаў (падачы несапраўдных звестак), што зьяўляюцца падставамі для адмовы ў дзяржаўнай рэгістрацыі, цягам аднаго працоўнага дня накіроўваюцца адпаведныя звесткі ў Міністэрства юстыцыі.

Кіраўнік зарэгістраванай ўстанова мае права атрымаць пасьведчаньне. За выдачу пасьведчаньня кіраўніка ўстанова здымаецца дзяржаўная мыта ў памеры адной базавай велічыні.

ПАДСТАВЫ ДЛЯ АДМОВЫ Ў ДЗЯРЖАЎНАЙ РЭГІСТРАЦЫ

Прыём дакумэнтаў для дзяржаўнай рэгістрацыі ўстановаў не дапускаецца ў выпадку:

- непадачы ў орган рэгістрацыі ўсіх дакумэнтаў, неабходных для дзяржаўнай рэгістрацыі згодна з заканадаўствам;
- афармленьня заявы аб дзяржаўнай рэгістрацыі з парушэньнем патрабаваньняў, прадугледжаных заканадаўствам;
- падачы дакумэнтаў у неадпаведны орган рэгістрацыі;
- падачы дакумэнтаў неўпаўнаважанай асобай.

Дзяржаўная рэгістрацыя ўстановаў не дапускаецца ў выпадку парушэньня заканадаўча ўсталяванага парадку іх утварэньня альбо неадпаведнасьці ўстановаўчых дакумэнтаў заканадаўству, а таксама па іншых падставах, прадугледжаных заканадаўчымі актамі.

Падставамі для адмовы ў дзяржаўнай рэгістрацыі зьяўляюцца наступныя фактычныя абставіны, якія ўтрымліваюцца ў дакумэнтах, пададзеных для дзяржаўнай рэгістрацыі, альбо заўважаныя органам рэгістрацыі ў выніку іх прыхаваньня (пазначэньня непраўдзівых звестак) у гэтых дакумэнтах:

- установа знаходзіцца ў жылым памяшканьні без адпаведнага рашэньня мясцовага выканаўчага і распарадчага органу альбо па месцы знаходжаньня (у адным памяшканьні) іншай арганізацыі;
- грамадзянін-заснавальнік мае нязгашаную альбо нязнятую судзімасць за злачынствы супраць уласнасьці і парадку ажыццяўленьня эканамічнай дзейнасьці;
- у дачыненні да заснавальніка не выкананае судовае рашэньне

Камунікант — таксама чалавек, альбо некалькі парадаў па пазьбяганьні камунікатыўных шумоў

У сучасным грамадстве да нясеньне пэўнага паведамленьня да чалавека ўскладняецца існаваньнем шматлікіх плыняў інфармацыі. У канкурэнтнай барацьбе за ўвагу грамадзкі НДА часта праіграюць. Перашкджаюць працэсу камунікацыі паміж грамадствам і няўрадавымі арганізацыямі рознага роду шуму. На мове тэорыі камунікацыі «шумам» называюць тое, што зьмяняе сэнс.

ПРАЦЭС КАМУНІКАЦЫІ

Камунікацыя — працэс і вынік абмену інфармацыяй з мэтай забесьпячэньня яе разуменьня і ўплыву на чалавека. Вылучаюць 8 асноўных катэгорыяў камунікатыўнага працэсу: адправіцель, паведамленьне, канал, код, кантэкст, атрымальнік, шуму (перашкоды), адваротная сувязь. Менавіта праз недасканаласьць коду, няправільную інтэрпрэтацыю кантэксту і існаваньне шумоў узнікаюць праблемы ў працэсе камунікацыі.

У якасьці ілюстрацыі можна згадаць міжнародны скандал вакол дацкіх газэтаў, у якіх былі надрукаваныя карыкатуры на прарока Магамэда. Ігнараваньне культурных і цывілізацыйных адрозьняньняў у гэтым выпадку выклікала хва-

лю пратэстаў ва ўсіх мусульманскіх краінах. Што для эўрапейца зьяўляецца чарговай спробай тэставаньня дэмакратыі на сьпеласьць, то для адэпта ісламу ёсьць страшэннай поўхай і сьмяротнай абразай. У гэтым выпадку сэмантычным «шумам» сталі менавіта карыкатуры на прарока. Пры дэкадаваньні паведамленьня ісламскія вернікі паўз свае рэлігійныя перакананьні і іншыя прычыны прыпісалі сымблям, якія былі выкарыстаныя ў мэсыджы, іншае значэньне, чымся адпраўнік.

ШУМУ

Адрозьніваюць тры вялікія групы шумоў: псыхалягічныя, фізычныя і сэмантычныя. Псыхалягіч-

ныя перашкоды ўзнікаюць як вынік адрозьняньня ва ўспрыманьні навакольнага асяродзьдзя людзьмі, якія прымаюць удзел у працэсе камунікацыі. Фізычнымі перашкодамі можна назваць награвашчваньне адной інфармацыі на іншую. Сэмантычныя ўзнікаюць з прычыны шматзначнасьці асобных паняцьцяў, якія дастаткова вольна інтэрпрэтуюцца атрымальнікам.

Разгледзім некаторыя прыклады з трох групаў шумоў, якія перашкджаюць працэсу камунікацыі паміж НДА і грамадствам.

ПСЫХАЛЯГІЧНЫЯ ШУМУ

Сярод псыхалягічных перашкодаў можна назваць магчымы нэга-

аб звароце спагнаньня на маёмасьць;

- на момант дзяржаўнай рэгістрацыі ня скончыўся гадавы тэрмін абмежаваньня права на зварот за дзяржаўнай рэгістрацыяй заснавальніка;

- у выпадку дзяржаўнай рэгістрацыі ўстановы будзе ўсталяваная забарона на ажыцьцяўленьне прадпрымальніцкіх відаў дзей-

насьці для заснавальніка;

- падчас рэарганізацыі ўстановы органу рэгістрацыі разам з устаноўчымі дакумэнтамі не пададзены акт перадачы альбо падзельны баянс альбо ва ўстаноўчых дакумэнтах установы адсутнічаюць палажэньні пра правапрыемнасьць па абавязальніцтвах рэарганізаванай установы.

Пры прыняцьці рашэньня пра

адмову ў дзяржаўнай рэгістрацыі ўстановы, унясенні запісу пра ануляваньне запісу пра дзяржаўную рэгістрацыю орган рэгістрацыі цягам пяці працоўных дзён у пісьмовай форме паведамляе пра гэта асобе, якая зьявілася па такую рэгістрацыю, з пазначэньнем прычынаў адмовы альбо ануляваньня запісу.

Вольга Смалянка

Камунікант — таксама чалавек

Працяг са стар. 41

тыўны імідж арганізацыяў. Імідж — гэта вобраз арганізацыі ва ўяўленьні групаў грамадзкасці. Калі арганізацыя нэгатыўна ўспрымаецца групамі грамадзкасці, гэта зьніжае посьпех яе дзейнасці. Напрыклад, у Беларусі дзяржаўнымі СМІ быў створаны імідж недзяржаўных арганізацыяў як апазыцыйных, экстрэмісцкіх і «грантасмокаў». Аднак нэгатыўны імідж можа стварацца ня толькі СМІ, але і асноўнай дзейнасцю самой арганізацыі. Нэгатыўны імідж можа быць выкліканы пастаяннымі канфліктамі ўнутры арганізацыі.

У гэтую групу шумоў можна аднесці і страх грамадства. Асабліва гэта актуальна для аўтарытарных краінаў. Страх можа быць выкліканы магчымасцю палітычнага і эканамічнага ціску. Аднак пачуццё страху прыводзіць да таго, што атрымальнік паведамлення ня толькі няправільна расказзіруе паведамленьне ці не захоча яго расказзіраваць, але і пашкодзіць канал перадачы (парваць улётку, адмовіцца размаўляць і г.д.).

Псыхалагічныя шумы правакуе і тып арганізацыі, паколькі адны і тыя ж сыгналы могуць выклікаць розныя эмоцыі ў розных людзей і закранаць вызначаны маральныя каштоўнасці. Да прыкладу, арганізацыя, якая змагаецца за легалізацыю марыгуаны, можа выклікаць раздаржненне ў людзей з кансэрватыўнымі поглядамі.

Камунікацыі НДА і грамадства могуць перашкаджаць чуткі і забавоны кшталту: сябрам арганізацыі плацяць вялікія грошы, яны працуюць толькі на сваю карысьць і г.д. У такім выпадку адправіцелю паведамлення ня будзе давацца і камунікацыя будзе немагчымай.

ФІЗЫЧНЫЯ ШУМЫ

Фізычнымі шумами можна назваць пашкоджанні носьбітаў ці каналаў камунікацыі. У Беларусі з найбольш значных і паўсюдных фізычных шумоў можна назваць невялікую хуткасць Інтэрнэту і

дрэнную працу беларускіх парлаў. Узгадваецца, як у свой час трохдзённы збой на tut.by перашкодзіў працы многіх арганізацыяў. А невялікая хуткасць вымагае асыярожнага выбару віду паведамлення. Калі казаць пра Інтэрнэт, трэба адзначыць і шматлікія ўзломы сайтаў, што прыпыняе анлайнавую камунікацыю на некалькі дзён.

Канфіскацыя аргтэхнікі, друкаванай прадукцыі таксама зьяўляецца значным фізычным шумам. Напрыклад, нядаўня канфіскацыя кампутараў у шматлікіх арганізацыях і СМІ прывяла да спынення працы, паколькі адсутнічаў канал паведамлення.

Фізычнымі шумами можа быць і затрыманьне актывістаў падчас акцыяў. Бо ў такім выпадку адсутнічае адправіцель паведамлення.

СЭМАНТЫЧНЫЯ ШУМЫ

Да гэтага віду шумоў адносіцца выкарыстаньне актывістамі НДАшняй лексікі. У выніку тлумачэньне паведамлення атрымліваецца не такім, як запланавана. Такія няяснасці назіраюцца нават сярод арганізацыяў. Так, украінскія і беларускія арганізацыі ўкладаюць розны сэнс у слова «рэсурсовы цэнтар». Для беларускіх актывістаў гэта цэнтар, які мусіць матэрыяльна дапамагаць іншым арганізацыям. Для ўкраінскіх гэта звычайная арганізацыя.

Няправільна, нават з адценьнем нэгатыву, могуць інтэрпрэтавацца грамадствам словы: донар, грант, каштарыс праекту.

Сэмантычныя перашкоды ўзьнікаюць і з прычыны нечакана немілагучных назваў у іншых мовах. Напрыклад, беларускія НДАшнікі аддаюць перавагу слову «сябра», чым расейскаму адпаведніку «член».

Перашкоды могуць узьнікнуць і пры скарачэньні назвы арганізацыі. Як вынік, атрымальнік можа расшыфраваць паведамленьне зусім няправільна.

Разгледзім суб'ектыўную топ-

шасьцёрку найбольш распаўсюджаных «шумоў» беларускага грамадства сэктару.

Паведамленьні пра падзеі мусяць быць максымальна зразумелымі, дакладнымі і пераканаўчымі. Падзеі і іх апісаньні мусяць быць суадноснымі. Пісаць артыкулы, нарысы і паведамленьні варта той мовай, на якой размаўляеш. Напрыклад, пры напісаньні справаздачнага артыкулу пра рок-фэст варта пазьбягаць «канцылярызмаў» і залішняга лексічнага награвашчваньня. Па прачытаньні тэксту ў мэтавай аўдыторыі не павінна складвацца ўражаньня, што аўтар памылкова трапіў на рок-фэст, а не на сэмінары па транспажным узаемадзеяньні альбо навуковы сымпозыюм.

Аўтар паведамлення мусіць пазьбягаць выкарыстаньня спецыяльнай лексікі і жарганізмаў, паколькі тэкст у такім выпадку адразу зьніжае колькасць сваіх патэнцыйных чытачоў. Напрыклад, наступная моўная канструкцыя наўрад ці будзе зразумелай шырокаму колу чытачоў: «общий организационный фандрайзинг предполагает нацеленность всей деятельности НГО, ее персонала на достижение желаемых фандрайзинговых результатов». У гэтым паведамленьні былі выкарыстаныя словы, якія зразумеюць без праблемаў хіба што адмыслоўцы ў сфэры НДА альбо прасунутыя каардынатары адукацыйных праграмаў.

Пры напісаньні прэс-рэлізу, навіны альбо артыкулу аўтару варта выразна ўяўляць мэтавую аўдыторыю, улічваць сацыяльны статус і ўзроставыя асаблівасці сваіх камунікантаў. Калі, напрыклад, камунікатар вырашае распаўсюдзіць сярод школьнікаў інфармацыйныя буклеты пра шкоду паленьня, то наўрад ці ён будзе зьмяшчаць у тэксце пікантную падрабязнасьць пра тое, што «па-сапраўднаму шкодны ў цыгарэтах не традыцыйны нікатын, а яго сынтэтычныя замяняльнікі лабэлін і цытызін». Па прачы-

таньні такога буклету школьнікі ўсіх паралеляў кінуцца набываць цыгарэты ў бліжэйшым гандлёвым шапіку.

Калі камунікатар спадзяецца атрымаць максымальны эфэкт ад свайго паведамленьня, то ён мусіць таксама не забывацца на суаднесенасьць тэксту і каналу камунікацыі. Так, знешне бездакорны з гледзішча візуальнага ўспрымання тэкст з ужываньнем складаных для вымаўленьня словаў (пэнітэнцыярная сыстэма), а таксама моўных канструкцыяў кшталту «ўжо пасьпелі нашы будаўнікі ўкласьціся ў тэрміны» можа паставіць грамадзкага актывіста ў няёмкае становішча падчас размовы з радыёнымі журналістамі.

Камунікатару з выразнымі дэфэктамі маўленьня і эксцэнтрычнай знешнасьцю лепш сканцэнтраваць свае высілкі на напісаньні тэкстаў для друкаваных выданняў, бо ў адваротным выпадку кожнае яго слова будзе суправаджацца непрадказальнымі паводзінамі слухачоў.

Пры кантакце з аўдыторыяй аратар мусіць улічваць спэцыфіку сытуацыі, бо часам стандартныя хатнія нарыхтоўкі могуць сыграць зь ім кепскі жарт. Зь нетраў памяці выплывае постаць аднаго зь дзеячоў камуністычнай патыі, які ў пачатку 1990-х на шматтысячным апазыцыйным мітынгу вырашыў адрачыцца ад свайго партыйнага мінулага. Аднак пачаў партыец надта няўдала. «Я камуніст, — сказаў ён, — мне ёсьць што сказаць...» Без усялякага сумневу, гэта былі разумныя рэчы, але яго ўжо ніхто ня слухаў...

Такім чынам, эфэктыўнасьць камунікацыі шчыльна зьнітаная зь мінімізацыяй «шумоў». Паводле шматлікіх дасьледаваньняў, зьмест камунікацыі заўжды зьяўляецца адрозным для ўсіх яе ўдзельнікаў. Аднак гэта зусім ня сьведчыць пра тое, што яна залішне складаная альбо немажлівая. Гэта сьведчыць пра яе недасканаласьць, бо камунікант — таксама чалавек са сваімі асабістымі ўласьцівасьцямі, адрознымі ад якасьцяў адпраўніка.

Беларускі дом правоў чалавека ў Вільні

На пачатку 2007 г. у Вільні адкрыўся Беларускі Дом правоў чалавека, мэтай якога зьяўляецца садзейнічаньне праваабарончай працы беларускіх арганізацыяў і абароне правоў чалавека ў Беларусі.

Беларускі Дом правоў чалавека мае наступныя задачы:

- стварыць умовы для рэалізацыі праграмаў беларускіх праваабарончых арганізацыяў;
- павысіць узровень абароны й бясьпекі беларускіх актывістаў у галіне правоў чалавека, а таксама матэрыялаў і дакумэнтаў, якія знаходзяцца ў Беларусі пад пагрозай;

- стварыць адкрыты дэмакратычны асяродак для дапамогі беларускім няўрадавым арганізацыям;

- інфармаваць эўрапейцаў пра Беларусь і беларусаў — пра Эўропу;
- спрыяць міжнароднаму супрацоўніцтву ў галіне абароны правоў чалавека;

- даваць беларусам інфармацыю пра Беларусь.

Беларускі Дом правоў чалавека рэалізуе праграмы:

- тыднёвыя школы правоў чалавека;
- навучальная праграма па Міжнародным праве ў галіне правоў чалавека;

- дні салідарнасьці;

- дапамога ахвярам палітычных рэпрэсіяў;
- сустрэчы праваабарончых арганізацыяў.

Паслугі Беларускага Дому правоў чалавека:

- дэманструюцца фільмы на праваабарончую тэматыку;
- ствараюцца бібліятэка праваабарончых матэрыялаў і інфармацыйны цэнтар Дому, які будзе працаваць у рэжыме пастаяннага інфармацыйнага забесьпячэньня ўсіх зацікаўленых арганізацыяў, асобаў і СМІ;

- стала ладзяцца канцэрты, культурніцкія імпрэзы; праводзяцца творчыя сустрэчы зь дзеячамі беларускай культуры, прэзэнтацыі музычных, літаратурных і іншых мастацкіх твораў, выставы, тэматычныя экскурсіі, мастацкія пленэры;

- маецца неабходнае кампутарнае абсталяваньне, аргтэхніка, мультымэдыйная тэхніка для бясplatнага карыстаньня; для правядзеньня сэмінараў і сустрэч могуць арандавацца адмысловыя памяшканьні.

Сетка Дамоў правоў чалавека мае вэб-старонку: www.humanrightshouse.org. Кожны з Дамоў сеткі адказвае за інфармацыю пра сваю краіну.

Беларускі Дом правоў чалавека ў Вільні адкрыты для супрацоўніцтва й прапануе арганізацыям і інстытуцыям выкарыстоўваць яго магчымасьці. Калі ваша арганізацыя ці інстытуцыя жадае выкарыстоўваць магчымасьці дому, калі ласка, звяртайцеся па кантактах:

Human Rights House

Latako Street 3

LT-01125 Vilnius

Lithuania

Тэлефон: +370 5 212 77 03, +370 5 212 77 63; факс: +370 5 212 77 03

E-mail: belarus@humanrightshouse.org

www.humanrightshouse.org/belarus

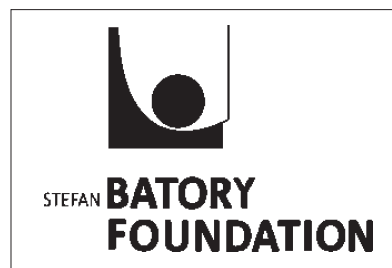

Праграма Фонду Баторага «Грамадзянскія ініцыятывы ва Усходняй Эўропе»

Праграма падтрымлівае беларускія і ўкраінскія няўрадавыя арганізацыі (фінансуецца Фондам Форда). Датацыі вылучаюцца ў межах двух шляхоў фінансавання:

1) рэгіянальныя партнёрскія арганізацыі — для беларускіх і ўкраінскіх НДА, адабраных у 2004–2006 гг. у межах адчыненых грантавых конкурсаў (<http://www.batory.org.pl/bialoukr/ogl2.utf8.htm>);

2) грамадзянская і эўрапейская адукацыя — на праекты ў сфэры грамадзянскай адукацыі (<http://www.batory.org.pl/bialoukr/ogl1.utf8.htm>).

Акрамя таго, падтрымліваюцца інфармацыйныя і даследчыя праекты, якія спрыяюць паглыбленню і распаўсюду ведаў аб трэцім сэктары, а таксама праекты, якія садзейнічаюць міжнароднаму супрацоўніцтву і ўцягваюць мясцовыя грамадскія ініцыятывы ў Беларусі і Украіне ў памежнае супрацоўніцтва з арганізацыямі іншых краінаў.

Каб атрымаць падтрымку, неабходна запоўніць анкету і адаслаць на адрас: citizens@batory.org.pl.

Прыём заявак працягваецца ўвесь год. Заяўкі, якія паступілі да 30 верасня 2008 г., будуць разгледжаныя ў гэтым годзе.

Праграма малых праектаў Matra/KAP

Matra — праграма Міністэрства замежных спраў Нідэрляндаў пры Амбасадзе Каралеўства Нідэрляндаў у Варшаве — рэгулярна прымае заяўкі на гранты зь Беларусі.

Каб адпавядаць умовам Matra/KAP, праект павінен быць скіраваны на сацыяльныя зьмены ў напрамку шматграннай грамадзянскай супольнасці. Зьмест праекту і яго мэты павінны цалкам адпавядаць патрабаванням Matra. Праект павінен якім-небудзь чынам умацоўваць грамадзянскую супольнасць і рабіць яе больш разнастайнай. Прыкладамі такой актыўнасці могуць быць:

- ініцыятывы па ўмацаванні вяршэнства закону, абароне правоў чалавека, нацыянальных меншасцяў, ахове прыроды, грамадзкага ўдзелу ў мясцовым самакіраванні і г.д.;
- ініцыятывы па ўмацаванні няўрадавых арганізацыяў (НДА);
- ініцыятывы па ўмацаванні ролі незалежных СМІ ў беларускім грамадстве, укараненні наватарскіх ідэяў у адукацыі і мастацтве, якія ў сваю чаргу будуць садзейнічаць працэсам сацыяльнай трансфармацыі і ўмацаванню дэмакратыі.

Заяўкі на атрыманне грантаў Matra/KAP зь Беларусі павінны накіроўвацца арганізатарамі праекту па электроннай пошце war-matra@minbuza.nl ў Амбасаду Нідэрляндаў у Варшаве. Амбасада ўпаўнаважаная выдзяляць гранты максімум да 15 000 Euro.

Беларускія прэтэндэнты, зацікаўленыя ў грантах Matra/KAP, могуць звяртацца ў Амбасаду Каралеўства Нідэрляндаў у Варшаве ў любы час і падаваць заяўкі ў вольнай форме. Адрас: Embassy of the Kingdom of the Netherlands, Matra/KAP, 10 Kawalerii St., 00-468 Warsaw, Poland, <http://www.nlembassy.pl>. Кантактная асоба: Mr. Lukasz Byrski (war-matra@minbuza.nl).

Інфармацыю па праграме Matra/KAP у РБ можна таксама атрымаць у Консульстве Каралеўства Нідэрляндаў у Менску ў Вінакурава А.Д. па тэлефоне (017) 262 53 23 (nlconsulate@mail.by).

